

GET

Jongeren op de bres tegen onrecht

UP

STAND

Praktijkboek vol voorbeelden van **politisering** door jongeren

UP

Bart Van Bouchaute
Reyhan Görgöz
Peter Cristiaensen

COLOFON

Aan dit praktijkboek werkten heel wat mensen mee:

De **opleiding Sociaal Werk van de Arteveldehogeschool** en **Uit De Marge vzw**, het Steunpunt voor jeugdwerk en jeugdbeleid met kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie, kennen elkaar al langer. Centraal in de samenwerking staat het thema politiserend werken met en door jongeren. Uit De Marge vzw ontwikkelde vorming en begeleiding voor lokale jeugdwerkers. Drie academiejaren verrichtten studenten Sociaal Werk van de Arteveldehogeschool in het kader van hun bachelorproject actie-onderzoek naar deze praktijken, begeleid door docenten **Peter Van Mullem**, **Reyhan Görgöz** en **Bart Van Bouchaute**. Dat gebeurde in het kader van het Orpheus Interreg project.

Verskillende voorbeelden in dit boek zijn gebaseerd op dit onderzoekswerk van studenten:

Amina Bouslah en **Lesley Dierckx** (Geen sorry, geen verontschuldiging, niets)

Elise Poels en **Riley Van Hyfte** (Kinderrechten mogen nooit meer in lockdown gaan)

Fien Sleurs en **Lana Gabriël** (Alle jonge gasten uit onze wijk worden afgeschilderd als drugsverslaafden)

Marte Ingels en **Shinya Xuan** (Geen kind op straat)

Jeroen Kemel en **Babette Träger** (Onzichtbaarheid)

Lindsay De Langhe en **Kaat De Smet** (Online activisme)

Charlotte Roelandt en **Kato Van Hove** (Niet zo chill met de politie)

Oona Platel, **Alex Lingier**, **Mihaïl Soloviov** en **Tish Moerman**
(Jong journalistiek talent)

Voor deze en andere cases werden heel wat mensen geïnterviewd:

De echte Zohra bleef liever anoniem (Geen sorry, geen verontschuldiging, niets).

Klaas De Roo, jeugdwerker Larf (Alle jonge gasten uit onze wijk worden afgeschilderd als drugsverslaafden)

De Britse studenten uit de case 'We are not alone anymore!' bleven liever anoniem.

De case 'LostWords' baseerden we op een artikel van **Femke Kaulingfreks** en

Elena Ponzoni (zie ook referentielijst).

Katrien Boone, onderzoekster en auteur van *Sociaal werk als armoedebestrijder*.
(Op de bres tegen wat?)

Bart Holvoet, ex-medewerker KAJ (Is dit nu de moderne arbeidsmarkt?)

Ellen De Bruyne, vzw JONG (Onzichtbaarheid)

Lamia Cheba, Bazzz (Bazzz'Art)

Patrick Legein en **Nora Benchicar**, vzw JONG (ZONE(N)050)

Filip Balthau, **Ilias Aissati**, **Mourad Chiboub**, **Samir Taif**, **Ahmed Abdellah Aoulad**, **Amar Zougaghi**, **Edith Ward**, **Ayla Callebert** en **Jamal El Kasmi**, leden jeugdwerkersoverleg J100 (J100-meetings)

Fatiha Oyatto en **Hafsa Mazgout**, jongeren J100

Jonathan Eggermont, jeugdobouwwerker Menen (Een fitnessstoestel in eigen buurt)

Jasper Peeters, Pandemisten (De stad is voor iedereen)

Femke Kaulingfreks, Nederlandse onderzoekster (#Trotsop075)

Meryem El Hahaoui, Stampmedia (Jong journalistiek talent)

Thiska Van Durme en **Andreas Accoe**, Jong Gent in Actie (Geen kind op straat)
Marco Van Looy en **Roeland Smeyers**, Betonne Jeugd (Een dak boven hun hoofd is wat hen echt bezighoudt)
Ali Demirci, jeugdhuis Posküder vzw (Op naar migratie-erfgoed)
Saïda El Fekri en **Michaëla Sannicolò**, Safe space vzw (Een plek om te chillen en nog veel meer)
Samuel Vileyn, jeugdopbouwwerker Geraardsbergen (Niet zo chill met de politie)

Anderen schreven mee aan een hoofdstuk:

Marlies D’herthoge en **Emily Mortier**, Uit De Marge vzw (ZONE(N)050 en Een fitnessstoestel in eigen buurt)
Tina De Gendt, historica en verhalenverzamelaar project de Vierkante Kilometer STAM (Op zoek naar migratie-erfgoed)
Peter Van Mullem, Arteveldehogeschool, Sociaal Werk (Opties: offline of online)
Denoix Kerger, Arteveldehogeschool, Sociaal Werk (Van safe naar brave)
Eri Park, onderzoekster aan het University College Roosevelt, deed interviews met een aantal sociale professionals in Nederland, België, Frankrijk, en het Verenigd Koninkrijk. Wij gebruikten haar bevindingen in *De rol van jeugdwerkers in brave spaces*.
Jan Naert, onderzoeker aan de Arteveldehogeschool, schreef mee aan het hoofdstuk *Macht en tegenmacht en Wat als de eigen organisatie in het vizier komt?*.

Dit boek kwam tot stand in het kader van Orpheus, een Europees Interregproject en wordt gratis ter beschikking gesteld in het Nederlands (print), Engels en Frans (pdf). Digitaal bieden we extra info, filmpjes en achtergrondmateriaal aan:
www.getup-standup.be.

Kernredactie:

Bart Van Bouchaute, Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen (Arteveldehogeschool, Sociaal Werk)
Fleur Van Oyen, Marlies D’herthoge en Koen Destoop (Uit De Marge vzw)

Auteurs: Bart Van Bouchaute, Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

Eindredactie: Peter Cristiaensen

Vormgeving: Trien Pauwels (www.trien.org)

Druk: Mirto Print (www.mirto.be)

© De auteurs

April, 2022

ISBN 978 90 828 2381 3

D/2022/Peter Cristiaensen, uitgever

Dit praktijkboek is een realisatie van Arteveldehogeschool in het kader van het Europese Interregproject Orpheus, in samenwerking met Uit De Marge vzw. Orpheus is een project gesubsidieerd door het Interreg 2 Zeeën-Programma 2014-2020, met cofinanciering door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (in het kader van subsidiecontract nr. 2S06-011) en de Arteveldehogeschool (via PWO-middelen).

INHOUD

Dromen van een Droomhut	6
1 . WHAT'S IN A NAME?	8
Geen sorry, geen verontschuldiging, niets	9
Kinderrechten mogen nooit meer in lockdown gaan	12
Politisering	14
De bestaande orde	15
Iedereen kan politiseren	16
Een levendige democratie	17
2 . OP DE BRES TEGEN WAT?	18
Alle jonge gasten uit onze wijk worden afgeschilderd als drugsverslaafden	19
We are not alone anymore!	22
LostWords	25
Wat onrecht? Welk onrecht?	27
Politiseren om de bres te dichten	29
3 . OP DE BRES! MAAR HOE?	31
Strategie 1 Bewustmaking	33
Is dit nu de moderne arbeidsmarkt?	34
Strategie 2 De kwestie zichtbaar maken	36
Onzichtbaarheid	37
Bazzz'Art	38
ZONE(N)050	41
Strategie 3 Verandering eisen	43
Klimaatpijbelen	44
J100-meetings	46
Youth Homeless Parliament	48
Strategie 4 Zelf verandering realiseren	49
Een fitnessstoestel in eigen buurt	50
De stad is voor iedereen	52
Opties: offline of online	54
Hashtagactivisme	55
Jong journalistiek talent	57

Intermezzo slam poetry	58
4 . DIY-KIT VOOR POLITISERENDE ACTIES	60
Geen kind op straat	61
Een dak boven hun hoofd is wat hen echt bezighoudt	63
Vijf essentiële vragen (en een aanzet tot antwoorden)	66
Op zoek naar migratie-erfgoed	72
5 . VAN SAFE NAAR BRAVE	74
Boycot deradicalisering	75
Een plek om te chillen en nog veel meer	76
Oefenen tijdens meetingpoints	78
Van safe spaces ...	80
... naar brave spaces	81
Jeugdwerk was toch altijd al een safe space?	83
De rol van jeugdwerkers in brave spaces	84
6 . MACHT EN TEGENMACHT	88
Op zoek naar kantelmomenten	89
Macht in vele vormen	90
De wind van voor	92
Tegengas geven	94
7 . HETE HANGIJZERS	95
Is er ruimte voor politisering?	96
Wat als de eigen organisatie in het vizier komt?	98
Wat als politisering in de verkeerde richting gaat?	100
Niet zo chill met de politie	103
Wanneer is een politiserend project geslaagd?	104
Gezocht: jeugdwerker (m/v/x) met goesting voor politiserend werk	106
Referentielijst	108

DROMEN VAN EEN DROOMHUT

Op de cover van dit praktijkboek, een beetje verscholen achter de titel, zie je de contouren van een vreemde constructie. Die staat er niet zomaar. Al is het niet zo dat wij onze vormgeefster gevraagd hebben de voorkaft een beetje op te vrolijken met een mooie schets. Deze constructie bestaat echt. En nee, het is geen watertoren. Het is een droomhut. Beter: dé Droomhut, die sinds 2020 in Antwerpen staat, aan Spoor Oost.

Een kwart van de Antwerpenaren is jonger dan 25. Doorgaans reikt hun stem niet ver. Daarom startten elf Antwerpse jeugdwerkingen de J100. 100 jongeren brachten zij samen, om na te denken over de problemen die hun stad verdelen en hen raken. Met de uitdrukkelijke bedoeling de goede ideeën die daaruit groeien voor te leggen aan beleidsmakers. Niet één keer, zoals wel eens gebeurt in aanloop naar verkiezingen, maar op permanente basis.

Een van de vele ideeën van de eerste J100-top was een eigen plek. Een veilige plek om elkaar te ontmoeten en te discussiëren. Een plek om te dromen. Een boomhut bijvoorbeeld. Want dat missen stadskinderen wel. En bovendien, als je wat hoger zit, kan je de stad overschouwen. Hoog en droog kan niemand je lastig vallen. Iets groots kan ook niet zomaar verwijderd worden. Net zoals de stem van jongeren nooit mag verwijderd worden uit het maatschappelijke debat.

Ilias, Mourad en Samir waren alle drie lid van de J100 toen het idee van een boomhut opborrelde. Vandaag werken ze alle drie in het Antwerpse jeugdwerk:

“

Jarenlang hebben we er voor moeten vechten, daarom voelt de Droomhut nu aan als onze ‘thuis’. Boven zijn er cirkelvormige banken, zodat we goed naar elkaar kunnen luisteren. Beleidsmakers kunnen wij nu naar deze plek – naar onze plek – uitnodigen. Dat is de sleutel om op een veilige manier een dialoog te starten. Het idee bleek een zaadje, dat inmiddels is uitgegroeid tot een bloem. Die bloem levert weer nieuwe zaadjes. Nieuwe dromen.

Verderop in dit praktijkboek lees je meer over die J100. Maar voor ons staat de Droomhut symbool voor waar dit boek over gaat. Voor waar ‘politiseren’ over gaat. Alle jongeren verdienen een plek – letterlijk en figuurlijk – waar ze hun stem kunnen laten horen. Jeugdwerkers kunnen hen daarbij ondersteunen.

Alle jongeren verdienen een droomhut.

Dit boek heeft als ambitie om via een hele reeks praktijkvoorbeelden het belang daarvan te onderstrepen. Elke samenleving kent kleine en grote vormen van onrecht. Jonge mensen lopen daar tegenaan. Het is belangrijk dat ze dat onrecht zichtbaar maken. En het is ook belangrijk dat ze daarbij onze steun krijgen. Dat we aan hun kant staan in hun strijd tegen onrecht.

Vanuit die inspiratie schreven we dit boek. Het is in de eerste plaats bedoeld voor jeugdwerkers die dit idee in de praktijk willen brengen. Maar het richt zich even goed tot alle jongvolwassenen en volwassenen die jongeren begeleiden en zich samen met hen willen engageren.

www.j100.be/droomhut

Amina Bouslah, Lesley Dierckx, Elise Poels, Riley Van Hyfte,
Bart Van Bouchaute, Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

GEEN SORRY, GEEN VERONT- SCHULDIGING, NIETS

© Nurgül Kelebek via Pexels

Het verhaal van Zohra* startte bij een lange zoektocht naar een studentenjob. Zoals vele tieners wou ze graag onafhankelijk zijn en haar eigen geld verdienen. Maar als je een hoofddoek draagt, is dat niet gemakkelijk. Toen ze hoorde dat een supermarkt in haar buurt een nieuw filiaal zou openen, was het een droom om daar te werken. Bij hen is een hoofddoek wel toegestaan, dat had ze gelezen in het officiële arbeidsreglement. Het sollicitatieproces ging supervlot en ze kreeg een contract via een interimkantoor.

Op een maandag mocht ze starten. Ze was enthousiast, maar ook ontzettend zenuwachtig. Ze werd heel positief verwelkomd en kreeg werkklédij en een kluisje. Tot de baas haar plots vroeg haar hoofddoek af te doen. Haar wereld stond even stil. Ze besepte eerst niet goed wat hij zei. Ze vroeg of hij het kon herhalen, maar ze had hem wel degelijk goed begrepen. Alles gebeurde in aanwezigheid van andere werknemers. Ze vroeg haar baas of ze even haar moeder kon bellen. Ze voelde zich zo alleen en hield haar tranen in. Toen ze terugkeerde en hem vertelde dat ze niet meer zou kunnen werken, was knikken het enige dat hij deed. Geen sorry, geen verontschuldiging, niets.

Om haar verdriet te uiten en om vriendinnen die ook hadden gesolliciteerd te waarschuwen, besloot ze haar verhaal te delen op Instagram. Ze wou niet dat zij hetzelfde zouden meemaken als haar. Maar voor ze het besepte, ging haar verhaal viraal. Haar Instagramaccount is privé, maar haar verhaal werd al snel gedeeld op Facebookgroepen en op Twitter. Twee dagen later werd ze geïnterviewd door de lokale televisie en stond ze in Het Nieuwsblad. Ze kreeg veel steun van familie, vrienden en onbekenden. Maar op sociale media verschenen ook negatieve reacties. Dat ze overdrijft, of dat ze zich moet aanpassen aan de regels. De lokale televisie moest op haar website heel wat racistische reacties verwijderen. Maanden later had ze nog steeds niets gehoord van de lokale uitbaters van de supermarkt. Geen verontschuldiging, helemaal niets.

* Zohra is een fictieve naam, maar het verhaal is gebaseerd op reële gebeurtenissen.

Verhalen zoals dit zijn er veel. Jongeren botsen op situaties die ze als onrechtvaardig beschouwen. Vaak weten ze niet hoe te reageren. Zaken passeren zonder dat er een haan naar kraait. Hoeveel meisjes met een hoofddoek stonden al in de schoenen van Zohra?

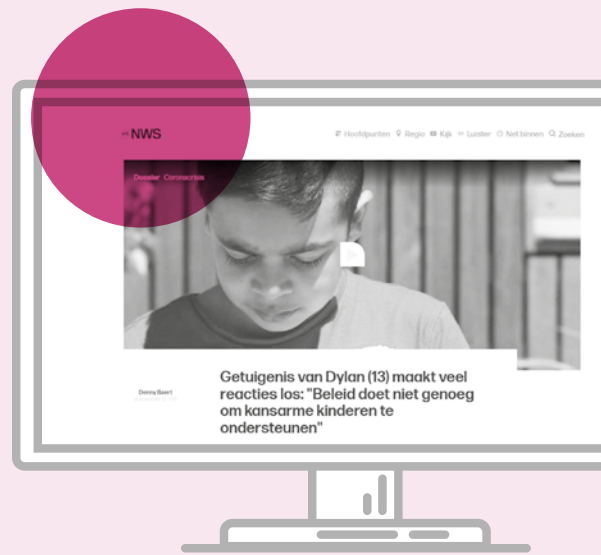
Maar af en toe leidt boosheid tot een reactie.
Tot actie.

Soms **onbewust**, zoals Zohra die helemaal niet de intentie had in een mediastorm te belanden. Aan Het Nieuwsblad bevestigde de woordvoester van de supermarktketen dat de visie van de lokale filiaalhouder niet strookte met die van de groep en dat ze zouden ingrijpen. Ook met Zohra nam ze contact op, maar die besloot niet op het aanbod in te gaan om toch nog te beginnen werken.

Soms is de reactie **bewust**. Omdat het jongeren te veel wordt en ze hun boosheid uitschreeuwen. Al dan niet met de hulp van vrienden, soms van jeugdwerkers.

Wanneer ze door het uiten van hun grieven de maatschappij beroeren, noemen we dat voorbeelden van **'politisering'**.

KINDERRECHTEN MOGEN NOOIT MEER IN LOCKDOWN GAAN

13 maart 2020. Corona overvalt de wereld, ook België gaat in lockdown. Al snel wordt duidelijk dat de crisis kinderen en jongeren in armoede harder treft. Net als iedereen moeten ze in hun kot blijven. Maar ze hebben thuis nauwelijks ruimte, wat voor heel wat stress zorgt. Spanningen lopen hoog op. Zonder tuin om stoom af te blazen trekken ze toch naar parkjes in de buurt, waardoor hun ouders boetes riskeren. Vaak hebben ze geen of oude laptops waardoor ze noodgedwongen afhaken en achterstand oplopen op school.

Uit De Marge vzw, steunpunt van het jeugdwerk, onderzoekt meteen de impact van de maatregelen op kinderen en jongeren in kwetsbare situaties. Diepte-interviews maken de negatieve effecten duidelijk en leiden tot een eerste krachtig opiniestuk. Een grootschalig onderzoek samen met meer dan 65 lidorganisaties volgt. Het

rapport brengt de situatie in kaart en maakt zichtbaar wat lang onder de radar bleef. Jonge mensen komen zelf in beeld en aan het woord om de alarmklok te luiden.

Awel, hulplijn voor kinderen en jongeren, krijgt dubbel zoveel oproepen rond mentaal welzijn en drie keer zoveel rond intrafamiliaal geweld. Een onderzoeker duikt in de gespreksverslagen en legt de pijnpunten bloot. Wekelijks vertrekt een rapport naar de minister van Jeugd en samen met organisaties en influencers wordt een campagnespot gemaakt.

De Ambrassade, het Vlaamse expertisecentrum voor alles wat met jeugdwerk te maken heeft, zet een 'Taskforce kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties' op en gaat aan de slag met de schrijvende getuigenissen die binnenkomen. Aan de overheid vragen ze dat het

jeugdwelzijnswerk erkend wordt als essentieel beroep, zodat straathoekwerk weer mogelijk is.

Op basis van de input van de Ambrassade schrijft **de Vlaamse Jeugdraad** adviezen en opiniestukken om de problematiek in het maatschappelijke debat en op het bord van de ministers en de regering te krijgen.

Ook de Vlaamse **kinderrechtencommissaris** klopt op dezelfde nagel. Naast de individuele meldingen zet het commissariaat een grote bevraging op bij tienduizenden kinderen en jongeren. De kwetsbaarheid van jonge mensen in coronatijden komt pijnlijk duidelijk naar boven.

28 mei 2020. De Commissie Jeugd van het Vlaams Parlement ontvangt vertegenwoordigers van al deze organisaties en een aantal jongeren. Zij getuigen over de impact van de crisis op het leven van kinderen en jongeren en leggen hun verwachtingen voor een exitstrategie op tafel.

Maar het is Dylan die al enkele dagen met alle aandacht gaat lopen. In het jeugdjournaal Karrewiet op Ketnet getuigde Dylan uit Leuven (13 jaar):

“Ik woon samen met twee broers en een zus en mijn ouders. Mijn papa werkt, maar was even werkloos. Daarmee moeten wij dus voor zes, en nog honden en katten, eten kopen. En dan blijft er niet veel over om samen iets te doen, of nog een laptop te kopen. Ik had geen laptop thuis en onze computer is helemaal vertraagd, omdat hij ook al ouder is. Zo ben ik dus op achterstand gekomen, waardoor ik niet zo goed kan volgen. Als ik één ding mag wensen, dan is het iets meer geld. Ons eten is bijna op, met dat extra geld zouden we eten kunnen kopen.

Alle media pikten het verhaal van Dylan op en dat zorgde voor een stroom aan reacties. “Mijn hart brak bij die woorden”, “2020 onwaardig”, “confronterend”: plots beroert armoede ook (even)

de sociale media. Armoede-expert Ive Marx tweet “dat hij zoiets als beleidsverantwoordelijke niet zou kunnen aanhoren. De kanalen voor inkomensondersteuning zijn er. Gebruik ze. Dit is Vlaanderen onwaardig.”

De getuigenis van Dylan kwam er via **'t Lampeke**, een buurtwerking in Leuven die al een halve eeuw met gezinnen in armoede werkt. Door corona en de immense noden zagen zij zich plots genoodzaakt hun hele werking overhoop te gooien en voedselpakketten uit te delen. Voor kinderen zoals Dylan verzamelden zij laptops om schoolachterstand in te halen. In het televisieprogramma De Afspraak blikte Karen Nelissen, coördinator van 't Lampeke, terug op die mediastorm: “Het was een bom. Maar ik vond het vooral straf dat mensen Dylan en corona nodig hadden om te beseffen dat er armoede is. Want die is er al veel langer dan corona en die zal er ook nog lang zijn.” Zij voegde er nog aan toe: “Ik vond het ook heel frappant dat een aantal politici specifiek aan Dylan een laptop wilden geven, terwijl ik dacht, in uw gemeente zal er ook wel armoede zijn ...”

“Kinderrechten mogen nooit meer in lockdown gaan”, dat was zowat de conclusie van het hele jeugdwerkveld, inclusief de minister van Jeugd. Die conclusie was maar mogelijk dankzij het ‘politiserende werk’ van alle vermelde organisaties. Aanhoudend hebben zij in het publieke debat aandacht gevraagd voor de situatie van kinderen en jongeren, een groep die in de eerste golf bij het ontwerp van coronamaatregelen vaak over het hoofd werd gezien. De school bleek meer dan een plek waar gestudeerd wordt. Het jeugdwerk meer dan een plek waar gespeeld wordt. En kinderen en jongeren uit gezinnen in armoede werden vaak dubbel getroffen. Organisaties namen de rol van spreekbuis op, maar er waren meer Dylans die op sociale media hun problemen zichtbaar maakten.

▶ GETUIGENIS DYLAN
(KARREWIET, 18 MEI 2020)

POLITISERING

Spontaan zou je ‘politisering’ in verband kunnen brengen met ‘de politiek’. Is politisering dan jonge mensen dichterbij de politiek brengen of hun noden en eisen aan politici signaleren?

Helemaal niet!

Politiek zien wij zeker niet als een afgesloten domein waarbinnen enkel beroepspolitici bezig zijn. Politiek is overal waar mensen samen nadenken, discussiëren, het wel of niet met elkaar eens zijn en voorstellen doen over de manier waarop we met elkaar willen samenleven. Alles en iedereen kan dus op elk moment deel uitmaken van politieke processen.

Bijgevolg kan iedereen ‘aan politiek doen’!

WAT VERSTAAN WIJ DAN WEL ONDER POLITISERING?

Politisering zijn alle initiatieven die mensen nemen om bepaalde kwesties ‘publiek te maken’. Alle acties die zij ondernemen om vormen van onrecht waar ze tegenaan botsen onder de aandacht te brengen en in het publieke debat te gooien.

Zohra kwam in een mediastorm terecht toen ze op haar eigen Instagramaccount aanklaagde hoe de uitbater van de lokale supermarkt zijn eigen reglement aan zijn laars lapt. Ook al was het initieel niet haar bedoeling, ze politiseerde de kwestie van het dragen van een hoofddoek op de werkvloer en de gevolgen voor meisjes zoals zij, die onafhankelijk willen zijn.

Dylan en buurthuis ’t Lampeke slaagden er in om met een pakkende getuigenis op Karrewiet Vlaanderen enkele dagen stil te laten staan bij de gevolgen van het coronabeleid op gezinnen in een kwetsbare situatie. Het hielp andere organisaties om de kwestie nog meer op de tafel van beleidmakers te krijgen en te pleiten voor meer aandacht voor kinderen en jongeren in de pandemie.

Politisering is dus geen nieuw woord voor beleidsgericht werken. Wanneer je als jeugdwerker in een concreet dossier gaat lobbyen of zorgt voor het toekennen van rechten, is dat natuurlijk heel waardevol. Maar dat noemen we daarom nog niet ‘politiserend’. Die tussenkomsten werken immers onder de radar, achter de schermen. Ze missen het publieke karakter dat wezenlijk is voor politisering.

Wie politiseert, zoekt net **dat publieke debat** op. Al gebeurt dat niet altijd even bewust en strategisch doordacht, zoals het voorbeeld van Zohra aantoonde. En het hoeft ook niet altijd een betoging te zijn, zoals je misschien spontaan zou denken. Integendeel, politiseren kan vele vormen aannemen.

DE BESTAANDE ORDE

Wanneer iemand een bepaalde kwestie publiek maakt, betekent dat meestal dat bestaande regels of beelden in vraag worden gesteld. De onderliggende machtsverhoudingen worden verstoord. Scherper gesteld: politiserende acties bevragen onvermijdelijk 'de bestaande orde'. Vaak verstoren ze die ook.

'De bestaande orde' is een begrip dat we lenen van de Franse filosoof Jacques Rancière. Daarmee verwijst hij naar de aanwezige verdeling van posities in de samenleving, de heersende beeldvorming over groepen of de gangbare manieren om kwesties aan te pakken. Meestal staan we daar niet bij stil en vindt een meerderheid binnen de maatschappij die bestaande orde heel normaal.

Tegelijk moeten we beseffen dat elke bestaande orde – ook als het de bedoeling is om eerlijk en rechtvaardig te zijn – onvermijdelijk vormen van ongelijkheid, uitsluiting en onrecht inhoudt. Politisering verwijst dan naar die momenten waarop de bestaande orde in vraag wordt gesteld.

Zohra getuigde over de willekeur van de lokale uitbater, waarna die zelf teruggefloten werd.

Dylan en co legden hun vinger op een pijnlijke wonde: dat in het crisisbeheer bij de eerste coronagolf de gevolgen van corona én van de maatregelen op jonge mensen over het hoofd werden gezien. Het jeugdwerk, organisaties die strijden tegen armoede en vooral jongeren zelf werden en worden veel te weinig gehoord.

Wie politiseert, zoekt het publieke debat op en verstoort de bestaande machtsverhoudingen.

IEDEREEN KAN POLITISEREN

Politiseren kan op **heel verschillende manieren, momenten en plaatsen**. Mensen kunnen het publieke debat aangaan met beleidsmakers, maar evengoed met een schooldirectie, een welzijnsvoorziening of een projectontwikkelaar.

Politisering kan ook heel verschillende soorten acties en activiteiten inhouden. Sommigen kiezen om te werken aan bewustwording, anderen voeren actie rond concrete eisen of gaan in tegen de negatieve beeldvorming over een groep of een wijk. Nog anderen zetten zelf nieuwe praktijken op die op kleine schaal aantonen dat een bepaalde verandering echt mogelijk is.

Getuige daarvan de vele voorbeelden in dit praktijkboek.

Een logisch gevolg van deze brede definitie is dat iedereen kan politiseren.

Ook kinderen en jongeren!

Iedereen heeft het recht een kwestie in het maatschappelijke debat te brengen. Dit uitgangspunt is gebaseerd op de visie op democratie die we ook vonden bij de Franse filosoof Jacques Rancière. Meestal denken we bij 'democratie' aan een systeem met verkiezingen, vertegenwoor-

digers, scheiding der machten en zo. Maar hier zien we **democratie als een uitgangspunt**. Dat uitgangspunt zegt dat iedereen even veel recht heeft om mee te spreken over hoe we ons samenleven vorm geven. Dat is best een uitdagende gedachte.

Op sterke momenten van politisering worden kwesties zichtbaar gemaakt, stappen mensen uit de schaduw. Stemmen die nog niet gehoord zijn, worden hoorbaar. Ook zij hebben evenveel recht om op gelijke voet deel te nemen aan het gesprek over onze samenleving.

Voor kinderen en jongeren is dit ongetwijfeld heel herkenbaar. Al te vaak wordt er geschermd met hun jonge leeftijd. Zij kunnen niet bekwaam zijn en worden niet op dezelfde voet, als gelijke medeburgers, behandeld. Ze zouden nog te naïef zijn, moeten nog veel leren, ook wat democratie is.

Maar 'democratie' als principe staat daar haaks op. Democratie vertrekt van de veronderstelling dat iedereen, zonder beperking, als gelijke, iets kan zeggen over ons samenleven. Het is dus niet omdat ze 'maar' kinderen of jongeren zijn, dat ze niets te zeggen hebben. Praktijken van politisering zorgen ervoor dat de bestaande orde die hen wegduwt of het zwijgen oplegt, wordt opengebroken.

EEN LEVENDIGE DEMOCRATIE

Een levendige democratie heeft nood aan mensen die de bestaande situatie in vraag stellen en wijzen op tekorten. Daarom moeten democratische overheden en instellingen die praktijken niet verhinderen of afremmen, maar net **omarmen en actief stimuleren**. En dat kan dus best verstorend werken naar de bestaande voorzieningen, de bestaande procedures of de bestaande verhoudingen.

Politisering door jonge mensen kan 'het kot op stelten zetten'. Maar in een vitale democratie moet dat kunnen.

Het is zelfs noodzakelijk.

Een democratie die niet toelaat dat haar jonge mensen situaties aanklagen en verandering eisen, is de naam democratie niet waardig. Ongenoegen zal er altijd zijn, en snelle resultaten zelden. Een democratische samenleving is per definitie onaf en onvolmaakt, maar ze moet zich constant openstellen voor mensen die ons herinneren aan de ultieme belofte van democratie: dat we allemaal gelijke en vrije burgers zijn.

Politisering door jonge mensen kan 'het kot op stelten zetten'. Maar in een vitale democratie moet dat kunnen.

2

OP DE BRES TEGEN WAT?

Fien Sleurs, Lana Gabriël, Bart Van Bouchaute,
Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

ALLE JONGE GASTEN UIT ONZE WIJK WORDEN AFGESCHILDERD ALS DRUGSVERSLAAFDEN

© Larf

De burgemeester op bezoek

In het najaar van 2020 zond de Vlaamse zender VIER een reality-programma uit over de strijd van het Gentse politiekorps tegen lokale criminaliteit. Ruim 400.000 kijkers zagen politieagenten door de straten van Gent patrouilleren en woonblokken binnengaan. Daarbij kwam de sociale woonwijk Nieuw Gent prominent in beeld als een echte probleebuurt.

Heel wat buurtbewoners waren daar allesbehalve mee opgezet. Zoals Eugénie, die getuigde in de krant Het Laatste Nieuws:

“ Stilaan durf ik niet meer te zeggen dat ik uit Nieuw Gent kom, terwijl ik eigenlijk trots zou moeten zijn op deze wijk. Hier wonen veel mensen met veel talenten, maar dat wordt niet getoond. Alle jonge gasten uit onze wijk worden afgeschilderd als drugsverslaafden. Niveau 4 is sensatie op de kap van de allermaksten. Ik kan niet begrijpen dat de stad dit heeft toegelaten.

Ook Daddy, een 20-jarige YouTuber uit de wijk, was verontwaardigd. Hij begrijpt niet dat de programmamakers niet vooraf in gesprek zijn gegaan met bewoners. Nu lijken mensen bang te zijn wanneer ze door Nieuw Gent lopen. Als jongere voelt hij zich machteloos en vindt hij het jammer dat de wijk geen kans heeft gekregen om te tonen waar ze echt voor staat.

Lemnin, een jeugdwerker in het lokale jeugdhuis, had het al even moeilijk met het programma:

“ Er is een drugsproblematiek in Nieuw Gent, er zijn problemen. We moeten de realiteit niet ontkennen. Maar hoe de

programmamakers het hebben aangepakt is fout. Er zijn hier organisaties die heel goed werk leveren, die al jarenlang bezig zijn met positieve dingen. Wij hebben het gevoel dat één programma op nationale televisie al ons goede werk kapot kan maken.

Klaas, ook jeugdwerker in de wijk, bekeek elke aflevering samen met jongeren en ging nadien met hen in **debat**:

“ Telkens kwamen er heel boeiende vragen naar boven. Hoe moeten we omgaan met de criminaliteit in onze wijk? Wat is de verantwoordelijkheid van wie? Wie goed kijkt, ziet in het programma de frustratie van de politie dat er met opgepakte jongeren door justitie nauwelijks iets gebeurt. Dat is een terechte bezorgdheid. Maar Niveau 4 vertolkt die frustratie op kap van een hele wijk, en dat is fout.

Die discussies en de boosheid van de jongeren zetten Klaas aan het schrijven. Met als resultaat een **opiniestuk** dat gepubliceerd werd door Apache:

“ De stad investeert fors om deze wijk te transformeren. Gentse jeugdorganisaties dragen met goede moed hun steentje bij. Eind augustus zetten we een zomerbar op touw die de jongeren zelf uitbaatten. In samenwerking met Filmfestival Gent haalden we regisseur Adil El Arbi naar de wijk. Zo kwam Nieuw Gent eindelijk eens positief in het nieuws. De jongeren waren terecht apetrots.

“ En toen keken we naar Niveau 4. Het realityprogramma hanteert bewust een groezelige beeldvorming. Zelfs overdag maakt een blauwgrijze filter van de stad een ongezellige plek die bevolkt is door geblurde gezichten, met daaronder een niet-aflatende pompende soundtrack die het ergste doet vermoeden. Het is de goedkoopste en makkelijkste manier om tv te maken: klungelig en schokkerig camerawerk, snelle montage en een ongenuanceerde, eenzijdige versie van de realiteit.

Nog geen week na ons positief project maakt een zogenaamde docureeks de buurt ongegeneerd zwart. Nieuw Gent lijkt wel een plek waar alles en iedereen verdorven is, de jongeren inbegrepen. Eén politieagent spreekt zelfs letterlijk over ‘de jongeren’ en ‘de wijk’. Benieuwd of hij deze zomer iets is komen drinken in onze zomerbar.

Het was bevreemdend hoe onze jongeren op het programma reageerden: roepend naar het scherm, alsof ze naar een voetbalmatch keken, hun lotgenoten aanmoedigend, vloekend op de politie. De psychologische impact van dit programma is niet te onderschatten. In de eerste plaats werkt het sterk polariserend, want uit kwaadheid identificeren de jongeren zich met de ‘gangsta’s’. Nog maar eens een negatief beeld van ons? Wel ja, dan zijn we de slechteriken en is onze buurt de vieste en gevaarlijkste van heel Gent.

Een opiniestuk is niet meteen een manier waarop jongeren hun boosheid uiten, geeft Klaas toe. Maar toen de jeugdwerkers even later **de burge-meester en de korpschef van de politie** naar de wijk uitnodigden, wilden ze er wel allemaal bij zijn. Wat jammer genoeg niet kon omwille van corona. Over die avond waren de jeugdwerkers wel tevreden. Alle vragen zijn gesteld en de burgemeester was heel verbindend. Hij gaf toe dat het absoluut nodig is de positieve zaken in de wijk meer onder de aandacht te brengen.

Wat de jongeren van Nieuw Gent overkwam, is geen alleenstaand geval. Buurten worden geframed als ‘probleemwijken’, de jongeren die er rondlopen als ‘probleemjongeren’. Die negatieve beeldvorming is een voorbeeld van wat we verder ‘culturele onrechtvaardigheid’ noemen. Het is een gebrek aan respect dat Klaas en de jongeren op de bres deed springen.

▶ INTERVIEW KLAAS EN ANDERE JEUGDWERKERS

WE ARE NOT ALONE ANYMORE!

Waarom blijven studenten met een andere etnische achtergrond het zo slecht doen? Deze vraag stelde een Engelse universiteit zich in 2020, nogmaals geconfronteerd met cijfers over de kloof tussen de prestaties van witte studenten en die van studenten met Afrikaanse, Aziatische of andere minderhedenachtergrond.

Het antwoord werd een ambassadeursproject. Studenten met een andere achtergrond konden solliciteren voor een functie als ‘ambassadeur’ en een jaar lang betaald worden om na te denken en voorstellen te doen.

De ambassadeurs bespraken het probleem uitgebreid en kwamen tot de vaststelling dat er een probleem is met ‘hoe naar het probleem wordt gekeken’:

1. De universiteit bekijkt het wit versus ‘anderen’, er is nauwelijks oog voor alternatieve oorzaken van de prestatiekloof.
2. De universiteit verklaart het probleem vooral individueel. Dat er meer aan de hand is dan individuele onderpresteerders, komt niet in hen op.

Racisme, discriminatie en een gebrek aan onderwijzend personeel met andere achtergronden bleek het meest aangekaarte probleem tijdens talrijke gesprekken met medestudenten.

Daarom schoven de ambassadeurs andere denkpijlers naar voor. In plaats van te spreken over individuele schuld en een ‘prestatiekloof’ hadden zij het over institutionele schuld en een

‘**beloningskloof**’. Op die manier probeerden ze de aandacht te verleggen naar barrières die studenten op de universiteit ervaren en die de kloof kunnen verklaren.

Die shift werd absoluut niet warm onthaald door de formele machtsstructuren binnen de universiteit. Zij hadden eenvoudige tips & tricks verwacht, geen vraag om in eigen boezem te kijken.

In de hoop een beleid van nultolerantie voor racisme te installeren op de universiteit, nodigden de ambassadeurs een hooggeplaatst lid van het bestuur uit om te luisteren en te discussiëren. Amper 10 minuten ver in hun presentatie onderbrak de man hen. “Dit is onaanvaardbaar, en bovendien slechte reclame voor onze universiteit.” Speciale acties voor studenten met Afrikaanse of Aziatische achtergrond vond hij een vorm van uitsluiting en discriminatie van witte studenten.

De ambassadeurs waren gechoqueerd en teleurgesteld. De universiteit was duidelijk nog niet klaar om racisme als een probleem te zien. Maar ondanks die negatieve reactie voelden ze de drang om het onrecht op een andere manier onder de aandacht te brengen.

Omdat corona ook in Groot-Brittannië het land platlegde en de universiteiten gesloten waren, besloten de ambassadeurs een online studentenforum te organiseren met een driedelige bedoeling: meer studenten bewustmaken van de kloof in onderwijsprestaties, ruimte maken voor studenten om hun ervaringen te delen zonder het risico te lopen op straffen en met die ervaringen aan de slag gaan. Als ze door het bundelen van al die ver-

halen de kloof beter zouden begrijpen, konden ze met sterkere argumenten naar het beleid stappen.

Vrij snel kwamen heel wat **gedeelde ervaringen** bovendrijven. De groep werd closer, deelde verdriet, frustratie en plezier en had echt het gevoel dat ze er niet alleen meer voor stonden.

“We are not alone anymore!”

Gaandeweg werd het steeds duidelijker: problemen waarvan ze dachten dat die enkel op hen persoonlijk van toepassing waren, bleken herken-

baar voor velen. Het besef van structureel onrecht groeide, de goesting om daar iets aan te doen ook.

De ambassadeurs maakten een lijvig document met heel wat feiten, argumenten en voorstellen en organiseerden een **petitie**. Op die manier kon de universiteit hen niet langer negeren. De studentenvertegenwoordiging agendeerde het punt op een officieel overleg en goedkeuring volgde. Dankzij de vele handtekeningen waren de ambassadeurs erin geslaagd **genoeg macht** te verwerven om hun stempel te drukken op het beleid van hun universiteit.

Bijgevolg is er nu officieel een beleid van multolerantie voor racisme. Maar in de praktijk is het document met al zijn voorstellen diep in een lade gestopt. De universiteit is bereid om 'Stand up against racism' te organiseren, in de ogen van de ambassadeurs een betekenisloze dag waarop alle studenten symbolisch iets roods moeten aantrekken.

Maar de universiteit weigert nog steeds concrete maatregelen uit te werken om racisme en discriminatie structureel aan te pakken:

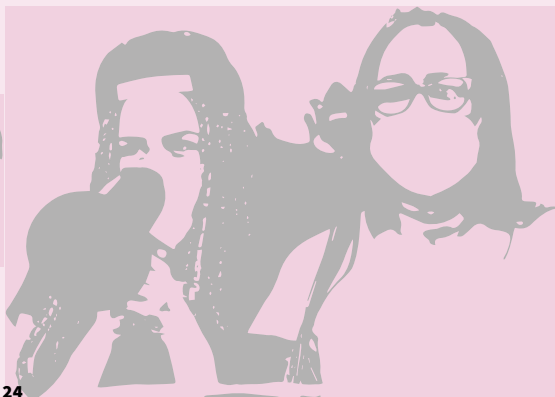
“ Ze maken veel nepgebaren en vertellen nepverhalen om aan de oppervlakte te laten zien dat ze tegen racisme zijn, maar ze voeren geen beleid. Ze zijn helemaal niet bereid om bepaalde racismekwesties aan te pakken: vertegenwoordiging van minderheden in het personeelsbeleid, klachtenprocedures, enz ...

Toch hebben de studenten het gevoel dat ze heel wat bereikt hebben:

“ We veranderden de toon, de focus en het taalgebruik van het debat en slaagden erin om bewustmaking te realiseren onder de studenten. We dachten zelf na over concrete maatregelen om multolerantie te realiseren en verkregen met de hulp van een aantal personeelsleden enkele concrete punten zoals een beurs voor vluchtelingen. Het project van ambassadeurs, dat oorspronkelijk één jaar zou lopen, is verdergezet en een oud-ambassadeur leidt nu een nieuwe lichte ambassadeurs op.

De roep naar erkenning en gelijkwaardigheid onder studenten blijft groot. De nieuwe ambassadeurs zetten in op blijvende bewustmaking en nieuwe acties. Wordt vervolgd.

(DE BRITSE STUDENTEN UIT
DIT AMBASSADEURSPROJECT
BLEVEN LIEVER ANONIEM)

LOSTWORDS

“Laat jouw stem horen tijdens LostWords!”

Met deze oproep wil het Amsterdamse theatercollectief LostProject generatie Z in gesprek laten gaan over uitdagingen en kansen die spelen onder jonge Amsterdammers. Seksualiteit, social media, afwijzing, geld, gender, tinder, ongelijkheid, crisis en globalisering zijn voorbeelden van thema's die reeds aan bod kwamen. Zo vonden er recent nog LostWords plaats over het grote masterplan van de stad rond de leefbaarheid van Amsterdam Zuid-Oost.

LostWords zijn 'theatrale debatten', een mix van muziek, dans en spoken word rond een schurend thema. Jonge acteurs geven woorden aan moeilijke onderwerpen en houden het jonge publiek een spiegel voor. Nadien wordt het publiek uitgenodigd om in gesprek te gaan met spelers en (ervarings)deskundigen.

Een van de organisaties die aan LostProject vroeg om een reeks LostWords te realiseren was het Amsterdamse Ouder en Kind Team (OKT). Deze dienst uit de jeugdhulp is actief op het terrein van

opvoedingsondersteuning. Met het project willen zij ontmoeting faciliteren tussen jongeren, gezinnen en professionals. In de voorstelling 'Man Down' gaat het over de verwachtingen die komen kijken bij het opgroeien en man worden. Door de methodiek ontstaan **ongebruikelijke gesprekken**, die de taal, esthetiek en ervaringen van jongeren als startpunt hebben.

“Op het toneel staat een grote kooi, waar acht jongens in gevangens zitten. Zij delen er lief en leed en ervaren tegenstrijdige emoties. Soms gaat iemand op de randen zitten en reflecteert vanuit die hoogte op de beperkende beelden van het 'man zijn' en op de druk die jongens in deze groep vanuit vele kanten ervaren. Een jongen stapt onder luid protest van de anderen uit de kooi, een ander wordt er juist met geweld uitgegooid. De kooi beperkt, maar biedt ook de bescherming en geborgenheid van het samenzijn in de groep.”

ELENA PONZONI EN FEMKE KAULINGFREKS,
ONDERZOEKERS

Man Down is grappig, heftig en soms zelfs gewelddadig. De ‘voorstelling’ groeide vanuit de eigen ervaringen van de jonge acteurs. Zij komen uit ‘moeilijke buurten’, brengen veel tijd op straat door en zijn een groep waarbij negatieve beeldvorming het moeilijk maakt om elkaar simpelweg te ‘ontmoeten’. Jeugdprofessionals, politie of gemeente benaderen hen vaker als potentiële dader of slachtoffer dan als gelijkwaardige medemens. Soms voelen ze zich bekeken als een **‘vreemde diersoort’**, omdat publieke dienstverleners enkel inzoomen op problematische aspecten van hun leven, terwijl andere delen van hun belevingswereld onderbelicht blijven.

Dergelijke processen van **wij versus zij** (‘othering’) leiden tot een grote afstand tussen jongeren en professionals. De voorstelling maakt die afstand duidelijk, maar geeft er ook een andere betekenis aan. Deelnemers beseffen beter dat die afstand verborgen zit in structuren, beelden en voorstellingen van gelijkens en verschil, die we met elkaar creëren en in stand houden. Van jeugdonderzoeker tot beleidsmaker, van Ouder en Kind Adviseur tot ‘jongen van de straat’. Een tweede stap is nodig: wanneer we een ander willen benaderen, moeten we bereid zijn om te reflecteren op de eigen positie in deze structuren en om het eigen oordeel tijdelijk tussen haakjes te zetten.

De voorstelling maakt ervaringen en perspectieven die minder zichtbaar of hoorbaar zijn meer zichtbaar. Daardoor ontstaat een ruimte waarin het mogelijk wordt om de eigen positie en blinde vlekken te onderzoeken met behulp van het verhaal van de ander. Zo konden jongeren bijvoorbeeld uitleggen aan professionals hoe ze naar professionele hulp kijken en hoe zij het ervaren wanneer hun ouders bij een begeleidingstraject worden betrokken. Of konden groepen jongens en meisjes voor het eerst luisteren naar elkaars gevoelens en ervaringen rond sexting en shaming. Jongens legden uit hoe zij sociale druk ervaren om hieraan mee te doen. Maar ook dat zij hierin heel weinig begeleiding krijgen van volwassenen, terwijl meisjes wel bewustwordingsprogramma’s en praatgroepen aangeboden krijgen.

“ Het openen van een gewaagde ruimte waarin mensen elkaar kunnen bevragen vanuit zowel persoonlijke als professionele interesse kan het begin zijn om meer vertrouwdheid in de wijk met elkaar op te bouwen. De kracht van deze gewaagde ruimtes ligt uiteindelijk vooral in het ontregelen van de normale gang van zaken.

ELENA PONZONI EN FEMKE KAULINGREKS,
ONDERZOEKERS

www LOSTPROJECT.NL

WAT ONRECHT? WELK ONRECHT?

Kinderen en jongeren hebben net als iedereen recht om in de maatschappelijke pot te roeren.

Om het onrecht waar ze tegenaan botsen te **politiseren**.

Om uit te schreeuwen dat een reality-programma als Niveau 4 **hun wijk Nieuw Gent** niet louter mag afbeelden als een drugshol.

Om uit te schreeuwen dat structurele vormen van racisme en discriminatie wel degelijk spelen aan hun **Britse universiteit**.

Om in **LostWords debatten** onder woorden te brengen wat ze echt voelen.

De Amerikaanse politiek filosofe Nancy Fraser noemt dit **'gelijkwaardigheid van participatie'**. Voor haar is dit de essentie van sociale rechtvaardigheid. Een rechtvaardige samenleving is pas mogelijk als elk lid op gelijkwaardige voet kan participeren aan alle domeinen van het maatschappelijk leven.

Dit is het droomscenario. Maar de obstakels zijn talrijk.

Fraser maakt een onderscheid tussen

DRIE DOMEINEN VAN ONRECHTVAARDIGHEID

1 . Economische onrechtvaardigheid: de materiële welvaart in onze samenleving is zeer ongelijk verdeeld. Denk aan inkomen, huisvesting, de loonkloof tussen mannen en vrouwen, ...

2 . Culturele onrechtvaardigheid: niet iedereen geniet evenveel erkenning of waardering. Sommige groepen worden als minderwaardig beschouwd, zoals de LGBTQ-gemeenschap of mensen met een andere etnisch-culturele achtergrond, maar even goed mensen in armoede.

3 . Politieke onrechtvaardigheid: niet ieders stem reikt even ver in onze

maatschappij, kan volwaardig deelnemen aan politieke processen of voelt zich vertegenwoordigd in ons democratisch systeem.

Om gelijkwaardigheid van participatie te realiseren, is er volgens Fraser dus nood

- aan meer **redistribution** (herverdeling van materiële hulpbronnen)
- aan meer **recognition** (erkenning dat mensen gelijkwaardig zijn en evenveel respect verdienen)
- en aan meer **representation** (dat mensen zich in onze democratie vertegenwoordigd weten en dat er naar hun stem geluisterd wordt).

Deze drie domeinen beïnvloeden elkaar vaak. Iemand met minder geld wordt niet zelden als minderwaardig beschouwd, is minder aanwezig in de politieke besluitvorming en heeft minder invloed. Mensen die binnen de bestaande normen van onze samenleving minder respect krijgen, hebben minder kans om te wegen op het publieke debat. Dat geldt zo voor **de jongeren van Nieuw Gent**, voor de **Britse studenten uit minderheidsgroepen** en voor de Amsterdamse jongeren die in **LostWords** een kanaal vinden om hun eigenzinnige kijk in het debat te gooien.

Kortom, verschillende vormen van onrecht zijn vaak met elkaar verknoot en verbonden.

De inzichten van Fraser passen wonderwel in ons verhaal. Ook de socialemediapost van **Zohra** was een schreeuw om erkenning. Een jonge vrouw met een hoofddoek heeft evenveel recht om te werken en op eigen benen te staan. **Dylan** vroeg een laptop om geen schoolachterstand op te lopen en meer geld om voldoende eten te kunnen kopen. Voor 't Lampeke en voor vele jeugdwerkorganisaties het bewijs dat er meer naar de stem van kinderen en jongeren moet worden geluisterd.

Als jongeren hun boosheid uiten over wat zij als onrecht ervaren, kan het dus gaan om combinaties van

- **Economische grieven:** geen job of een laag inkomen, uitbuiting in (interim)jobs, slechte of geen huisvesting, weinig vervoersmogelijkheden, bijklussen om schoolkosten te betalen, ...
- **Culturele grieven:** geweigerd worden in het uitgaansleven, discriminatie omwille van huidskleur, seksuele geaardheid of religie, ...
- **Politieke grieven:** het gevoel dat hun mening en hun stem er niet toe doen en beleidsmakers geen rekening houden met hen.

Als jongeren hun boosheid uiten over wat zij als onrecht ervaren, dan zit daar een schreeuw in naar meer gelijkheid, respect en inspraak.

Verschiede vormen van onrecht zijn vaak met elkaar verknoot en verbonden.

POLITISEREN OM DE BRES TE DICHTEN

Politiseren is dus meer dan boosheid uitschreeuwen. Verzuchtingen van jongeren zijn ook altijd een oproep, een appel. Aan iedereen, maar aan het **jeugdwerk** en **al wie met jongeren werkt** in het bijzonder. Zij kunnen die verzuchtingen negeren of tegenwerken. Of zij kunnen de grieven van jongeren erkennen en samen met hen aan de slag gaan.

Mee op de bres springen.

Zoals de jeugdwerkers van **Nieuw Gent** die een opiniestuk schreven en samen met jongeren de burgemeester uitnodigden naar hun wijk.

Zoals de mensen achter **LostProject** die via theatervormen en debatten manieren zoeken om jongeren een podium en vooral een stem en een publiek te geven.

Soms ontwikkelen organisaties acties die eerder gericht zijn op **het individu** dat slachtoffer is van onrecht. In de strijd tegen racisme zet men bijvoorbeeld de persoonlijke identiteitsontwikkeling van jongeren met migratieachtergrond centraal. Op die manier wordt het een individueel, psychologisch probleem in plaats van een maat-

schappelijk en structureel probleem, zoals we zien in het verhaal van de **Engelse universiteit**.

Soms ontwikkelen organisaties acties die zich op **één aspect** richten, waardoor ze in essentie weinig veranderen aan de mechanismen achter onrecht. Een voedselbank is in coronatijden nog meer nodig dan anders, maar stelt de onderliggende oorzaken van armoede niet in vraag. Jongeren kunnen aan het woord gelaten worden, maar er zal pas echt iets veranderen als hun mening ook serieus wordt genomen. Een invulling van noden op één terrein, leidt niet automatisch tot een meer sociaal rechtvaardige samenleving.

In de geest van Fraser is het daarom belangrijk de **structurele vragen** niet los te laten. Sociale rechtvaardigheid is pas mogelijk als de samenleving transformeert en alle uitsluitingsmechanismen verdwijnen. Dat is per definitie een uiterst complexe opdracht. Om moedeloos van te worden.

Maar net daarom is politisering zo essentieel!

Want een belangrijke stap richting sociale rechtvaardigheid is het luisteren naar wie sociale on-

*Een belangrijke
stap richting sociale
rechtvaardigheid is het
luisteren naar wie sociale
onrechtvaardigheid
ervaart.*

rechtvaardigheid ervaart. Als samenleving moeten we **luisteren naar mensen naar wie zelden geluisterd wordt**.

Een laptop geven aan **Dylan** is een invulling van een concrete nood, maar laat het ook een gelegenheid zijn om te luisteren naar het verhaal dat er achter zit en daarmee het publieke debat te voeden.

Er zijn genoeg projecten waarin de participatie van mensen in armoede of jongeren met een migratieachtergrond een agendapunt is. Maar al te vaak is dat een verplicht nummertje, een vorm van schijnparticipatie.

Er zijn boeken en kranten volgeschreven over kinderarmoede in Vlaanderen, maar meer Dylans zijn nodig om ons steeds opnieuw wakker te schudden.

Meer tegenbewegingen zijn nodig die de stem van de 'stillen' vertolken.

Tot we als samenleving hiervoor wakker zijn en blijven.

Tijd om te luisteren naar meer verhalen van en over jongeren en jeugdorganisaties die op de bres sprongen.

3

OP DE BRES! MAAR HOE?

Jeroen Kemel, Babette Träger, Marlies D’heretoge, Emily Mortier, Peter Van Mullem,
Lindsay De Langhe, Kaat De Smet, Oona Platel, Alex Lingier, Mihaïl Soloviov,
Tish Moerman, Bart Van Bouchaute, Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

We spreken van politisering wanneer een individu of een groep tegen onrecht aanbotst en dit aankaart. Zover zijn we al. Maar hoe pak je dat nu aan? Op welke manier kunnen zij verandering claimen en een signaal publiek maken?

De voorbeelden die we tot nu toe beschreven, bewijzen dat er heel veel manieren zijn. Van het schrijven van een opiniestuk tot het lanceren van een petitie of het organiseren van theatrale debatten, het valt allemaal onder de noemer politisering.

In een poging om dit wat helder te krijgen, onderscheiden we een aantal mogelijke strategieën om te politiseren.

De eerste legt als het ware de bodem voor de andere. Omdat niet iedereen meteen mee is, spreken we van een belangrijke eerste stap van **bewustmaking**.

Vandaaruit kunnen ideeën groeien om **een kwestie zichtbaar te maken**.

Een stap verder is **verandering eisen**.

Maar je kan het ook anders aanpakken en nadenken hoe je **verandering zelf kan realiseren**.

En al die vormen kunnen bestaan uit **offline of online acties**, of een mix van beide.

Vaak is de ene een opstap naar een volgende en komen ze in combinatie voor.

BEWUSTMAKING

De kwestie
zichtbaar maken

Verandering
eisen

Zelf verandering
realiseren

OFFLINE EN ONLINE ACTIES

STRATEGIE 1

BEWUSTMAKING

Wanneer jongeren jeugdwerkers aanspreken over onrecht waar ze op botsen, is de neiging vaak groot om meteen in actie te schieten. Zeker als het gaat om ervaringen die meerdere jongeren delen. Maar het gevaar is dat enkelingen voorop gaan lopen. Dat niet iedereen van de groep mee is.

Daarom besloten de ‘ambassadeurs’ in het verhaal van de **Britse universiteit** eerst een studentenforum te organiseren. Met als doel de tijd te nemen om meer studenten te betrekken, ervaringen te sprokkelen en daarmee aan de slag te gaan. Op die manier werd de groep sterker en strijdvaardiger en groeide het geloof dat ze iets konden veranderen. Op die manier konden ze met sterkere argumenten hun petitie lanceren en naar het universiteitsbestuur stappen.

De nood aan **een fase van bewustwording vooraleer actie te voeren**, werd sterk benadrukt door de Braziliaanse pedagoog Paolo Freire. Hij kwam tot de vaststelling dat mensen die onderdrukt worden, de mechanismen van hun uitsluiting vaak aanvaarden als ‘iets normaal’. Bovendien gaan ze er ook vanuit dat ze daar geen echte impact op hebben. Zo verinnerlijken ze de maatschappelijke uitsluitingsmechanismen. Een proces van bewustwording moet dat verinnerlijkte fatalisme doorbreken.

Hiervoor is in de woorden van Freire ‘culturele actie’ nodig. Die heeft als doel een gezamenlijk bewustwordingsproces op gang te trekken. Vertrekkend vanuit de alledaagse beleving worden dialogische processen opgezet. De wijze waarop Freire dit leerproces opvat, contrasteert sterk met de meer klassieke vormen van educatie waarbij de ene (de leraar) alle kennis bezit en die overdraagt naar de andere (de leerling). Het is de **dialoge** die centraal staat. Net door die wederkerige proces-

sen leren de deelnemers hun eigen situatie problematiseren en analyseren. Stap voor stap beseffen ze dat hun handelen wel degelijk een impact kan hebben. En dat actie zinvol kan zijn.

Een gelijkaardige benadering vinden we in de methode **Zien-Oordelen-Handelen** van KAJ-oprichter Cardijn. Net als bij Freire houdt ook voor Cardijn de verandering van de wereld de verandering van het bewustzijn in.

Cardijn zag bewustmaking in een cyclisch proces in drie stappen:

- **Zien:** wat zie je gebeuren in het dagelijkse leven, op de werkplaats, op school, in de buurt, ...? Wat zijn de gevolgen?
- **Oordelen:** vind je dit normaal? Wat denk je? Stemt dat overeen met je waarden? Wat denken anderen daarover?
- **Handelen:** wat kan je doen om de situatie te veranderen? Wat wil je bereiken? Hoe pak je het aan?

Het belang van een fase van bewustmaking zien we heel duidelijk in een actie van KAJ-jongeren rond **interimwerk**.

Het gevaar is dat enkelingen voorop gaan lopen. Dat niet iedereen van de groep mee is.

IS DIT NU DE MODERNE ARBEIDSMARKT?

De **A** in KAJ is een historische verwijzing naar **Arbeidersjongeren**, maar vandaag is iedereen welkom in de beweging: jongeren uit alle studierichtingen en jongvolwassenen die werken, werkzoekend zijn of in een onzekere werksituatie leven. Op een congres een aantal jaar geleden kwam een thema bovendrijven waar heel wat leden met veel frustraties over spraken: **interimwerk**. Daarop organiseerde KAJ een debat met mensen van de VDAB, de vakbond en een arbeidsmarktspecialist. Jongeren vertelden over hun ervaringen, maar botsten op een muur. “Interimwerk zorgt voor een nieuwe instroom op de arbeidsmarkt en leert jongeren langzaam de knepen van het vak en de juiste arbeidsattitudes”, klonk het eensgezind. Eigenlijk kregen de jongeren de boodschap: “Als interim niet werkt voor jou, dan scheelt er iets met jouw mentaliteit, opleiding of vaardigheden.”

Die koude douche zorgde voor een kantelmoment in de organisatie. De wantoestanden in de interimsector publiek aanpakken zou meer bewustwording vereisen bij alle actoren. Ook bij de jeugdwerkers zelf. Ook zij worstelden met vooroordelen over hun jongeren. Ook zij begrepen het soms onaangepaste gedrag van jongeren in interimkantoren niet altijd als een vorm van protest. Tegen een sector die hen gebruikt als speelbal. Tegen een systeem waar ze geen enkele controle over hebben. Conclusie: er moest diepgaander naar de jongeren worden geluisterd.

Tijd om het Zien-Oordelen-Handelen van Cardijn toe te passen. In een **eerste cyclus** spraken ze aan de deur van interimkantoren in verschillende steden jongeren aan over hun ervaringen (Zien). In die gesprekken kwam heel wat naar boven.

“ Het interimkantoor belde vorige week op voor een vacature in een bedrijf, maar toen ik aankwam bleek die niet te bestaan. Ze wilden mij gewoon in hun bestand opnemen.

Ik moest me om 5 u 's morgens melden voor een job in een fabriek, maar ter plekke waren we met tien voor twee jobs. Ze hadden gewoon meer jongeren gevraagd om zeker te zijn dat ze twee 'goeie' konden inzetten die dag.

Van een leien dakje liep de actie geenszins. Interimkantoren belden de politie omwille van 'overlast'. Of jongeren kregen de boodschap dat ze naar een job konden fluiten als ze met de interviewers zouden spreken. Toch gingen de jeugdwerkers door: luisteren, opschrijven en opnieuw afspreken om de getuigenissen te checken en er over te praten. Het besef groeide dat de toegepaste praktijken 'niet normaal' zijn (Oordelen). Sommige jongeren kwamen meehelpen om verhalen te sprokkelen (Handelen).

Om een **tweede cyclus** op te bouwen, zetten jeugdwerkers en jongeren tijdens een vormingsweekend alle getuigenissen bij elkaar (Zien). Samen analyseerden ze feiten en gevolgen: “Een vast contract wordt beloofd, maar komt er nooit. Daardoor krijgt de jongere geen autolening. Wat betekent dat voor hem?” Zo ontstonden categorieën van problemen. Gevolgd door gesprekken over wat jongeren verwachten van een job, wat werken betekent in het leven, wat waardig werken is, ... (Oordelen).

In tegenstelling tot wat jeugdwerkers verwachtten, wilden de jongeren niet meteen actievoeren tegen interimkantoren. Zij vonden het belangrijker met hun analyse het beeld van hun ouders, vrienden en familie over hen bij te sturen en hun verontwaardiging in een rap en een toneelstuk te vertalen (Handelen). Daarna schreven ze een perstekst en zetten ze in verschillende steden kleine acties op. Beetje bij beetje groeide de aandacht voor de problematiek in de regionale pers, maar veel veranderde dat niet.

Dit leidde tot **een derde, nog bredere cyclus**. Een kleine, actieve groep ging nog meer verhalen verzamelen en analyses maken, om die tijdens een studiedag voor te leggen aan vakbondsmensen van grote bedrijven en medewerkers van interimkantoren. De discussie die daar volgde zorgde voor heel wat bewustwording. Vakbondsmensen beseften dat ze al te gemakkelijk een 'onderlaag' van interimjobs in hun bedrijven aanvaardden om de meerderheid van de werknemers een degelijk statuut te kunnen blijven verzekeren.

“ Toen ik zo oud als jullie was, deed ik net hetzelfde. Ik zat ook onderuitgezakt in mijn stoel, 's avonds meer op café dan thuis. Maar het feit dat ik vast kon

starten in een job, onder de vleugels van enkele anciens, zorgde ervoor dat ik mijn weg vond, op mijn werk en in mijn leven. Daardoor sta ik vandaag stevig in mijn schoenen. Ik beseef nu: als wij nu niet voor jullie gaan opkomen, dan gaan velen van jullie nooit op een deftige manier hun weg vinden.

Medewerkers uit interimkantoren vertelden hoe zij onder grote druk stonden om voor een laag loon veel dossiers te realiseren. Toen zij tijdens het slotdebat met diezelfde arbeidsmarktspecialist de analyses van de jongeren bevestigden, voelde iedereen dat aan als een kantelpunt.

Als laatste stap werden de vele feiten, analyses en voorstellen samengebracht in een **Zwartboek Interim**, met als titel **Is dit nu de moderne arbeidsmarkt?**. Daarmee trokken jonge actievoerders en jeugdwerkers samen naar beleidsmakers, vakbondsverantwoordelijken en managers van interimkantoren. Een lange fase van bewustmaking had de basis gelegd voor acties die de interimsector grondig verstoorden.

www.interimactie.be/zwartboek.html

© KAU

STRATEGIE 2

DE KWESTIE ZICHTBAAR MAKEN

Soms voelen jongeren een bepaalde vorm van onrecht scherp aan, maar ziet of begrijpt de samenleving hun problemen niet. Daarom moeten ze eerst zichtbaar gemaakt worden.

Dat kan op heel veel verschillende manieren.

Zohra deed het via een post op sociale media. **Dylan** door in Karrewiet te getuigen. De jongeren van **Nieuw Gent** nodigden de burgemeester uit zodat hij kon zien dat de wijk meer is dan wat Niveau 4 toont. In Amsterdam zoeken ze via **LostWords** een vorm en een taal om moeilijke thema's bespreekbaar en zichtbaar te maken.

Vaak grijpen jongeren en jeugdorganisaties hiervoor naar **artistieke vormen van expressie**. Er zijn talloze voorbeelden van tentoonstellingen, documentaires, theatervormen, muziek, poëzie, graffiti of slam poetry die kwesties zichtbaar en hoorbaar proberen maken.

Uit die grote waaier aan artistieke, politiserende projecten brengen we drie verhalen:

- jonge nieuwkomers die onder de noemer **Onzichtbaarheid** hun creativiteit veilden ten voordele van mensen zonder wettig verblijf
- Antwerpse jongeren die na een lang traject **Bazzz'Art** voor het eerst op een theaterpodium stonden, met hun eigen stuk
- jongeren uit Ledeberg die hun wijk en henzelf portretteren in de documentaire **ZONE(N)050**.

Soms ziet of begrijpt de samenleving problemen van jongeren niet. Dan moeten ze eerst zichtbaar gemaakt worden.

ONZICHTBAARHEID

NIEMO staat voor **NIE**uwkomers, Vluchtelingen en **MO**biel jeugdwerk. Het is een projectteam binnen de Gentse vzw JONG dat zich richt tot nieuwkomers tussen 12 en 15 jaar die in de stad terecht komen. Naast de wekelijkse instuifwerking is er elk jaar ruimte voor een project. Met steun van Uit De Marge vzw was het de bedoeling om er een 'politiserend project' van te maken.

Bij wijze van start lieten de jeugdwerkers de tieners op grote bladen schrijven wat hen blij, hoopvol, triest of boos maakte. Daaruit kwam een sterke betrokkenheid en een grote droefheid naar boven over de situatie van mensen zonder wettig verblijf. Een van de deelnemende tieners zat zelf ook in die situatie en allemaal kenden ze wel mensen die zonder papieren in België moeten overleven. Zo versmolten al die individuele verhalen tot een collectieve, gedeelde verontwaardiging.

De volgende stap was zich beter informeren over de problematiek. Ze bezochten experts en projecten en wilden zeker iets doen, maar kwamen meer en meer terecht in een gevoel van onmacht:

“ Het enige wat mensen zonder papieren kan helpen zijn papieren. Daarmee kan je werken, een huis kopen, ...

Het aanvankelijke enthousiasme verdampste. Zowel jongeren als jeugdwerkers wisten niet goed hoe ze publiek konden gaan om hun verontwaardiging te uiten. Sommige jongeren wilden terugvalLEN op caritatieve acties zoals soepbedelingen. De jeugdwerkers hadden iets groters in gedachten en hoopten om in gesprek te gaan met beleidsmakers.

Uiteindelijk beslisten ze om terug te keren naar het oorspronkelijke idee van enkele jongeren om zich te uiten via creatieve expressie. Ze vertrokken van wat hen echt raakt in de schrijnende situatie van mensen zonder papieren en verbonden dit met hun eigen leven, pijn, verdriet en hoop als jonge nieuwkomer. Sommigen maakten een schilderij, anderen een kleiwerkje, er was zelfs een gedicht. Met als titel '**Onzichtbaarheid**' werden de resultaten getoond tijdens een informatieavond van het Stedelijk Opvanginitiatief. Tijdens de viering van 15 jaar vzw Jong werden de kunstwerkjes uiteindelijk geveild. Ze leverden € 250 euro op voor Woongift, een Gentse vzw actief rond de woonproblematiek in de stad.

Heel belangrijk was het grote vertrouwen tussen de jeugdwerkers en de jongeren. Methodieken zijn nuttig, maar vooral de alertheid en de openheid van de jeugdwerkers voor de belevingen en de gevoelens van de jongeren bleken bepalend in dit proces. Vandaag maakt de nieuwkomerswerking als safe space deel uit van de wijkwerking van vzw JONG in de Brugse Poort.

BAZZ'ART

Bij Bazz staat de superdiversiteit van de stad Antwerpen centraal. Ooit ontstond de organisatie als een voetbalploeg van Marokkaanse jongvolwassenen, maar inmiddels groeide ze met steun van de stad uit tot een erkend jeugdcentrum. Sinds 2018 kunnen tieners er terecht voor hun **'Bazz-momenten'**.

'Bazz' is een kort en krachtig woord met grote betekenis. Het is dé manier waarop Maghrebijnse jongeren elkaar een compliment geven.

“Natuurlijk willen we jongeren vooral een leuke tijd bezorgen, maar tegelijkertijd willen we hun problemen niet uit de weg gaan. Want ze botsen nog heel vaak op vormen van racisme en discriminatie, waardoor ze heel wat bittere ervaringen meemaken. “Hoe hard we ook ons best doen, we horen er eigenlijk niet bij”, dat is nog vaak het gevoel waar ze mee rondlopen. Ze geraken er aan gewoon. “We zullen door de mazen van het net moeten gaan om onze dromen waar te maken”, zo redeneren diegenen die de kracht hebben om er blijven voor te gaan. Vele anderen slagen daar niet in en haken af.

LAMIA,
COÖRDINATOR BAZZ

In Bazzz komen vele verhaallijnen samen: migratie, opgroeien in twee culturen, uitsluiting, gender, huidskleur, religie, maar even goed armoede.

“Dat is het verschil met de oudere generaties Marokkanen die hun best deden om te integreren en zich aan te passen aan de norm. De jongere generatie is hier geboren en getogen. Zij willen vooral erkend worden als gelijkwaardige burgers. “Ik ben hier en ik ben moslim, en ik wil dat men mij aanvaardt zoals ik ben. Ik heb geen zin om mijn eigen identiteit te gaan wegvagen om erbij te horen”, zo redeneren ze. Dat zien we als de kracht van de jongeren van vandaag.

LAMIA,
COÖRDINATOR BAZZZ

Bazzz wil jongeren ruimte geven om die **erkenning** te krijgen. Daarom creëren ze gelegenheden waar de tieners met elkaar in gesprek gaan. Zo beseffen ze dat ze niet alleen staan met dat soort vragen. Zo kunnen ze bouwen aan zelfbewustzijn en zelfvertrouwen. Dat gebeurt via gesprek, discussie en meetingpoint (zie verder p 78), maar vaak ook via artistieke expressie. Zo kunnen jongeren grip krijgen op wat er rondom hen gebeurt en aankaarten waar ze op botsen. Zo kunnen ze hun talenten ontdekken en ‘Bazzz-momenten’ beleven.

Bazzz’Art is een traject van zes workshops, waarbij de deelnemers kunnen proeven van graffiti, dans, theater, ...

“Al snel bleek dat heel wat van hen verder wilden gaan met theater. Het is een vorm van expressie die goed werkt wanneer je echt nood hebben aan het ventileren van je verhaal. Het voelt als uitlaatklep. Daarom zijn we gestart met een nieuw project. Onder leiding van een professionele theatermaker van Marokkaanse origine en één van onze jongerenwerkers hebben onze tieners een half jaar aan een voorstelling gewerkt. Dat is allemaal organisch gegroeid via praatmomenten en schrijf- en spel oefeningen. Het eigenaarschap lag dus bij hen, op inhoudelijk vlak maar ook wat betreft de timing. We zijn afgestapt van wat wij als begeleiders wilden realiseren. Maar ook zij wilden hun tijd nemen. Veiligheid in de groep was belangrijk. Wij begeleiders hebben die constant bewaakt. Als je een vertrouwensrelatie opbouwt en tijd en ruimte maakt om met hen te praten over de dingen die hen bezighouden, dan krijg je hun vertrouwen en geven ze veel.

Niet onbelangrijk is dat de theatermaker en de begeleider rolmodellen zijn. Ze hebben dezelfde achtergrond als onze jongeren, maar zijn erin geslaagd om obstakels te overwinnen. Veel jongeren kennen hun muziek en hebben hun voorstelling ‘Wachten op Gorro’ gezien. Er is heel veel identificatie.

LAMIA, COÖRDINATOR BAZZZ

Uiteindelijk kwamen de jongeren tot een combinatie van vijf verhaallijnen:

1. Het gevoel dat ze geen stem hebben als kind, als tiener, in hun gezin en in de maatschappij: “Ik praat tegen een muur, niemand hoort mij.”
2. Intens verdriet: “Ik wil de relatie met verdriet in de hand houden.”
3. Opgroeien in gebroken gezinnen: “Ik groei op zonder vader, hoe zit dat met jullie?”
4. Vragen rond het materialisme in de samenleving: “Waarom moet alles Gucci en Prada zijn?”
5. Racisme en discriminatie

“ Het belangrijkste doel was het proces. Wie we met de voorstelling zouden aanspreken, was niet onze bekommernis. Wel de groei van de jongeren. Nog nooit in hun jonge leven hadden zij van theater geproefd, maar wij wilden hen de ervaring geven dat ze verdomme talent hebben. Dat ze niet veel nodig hebben om deuren open te breken en aan iedereen te tonen wat ze eigenlijk in hun mars hebben.

Maar toch was ook het eindproduct, de voorstelling zelf – in de Arenbergschouwburg! – een fantastische ervaring. Iedereen was apetrots. Normaal hadden we nog meer voorstellingen

gespeeld, ook in scholen, maar daar stak corona jammer genoeg een stokje voor.

Het positieve effect heeft ons ook verrast. “Hier stopt het toch niet?”, vroegen de jongeren. “Dit kan en mag het einde niet zijn!” Bazzz was intussen hun tweede thuis geworden en daarom hebben we een nieuw project uitgeschreven dat binnenkort zal leiden tot een nieuwe voorstelling. Het thema: ‘man zijn’. Machocultuur en gendergelijkheid zijn thema’s die heel vaak bovendrijven tijdens onze **meetingpoints** en die geregeld voor verhitte en emotionele discussies zorgen. Als organisatie hebben wij sowieso veel aandacht voor meisjes, maar de jongens willen ook hun kant van het verhaal vertellen. Tijdens corona hebben we al een promofilmje gemaakt voor ons project Ymage waarin jongeren aan de slag gaan met gendergerelateerde thema’s.

LAMIA, COÖRDINATOR BAZZZ

www JCBAZZZ.BE

ZONE(N)050

In de Gentse deelgemeente Ledeberg – politiezone 050 – ontmoet een groep jongeren elkaar dagelijks in het Keizerpark of op het Centrumplein. Over hen wordt gezegd dat ze drugs gebruiken, dat ze dealen, dat ze feiten plegen, ... Eenzijdige verhalen, maar waar.

Dankzij de vertrouwensband tussen deze jongeren en de jeugdwelzijnswerkers van Keizerpand (vzw JONG) kon documentairemaker Danny Keuppens (Parcoeur) met een camera in de wijk rondlopen. Hen zelf aan het woord laten. Over hun dromen. Over de problemen waar zij mee geconfronteerd worden. Over hoe moeilijk het is op te groeien en op het juiste pad te blijven. Het resultaat is de documentaire ZONE(N)050. Met verhalen die even eenzijdig zijn, maar even waar.

Achteraf gaven vele jongeren aan dat ze de draaiperiode een aangename ervaring vonden, in de eerste plaats omdat ze “voor een keer gehoord werden”. Dat is ook duidelijk te zien: ze nemen geen blad voor de mond. Ze praten voluit over hun

‘niet altijd zo propere dingen’, maar geven tegelijk aan dat ze geen criminelen zijn. Dat ze opgroeien met vallen en opstaan, mede omdat ze geconfronteerd worden met discriminatie en financiële drempels. Dat ze wel degelijk bezorgd zijn over de manier waarop de wijk en de samenleving naar hen kijkt, en dat ze daarom blij zijn **dat ze wat nuance kunnen brengen in die perceptie.**

“ Via onze jeugdwelzijnswerkers vangen wij veel signalen op, die we geregeld neerschrijven in ‘signaalnota’s’, aanbevelingen of jaarverslagen. Dat is ‘onze’ manier. Maar jongeren hanteren een andere taal, met andere regels. Wij vinden het belangrijk ‘hun’ manier ook rechtstreeks te laten klinken bij beleidsmakers. Daarom hebben we samen met hen een Manifest geschreven dat zij overhandigd hebben aan de schepenen van Onderwijs en Gelijke kansen. Daarin zijn zij aan het woord. Puur, rauw en uit het leven gegrepen. Zodat politici en

andere lezers de complexe realiteit van jongeren in kwetsbare levensomstandigheden beter begrijpen. Want diverse obstakels waar zij dagelijks mee geconfronteerd worden, mogen nooit los van elkaar worden gezien.

Daarom laten we hen muziek spelen en rappen in ons muziekproject Gentertainment. Want muziek verbindt en is een krachtige manier om hun stem te horen.

Daarom zijn we ook mee ingestapt in deze documentaire. Als het op hun manier mag, kunnen veel jongeren hun verhaal brengen.

PATRICK EN NORA, VZW JONG

Op een bepaald moment was de documentairemaker enkele jongeren aan het interviewen terwijl een eind verderop een arrestatie plaatsvond. De reactie van de jongeren: “Zonder jouw camera zouden ze ons nu allemaal tegen de muur zetten en fouilleren.” Voor hen is Ledeberg de wijk waar ze geboren en getogen zijn. Het is **‘hun’ wijk**. Maar voor de buitenwereld is dat vaak niet zo. Die

blijft hen vastpinnen op de migratieachtergrond van hun ouders. Dat kwetst hen. “Waar zijn we dan wel welkom, als we al niet welkom zijn in onze eigen buurt?”

“ De documentaire heeft zeker impact. Voor de camera hebben ze hun verdriet en pijn, hun woede en frustratie uitgesproken. Dat zorgt enerzijds voor angst, omdat die dingen nu open en bloot op beeld staan. Schrik voor repercussies. Maar tegelijk hebben ze gezien dat zij niet de enigen zijn met die gevoelens. De draaitijd was een collectief proces en heeft hen kracht gegeven, op een belangrijk moment in hun identiteitsvorming.

Daar ligt ook onze taak als jeugdwelzijnsorganisatie: hen een veilige context bieden waarbinnen ze hun verzochttingen kunnen uitspreken. Aan de slag gaan, ook met die angst. Werken rond het gevoel dat ze extra geïsoleerd worden is onze core-business.

En daarnaast die verzochttingen ook tot bij beleidsmakers brengen. Een documentaire of een manifest zijn maar een eerste stap, de film vertonen en er een inhoudelijk debat aan koppelen met beleidsmakers en ordediensten is minstens even belangrijk. Jammer genoeg is dat door corona nog niet doorgegaan, maar ik heb wel signalen opgevangen dat de politie het verhaal van de film té eenzijdig vindt. Dat zou een gemiste kans zijn, jongeren willen in gesprek gaan.

PATRICK EN NORA, VZW JONG

www.ZONEN050.COM

Soms ligt de klemtoon op het aanklagen van een bepaalde situatie, soms op concrete eisen die oplossingen bieden.

STRATEGIE 3

VERANDERING EISEN

Voor veel jongeren en hun begeleiders volstaat het zichtbaar maken van een problematiek niet. Zij willen op tafel kloppen. Voorstellen op tafel leggen. Verandering eisen.

Wat **Dylan** vertelde in *Karrewiet* is een boodschap waarmee armoedeorganisaties als 't Lampeke al jarenlang naar beleidsmakers trekken. Zijn verhaal maakte tegelijk de eis van het verzamelde jeugdwerk heel tastbaar: dat kinderrechten nooit meer in lockdown mogen gaan. De jongeren van **Nieuw Gent** eisten van de burgemeester dat positieve evoluties in hun wijk, zoals de werking van het jeugdhuis, ook aandacht moeten krijgen. De **Britse studenten** eisten niet meer of minder dan nultolerantie voor racisme en discriminatie op hun universiteitscampus. En de **jongeren van de KAJ** presenteerden een lijvig Zwartboek over mistoestanden in de interimsector aan vakbonden en interimbedrijven.

Ook om verandering te eisen zijn er dus veel verschillende manieren.

Er zijn eerder voorzichtige en beleefde vormen: een petitie, een open brief, een debat, ... Maar

het kan ook straffer. Het Zwartboek leest als een aanklacht. Boycotts, betogingen of bezettingen blijven niet altijd beleefd, maar zoeken bewust de confrontatie op.

Soms ligt de klemtoon op het **aanklagen** van een bepaalde situatie, soms op **concrete eisen** die oplossingen bieden. In dat laatste geval is de gekozen actievorm doorgaans een hefboom om een dialoog tot stand te brengen.

We pikken er drie voorbeelden uit om van naderbij te bekijken:

- Najaar 2019 stonden alle media plots op hun kop: duizenden **spijbelende jongeren** trokken op een schooldag naar Brussel om een ander klimaatbeleid te eisen.
- Je zag ze al op de cover van dit boek: de Droomhut waarin Antwerpse jongeren van de **J100** voorstellen uitwerken om aan beleidsmakers te presenteren.
- In Engeland hebben dak- en thuisloze jongeren één keer per jaar hun eigen **parlement** om aanbevelingen te doen.

KLIMAATSPIJBELEN

© léna chabier

Het bekendste voorbeeld van de laatste jaren zijn ongetwijfeld de klimaatpijelaars. Plots traden heel wat jongeren in de voetsporen van Greta Thunberg door één keer per week de schoolbanken in te ruilen voor de straat. Naast het aantal deelnemers zorgde vooral de gekozen actievorm, ‘**spijbelen**’, voor veel commotie. De bestaande orde werd even grondig verstoord. “Mag en kan dat wel, jongeren die hun stem verheffen door school te skippen?” Daarover werd duchtig gedebatteerd in de samenleving. Dat het over hun eigen toekomst gaat, verdween jammer genoeg vaak naar de achtergrond.

Wie kijkt naar het beleid van de Vlaamse en Belgische regering of de resultaten van de laatste klimaattoppen, wordt daar niet echt vrolijk van. Zelfs na zoveel jeugdig protest zijn de resultaten mager. Daar tegenover staan de verklaringen van Europese toppolitici dat het doorduwen van de Europese Green Deal – de eerste, echte aanzet tot doortastend klimaatbeleid – **onmogelijk** zou geweest zijn zonder de wereldwijde jongerenmarsen.

www

YOUTHFORCLIMATE.BE

VRT.BE/VRTNWS/NL/2022/02/04/

BETOGEN-LEVERT-DAT-NOG-IETS-OP

BETOGEN, LEVERT DAT NOG IETS OP?

In de jongerenpodcast ‘**Snapt ge mij nu**’ van de VRT kregen jonge twintigers een reeks vragen voorgelegd over zin en onzin van betogen. De antwoorden gingen alle richtingen uit:

Misja (21) uit Gent is een fervente betogener. Met vrienden de straat optrekken creëert een gevoel van samenhang, en het plant een zaadje in het hoofd van de mensen thuis. Volgens Misja is betogen het enige wat je kan doen als ‘gewone mens’ om machthebbers onder druk te zetten. En als je niet gehoord wordt, dan moet je harder roepen.

Iman (21) uit Antwerpen vindt dat betogen niets meer uithaalt. Ze liep zelf mee in enkele betogingen en heeft gemerkt dat er niet naar geluisterd wordt. Ze vindt het

ook spijtig dat media altijd focussen op de rellen en de slechte afloop van betogingen. Daardoor gaat de boodschap volledig verloren. Volgens haar zijn er andere manieren om je stem te laten horen, zoals petitie, boycotts of acties op sociale media.

Simon (27) uit Leuven is journalist voor VRT en is ervan overtuigd dat betogen relevanter is dan ooit. Vooral in combinatie met sociale media kan je echt een impact hebben. “Met een goed bord kan je de wereld rond”, zegt hij. Maar volgens Simon is betogen tegenwoordig “de nieuwe zondagshobby” geworden. “Vandaag betogen we voor de Afghanen, morgen voor de olijfbomen in Griekenland en daarna voor de huisdieren in Amerika.” Daardoor kan er onmogelijk media-aandacht gegeven worden aan alle betogingen.

J100-MEETINGS

In 2015 vingen jeugdwerkers in Antwerpse wijken signalen op over negatieve beeldvorming door beleidsmakers en meer specifiek over ‘etnisch profileren’ door de politie. Daarop kozen een aantal werkingen met jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties om zich gezamenlijk te positioneren. Ze sloegen de handen in elkaar met enkele grote jeugdwerkingen en zetten een traject op met als vertrekvraag: “Hoe kijken wij als jongeren naar onze stad en hoe zien wij die in de toekomst?”

Onder de noemer J100 brachten elf jeugdwerkingen **honderd jonge mensen met diverse achtergronden** samen. Iedereen nam deel vanuit zijn eigen perspectief en achtergrond. De bijeenkomsten stonden in het teken van ontmoeting, inhoudelijke verdieping, samen oplossingen formuleren en werken aan actie. Jeugdwerkers faciliteerden het proces, maar de deelnemende jongeren mochten zelf de richting bepalen.

Tijdens de eerste **J100-top** in november 2016 kregen jongeren de kans om met experts in dialoog te gaan. Vier thema’s werden uitgespit: media, politie, werk en discriminatie. Tijdens de bijeenkomst kwam de jeugdschepen haar oor te luister leggen. Ook de Antwerpse politie nam deel aan de overlegtafels. Het werd geen gemakkelijk gesprek, maar de J100 vond het van groot belang om po-

litie en jongeren op een rustige manier in dialoog te laten gaan. Op straat loopt dat al te vaak mis.

Tijdens de gesprekken kwam de bezorgdheid naar boven dat woorden, ideeën en dromen gemakkelijk weer verdwijnen. Een aantal jongeren stelden voor om een boomhut te bouwen, een ‘**Droomhut**’ waar letterlijk plaats is voor dialoog en ontmoeting. Een plek die symbool staat voor de ideeën van jongeren.

Najaar 2020 werd die Droomhut ook effectief gerealiseerd. Hoewel er veel politici bij de opening aanwezig waren, knipten enkele jongeren zelf het lint door. Aan de buitenkant ziet de constructie er uit als een watertoren, bol aan de bovenkant. Binnenin bevinden zich cirkelvormige banken, ideaal voor droomsessies en debatten.

Corona onderbrak het ritme, maar in principe zijn er ongeveer maandelijks **J100-meetings** met 50 tot 150 jongeren en is er jaarlijks een **J100-top** met nog meer deelnemers.

“ Als jeugdwerkers proberen we constant signalen van jongeren op te vangen. Die leggen we op tafel in kleine groepjes. De **meetings** zijn het moment om opinies samen te brengen. Jongeren merken van

elkaar dat ze met dezelfde bezorgdheden rondlopen en gaan op zoek naar antwoorden en concrete voorstellen. In de aanloop naar een **top** bereiden we hen met workshops en groepsactiviteiten voor. We zoeken samen naar de juiste vorm, maar zij bepalen de inhoud en kiezen wie gaat spreken. Tijdens zo'n top zijn er dialoogmomenten met beleidsmakers. En ook nadien evalueren we samen. Heeft men geluisterd? Kunnen we nog iets extra doen? Moeten we onze strategie aanpassen? Iemand anders uitnodigen?

Een van de gesprekken was met onze burgemeester, maar dat was geen succes. Jongeren voelden zich gestigmatiseerd. Maar er zijn zeker beleidsmakers gepasseerd die de jongeren het gevoel gaven dat ze wel luisterden. Zelfs de minister van Jeugd is al langs geweest.

ILIAS, MOURAD EN SAMIR,
BEGELEIDERS J100

“Onze grote bezorgdheid was dat beleidsmakers bij ons zouden aankloppen bij problemen of rellen. Daardoor zouden wij telkens tot reacties gedwongen worden.

Terwijl wij net beleidsmakers willen voor zijn en proactief betrokken willen worden. De jongeren van de J100 als een structurele gesprekspartner, dat is het doel.

FILIP, COÖRDINATOR J100

“Wat wij zien is een grote impact op de deelnemende jongeren. Ik herinner me de allereerste keer dat Amir als J100-deelnemer in gesprek ging met beleidsmakers in Berchem. Dat ging aarzelend, terwijl hij vandaag als voorzitter van de Vlaamse Jeugdraad niet weg te slaan is van het scherm ...

ILIAS, MOURAD EN SAMIR, BEGELEIDERS J100

Daarnaast organiseert de J100 ook **wijkwandelingen** in Antwerpen. Jongeren kijken door hun eigen bril naar hun wijk en tonen aan andere jongeren, aan buurtbewoners en aan politici de sterke en minder sterke kanten van hun buurt. Ze wijzen heel concreet aan waar de noden van kinderen en jongeren liggen en formuleren voorstellen.

www J100.BE

YOUTH HOMELESS PARLIAMENT

Ook in Engeland is **dak- of thuisloosheid van jongeren** een schrijnend probleem. St Basils is een van de sociale organisaties die aan de slag gaan met jongeren tussen 16 en 25 die geen dak boven hun hoofd hebben of hun dak dreigen te verliezen. Van preventie tot opvang en de moeizame zoektocht naar structurele oplossingen.

Omdat zij geloven dat het belangrijk is naar jongeren zelf te luisteren, startten zij meer dan tien jaar geleden het project **'Youth Voice'**. Met als belangrijkste bedoeling dakloze jongeren de kans te geven hun verhaal te vertellen en hun ervaringen te delen.

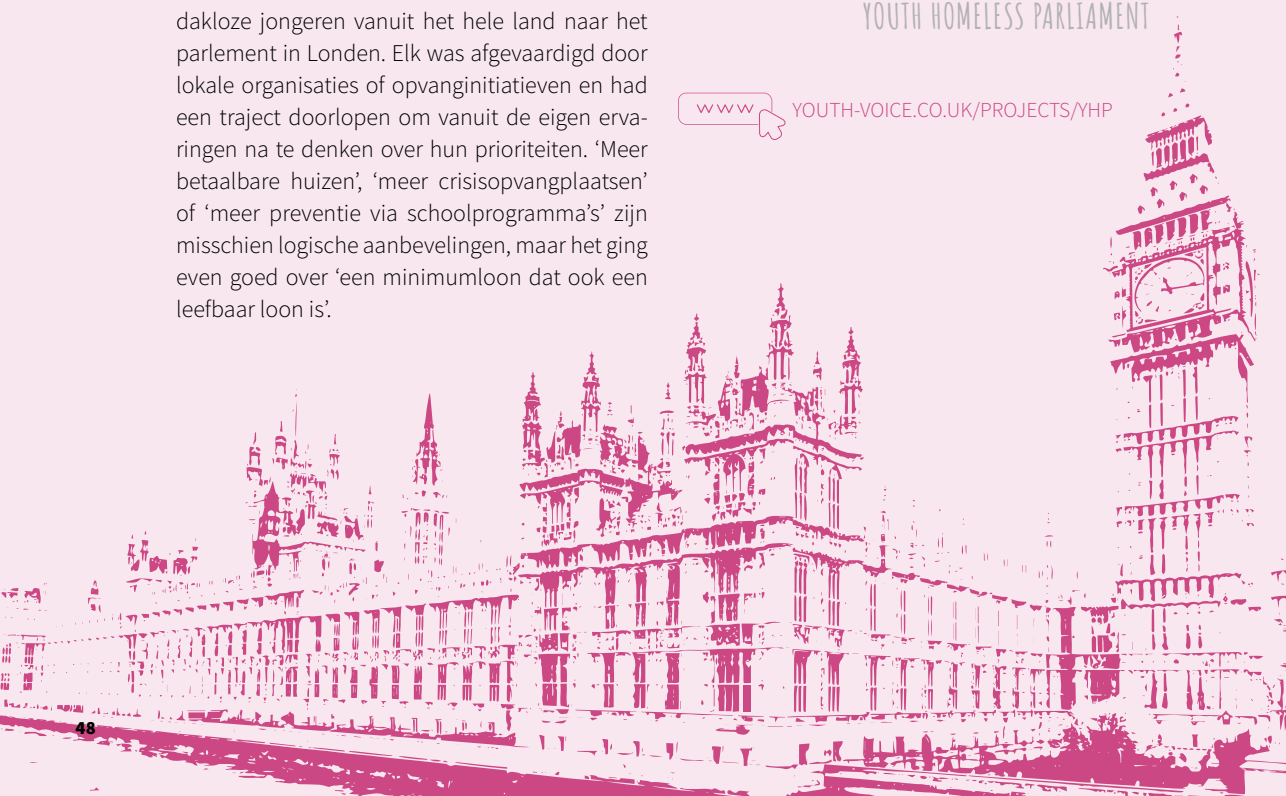
Een van de projecten is het **Youth Homeless Parliament**. In 2012 kwamen voor het eerst 100 dakloze jongeren vanuit het hele land naar het parlement in Londen. Elk was afgevaardigd door lokale organisaties of opvanginitiatieven en had een traject doorlopen om vanuit de eigen ervaringen na te denken over hun prioriteiten. 'Meer betaalbare huizen', 'meer crisisopvangplaatsen' of 'meer preventie via schoolprogramma's' zijn misschien logische aanbevelingen, maar het ging even goed over 'een minimumloon dat ook een leefbaar loon is'.

Sindsdien gaat het YHP jaarlijks door, met telkens een centraal thema. In 2017 bijvoorbeeld stelde het parlement voor om dakloze jongeren in te schakelen bij het renoveren van leegstaande huizen. "Zo leren we een hoop vaardigheden en vergroten we het aantal beschikbare huizen."

“ Voor mij was het een ervaring die mijn leven veranderde. De dag in het parlement was overweldigend, vooral omwille van de band tussen al die jongeren die dezelfde dingen meemaken. De antwoorden van politici hielpen me om een aantal zaken beter te begrijpen, maar het belangrijkste was het gevoel niet alleen te staan.

DEELNEMER
YOUTH HOMELESS PARLIAMENT

www YOUTH-VOICE.CO.UK/PROJECTS/YHP

STRATEGIE 4

ZELF VERANDERING REALISEREN

Vaak wordt politisering verengd tot een proces waarbij mensen 'verandering eisen'. Maar er is een andere piste: het heft in eigen handen nemen en 'verandering doen'. Met andere woorden: zelf aan de slag gaan en iets nieuw starten, vaak op kleine schaal. Door niet te wachten op overheden of andere instanties en zelf een 'proefproject' te realiseren wil men tonen aan de samenleving dat het anders kan. Een duur woord voor deze praktijk is 'prefiguratie'.

Een mooi voorbeeld is het ontstaan van de Jongeren Advies Centra, beter bekend als de **JAC's**. Eind jaren 60 zijn die gestart als plekken waar jongeren informatie konden krijgen over zaken als voorbehoedsmiddelen en abortus, maar even goed over schoolverzuim of alternatieven voor legerdienst. De pioniers gingen dus gewoon zelf van start met de veranderingen waar zij voor stonden. Pas later werden de JAC's door de overheid gesubsidieerd om vandaag nog steeds jongeren tussen 12 en 25 jaar te ondersteunen, maar dan binnen de structuur van een CAW.

Twee recente voorbeelden:

- Omdat het stadsbestuur van Menen niet aanwezig geeft, nemen enkele jongeren zelf het heft in handen om in een park een aantal **fitnesstoestellen** te installeren.
- Omdat het Gentse stadsbestuur een historisch pand met sociale woningen wil verkopen, nemen jongeren **Het Pand** zelf in handen.

Door niet te wachten op overheden en zelf een 'proefproject' te realiseren wil men tonen aan de samenleving dat het anders kan.

EEN FITNESSSTOESTEL IN EIGEN BUURT

“ Door vaak op pad te gaan in verschillende buurten en op pleinen leerde ik heel wat jongeren kennen vol goesting om van Menen niet de Marginaalste maar de Coolste stad van Vlaanderen te maken. Eén van hen kwam in de zomer van 2018 met enkele vrienden bij mij langs met plannen om een constructie te bouwen in hun wijk, waardoor ze zouden kunnen sporten in hun buurt. Vandaag de dag, 3 jaar later, kan je hen spotten in het park, met een workshop voor een groep jonge gasten die dezelfde goesting hebben als hijzelf drie jaar geleden.

FACEBOOKPOST VAN JONATHAN,
JEUGDOPBOUWWERKER IN MENEN

Fitnessstoestellen stonden er wel in Menen, maar helemaal aan de andere kant van de stad. Het idee om **zelf een constructie te bouwen**, gooiden de jongeren bij de eerste samenkomst meteen zelf op tafel. Daarop zochten ze uit hoe ze dit praktisch konden uitwerken en wat de kostprijs zou zijn voor de materialen. De groep diende een aanvraag voor financiële ondersteuning in bij het stadsbestuur, maar die werd niet beantwoord.

Uiteindelijk gingen de jongeren in de zomer van 2018 dan maar gewoon aan de slag. De reacties in de buurt waren positief. Kleine kinderen kwamen nieuwsgierig kijken, oudere jongeren staken de handen uit de mouwen en ook de buurt bood hulp aan: “Gebruik mijn figuurzaag maar, dat zal

beter werken”. Het duurde dan ook niet lang voor er een krantenartikel verscheen, waarop de stad wel reageerde. Ze vonden het jammer dat ze dit via de media moesten vernemen (ook al was er een vraag gesteld). Het leek alsof het bestuur het vooral jammer vond dat ze hier niet zelf mee konden uitpakken, want de algemene reacties – ook op sociale media – waren positief.

Na de opbouw van de constructie schoot de stad zelf in actie. Ze verleenden een vergunning en zorgden voor een goede ondergrond. Meer nog, in 2020 namen ze zelf het initiatief om fitnessstoestellen in het centrale park van de stad aan te brengen. Sinds 2021 gaan daar fitnesslessen door, begeleid door een jongere van de oorspronkelijke trekkersgroep.

Het kleine experiment leidde tot een grotere doorbraak.

“ Voor mij is er niet één, ‘juiste’ manier om aan verandering te werken. Belangrijk is vooral het initiatief en tempo aan de jongeren te laten. Voor een jeugdwerker is dat niet evident want je bent afhankelijk van de dynamiek bij hen. Maar dat is niet erg: het draait vooral over het samen doormaken van een proces, en dat vraagt het nodige geduld.

JONATHAN,
JEUGDOPBOUWWERKER IN MENEN

EN 'T PAND?
HET SPANDE
VOORT...

MI
CASA
SU
KASSA

DE STAD IS VOOR IEDEREEN

Een aantal jonge activisten die deel uitmaken van verschillende Gentse collectieven, bundelen in het voorjaar 2021 hun krachten om Het Pand in Gent te bezetten. Het gebouw, deel van het historische Caermersklooster, biedt momenteel plek aan 32 sociale woningen. Die zouden Het Pand moeten verlaten omdat de eigenaar, sociale huisvestingsmaatschappij WoninGent, renovatie te duur vindt en het gebouw wil verkopen. De krakers, die zich de **'Pandemisten'** noemen, verzetten zich tegen zo'n verkoop aan de private markt. Ze vinden dat de bewoners en de Gentenaars inspraak moeten krijgen in de plannen. Met een pamflet nodigen ze bewoners en buurtbewoners uit om te praten over de toekomst van het gebouw:

“ Wij hebben Het Pand bezet omdat we tegen de verkoop van dit prachtige gemeengoed zijn. De verkoop wordt door de stad onder de radar gehouden en dat vinden wij een slecht teken. Mensen worden uit hun woningen gezet voor een project waar enkel een paar grote piefen profijt uit halen. Wij zijn tegen de priva-

tisering en het geldbejag van het huidige beleid, een stad is voor iedereen.

DE PANDEMISTEN

De eigenaar vraagt de bezetters om het klooster te verlaten, wat later bevestigd wordt door een vrederechter. Maar de actievoerders zijn niet van plan om te vertrekken: “We blijven voorlopig in het Pand, tot we horen van het bestuur dat het in publieke handen blijft en dat er op een duurzame manier wordt geïnvesteerd in onze stad.”

Met een stoet sympathisanten en met span- doeken en slogans trekken ze door het stads- centrum. Ze verzamelen meer dan **1.500 hand- tekeningen** om hun voorstel te mogen toelichten op de gemeenteraad. Omdat het punt niet op de agenda komt vragen een aantal actievoerders in stilte het woord door hun vingers in de lucht te steken. Maar ze krijgen het niet. Na een half uur laat de voorzitter van de gemeenteraad hen uit de zaal zetten.

Jammere (RECHT)ZAAK

SPAN-
MEND!

© Pandemisten

Op 6 december volgt nieuw protest tegen de uitzetting in gezelschap van 'Sinterkraak'. De bezetting van Het Pand wordt steeds meer een symbooldossier voor de nijpende woonproblematiek. Daags nadien verlaten ze vreedzaam het gebouw, om het enkele weken later opnieuw te kraken. De Pandemisten nodigen iedereen die zich verbonden voelt met hun strijd uit om een handje te komen helpen: "Totdat de stad afkomt met een plan voor een sociale tijdelijke invulling mét woonmogelijkheid, zullen wij zo hard mogelijk ons best doen om zélf die tijdelijke invulling te vormen."

Over die invulling wordt enorm veel gebrainstormd. Het Pand openstellen voor het publiek en de Gentenaren mee laten beslissen zijn belangrijke uitgangspunten. Het idee van een 'Gratis Stad', de enige plek in het centrum waar men kan komen zonder te moeten consumeren, wordt geconcretiseerd in kleinschalige initiatieven als een **volkskeuken** en een **weggeefwinkel**. Er vinden volksraden, jamsessies en voorstellingen plaats. Iedereen kan genieten van de rust van de binnentuin.

Uiteindelijk overhandigen de Pandemisten symbolisch de sleutels aan twee vzw's die met goedkeuring van de stad in het Pand een inlooppcentrum voor jongeren in preciaire leefsituaties zullen opstarten. "Dit valt mooi samen met onze doelstellingen", besluiten de actievoerders, "maar als blijkt dat de tijdelijke invullers ooit plaats moeten maken voor een verkoop, en het Pand dus niet langer publiek blijft, zullen we opnieuw klaarstaan om het te verdedigen."

Het verhaal van de Pandemisten –vanzelfsprekend te volgen via (sociale) media – toont aan hoe een **bezetting met een tijdelijke invulling** ('verandering doen') gekoppeld wordt aan **breder acties** ('verandering eisen').

[FACEBOOK.COM/PANDEMISTEN](https://www.facebook.com/pandemisten)

Offline en online initiatieven kunnen elkaar versterken, als de goede mix gevonden wordt.

OPTIES: OFFLINE OF ONLINE

De digitalisering van onze maatschappij gaat razendsnel. Dat schept kansen, maar creëert tegelijk uitdagingen. Ook voor het opzetten van politiserende acties.

Zonder een Instagrampost zou het verhaal van **Zohra** nergens opgepikt zijn. Naar Karrewiet kijken doorgaans alleen kinderen en hun ouders, maar de enorme impact van de boodschap van **Dylan** kwam er pas nadat de reportage viraal ging. Vandaag heeft haast elke jongerenorganisatie, van **LostProject** tot **Bazzz** of de **J100**, zijn eigen website en zijn eigen socialemediakanalen. Wil je weten hoe het de **Pandemisten** vergaat, dan volstaat het om even op Facebook te kijken. Steeds vaker kunnen klassieke offline actiemiddelen sneller en efficiënter worden toegepast in online vorm, denken we maar aan petities. Mensen mobiliseren gebeurt nog zelden met affiches en flyers.

Sociale media of andere digitale tools kunnen werken als een enorme **megafoon** om meer mensen bewust te maken, problemen zichtbaar te maken of veranderingen te eisen. Iedereen kan vandaag boodschappen online zetten en anderen mobiliseren. Ook jongeren. Heel anders dan vroeger, toen een opiniestuk in een krant enkel weggelegd was voor bekende volwassenen. Bovendien is het gebruik van sociale media laagdrempelig en goedkoop.

Maar de digitalisering brengt ook **uitdagingen** mee. Sociale media zijn een plek waar de concurrentiestrijd om twee seconden aandacht bikkelhard is. Uitbreken uit je filterbubbel is niet zo eenvoudig als het lijkt. Bovendien kunnen sociale media ook een **meedogenloze plek** zijn waar ongenueanceerde of persoonlijke tegenreacties jongeren hard kunnen treffen.

Heeft de digitalisering het opzetten van politiserende acties vergemakkelijkt? Het antwoord is **dubbel**. Digitale mogelijkheden hebben inderdaad de drempel verlaagd om een kwestie zichtbaar te maken of iets te eisen. Volgens een onderzoeksgroep van de Gentse Universiteit is het ondertekenen van een online petitie vandaag de meest populaire actieform. Meer dan 80% van de respondenten gaf aan dit al gedaan te hebben. Maar tegelijk twijfelen velen aan de impact ervan. De wereld verandert niet meteen met een klik of een like.

Wat wel heel duidelijk is: offline en online initiatieven kunnen **elkaar versterken**, als de goede mix gevonden wordt. Opnieuw illustreren we dat

- met enkele **hashtags**, de ideale versnellers voor online verspreiding.
- met een organisatie die **jong journalistiek talent** op weg zet.

▶ ONLINE ACTIVISME ONDER DE LOEP

HASHTAGTIVISME

Een vaak toegepaste manier om een boodschap digitaal te verspreiden is het gebruiken van een hashtag. De bekendste voorbeelden zijn ongetwijfeld **#BlackLivesMatter** en **#MeToo**. Hashtags helpen om mensen over de hele wereld die gealarmeerd zijn voor dezelfde zaak, met elkaar in contact te brengen. Op die manier kunnen ze acties coördineren om een grotere impact te hebben. De snelheid waarmee het protest rond Black Lives Matter zich ook in de offline wereld en de traditionele media heeft verspreid, bewijst dat.

Ook op kleinere schaal kunnen hashtags politiserende acties versterken.

#Trotsop075 is opgezet door jonge inwoners van de wijk Poelenburg in het Nederlandse Zaanstad. De wijk kwam een aantal jaar geleden negatief in het nieuws door vlogs van Ismail, een jongen die het leven op straat vastlegde. Zijn vlogs werden goed bekeken en al snel kwamen er veel jongeren hangen op de plek bij de lokale supermarkt waar Ismail altijd te vinden was. Maar er volgden opstootjes met de politie en heel Nederland reageerde verontwaardigd. Sindsdien komt Poelenburg vaker in het nieuws als **'probleemwijk'** waarin de voornamelijk Turks-Nederlandse bewoners niet voldoende geïntegreerd zouden zijn.

Een aantal jongeren zijn daarom op Instagram **#Trotsop075** gestart. Zij wilden de berichtgeving over hun wijk naar zich toetrekken en aan de buitenwereld laten zien hoe trots zij zijn op hun wijk. In de stijl van 'Humans of New York' posten ze elke week een portret van een bewoner die zijn of haar eigen verhaal vertelt. Jonge influencers maken onder dezelfde hashtag Insta-Stories over hun leven.

Kortom, door het inzetten van digitale tools trekken ze de beeldvorming over hun wijk naar zich toe en proberen ze hun **eigen narratief** publiek te maken.

#BalanceTonBar is nog zo'n voorbeeld waarbij eind 2021 een hashtag heel wat aan het rollen bracht. Alles startte in de Brusselse deelgemeente Elsene. Meerdere jonge vrouwen kwamen met meldingen dat ze in het uitgangsvlees gedroogd en daarna lastig gevallen of verkracht werden. Verdachte nummer 1 bleek een barman die in twee verschillende bars werkte.

Maar met het lanceren van de hashtag kwamen veel meer getuigenissen naar boven. Barmannen bleken niet het enige probleem, vaak zijn het andere klanten die dezelfde praktijk toepassen. Veel jonge vrouwen herkenden zich in die verhalen, wat leidde tot een aantal spontane betogingen, sommige met meer dan 1000 deelnemers.

“ Het zijn altijd wij vrouwen die moeten opletten, ons glas bewaken, niet alleen naar huis gaan, ... Alsof wij het probleem zijn!

Er volgde een oproep tot boycot van een aantal bars en de actie sloeg over naar Luik, Gent en vooral Frankrijk en Spanje. De hashtag circuleerde zelfs in Brazilië en Canada. Talrijke Franse steden kregen hun eigen Instagrampagina.

In België gaven de acties en de hashtag het debat rond de 'Zorgcentra na Seksueel Geweld' (ZSG) een nieuwe boost. Momenteel telt België vijf van dergelijke centra waar medische en psychische zorg gecombineerd wordt met forensisch onderzoek en de mogelijkheid om klacht neer te leggen. Binnenkort worden er nieuwe geopend.

JONG JOURNALISTIEK TALENT

‘Het eerste jongerenmedia-agentschap in Vlaanderen’, zo kondigt StampMedia zich aan op zijn website. De organisatie wil de stem van jongeren luider laten klinken ‘door jongeren mediawijs te maken en door media jongerenwijs te maken’. Hoe doen ze dat? Door **bruggen te bouwen tussen media en jongeren**. Door journalistieke stukken van jongeren in andere mediakanalen gepubliceerd te krijgen. Of omgekeerd: soms komen die media naar hen als ze voor een bepaald thema op zoek zijn naar jonge stemmen.

“ Wij gebruiken meestal niet de term politiseren, wel burgerschap. Wij willen de democratie versterken. Een belangrijke speler daarbinnen is de media en dat is ons terrein. Hoe krijgen we daar de stem van jongeren in? Dat is de opdracht die we onszelf gesteld hebben.

MERYEM, MEDEWERKER STAMPMEDIA

Jongeren komen bij StampMedia terecht via andere jeugdorganisaties of gewoon uit zichzelf. Omdat ze ergens een advertentie met de boodschap ‘word reporter’ tegengekomen zijn. Want Stampmedia is altijd op zoek naar vers journalistiek talent tussen 16 en 26.

De organisatie werkt als **een echte redactie**. In workshops en vormingen zet zij jongeren op weg om zelf als journalist aan de slag te gaan. Met tekst, video, audio of fotografie. Over de onderwerpen die zij interessant vinden. Het resultaat zijn artikels, podcasts, filmpjes en fotografiepro-

jecten over een breed palet aan onderwerpen: van racisme via sport tot mentale weerbaarheid. Dat vindt allemaal zijn weg naar de online platformen van StampMedia. Of naar andere kanalen. Als er negatieve reacties komen – sociale media zijn soms een meedogenloze plek – dan vangen de begeleiders van StampMedia dat op.

Voor 13 tot 16-jarigen is er sinds enkele jaren ook LabX, een echte experimenteer ruimte.

“ Je stem online uiten is heel snel gebeurd. Maar het is de manier waarop die belangrijk is. Hoe kan je invloed uitoefenen? Hoe bouw je een stevige argumentatie op? Welke regels gelden er in de klassieke media of op sociale media en hoe kan je daarop inspelen? Wat is journalistieke deontologie?

MERYEM,
MEDEWERKER
STAMPMEDIA

INTERMEZZO

SLAM POETRY

Strijder, activist, hiphopper met een boodschap
Ik voer actie snappie, ik snap niet dat de wereld zo was
Ik loop pas, in de maat als het schoentje past
Anders schop ik tegen schenen en voelde dan de woede pas

De regering zonder verbetering beslist verkeerd
Sociale zekerheid is er, maar het is minder breed
Tis een Beke teveel die besparingsronde
Wie gaat nu de mensen helpen. Het baart me zorgen!

vzw's verliezen subsidies.
centra's worden gesloten, dus wie verliest er nu munitie
Wij, kwetsbare burgers die hulp zoeken
De rijken zouden zich beter eens een duts voelen

Dan zouden ze snappen hoe de wereld draait
Kwetsbaar, vol met armen die hun leven niet evenaart
Overleven, door hetgeen dat ze hebben meegemaakt
Is het recht op een toekomst dan teveel gevraagd

“Ik ben toegewijd! Voel men strijd!
En heeft het iets uitgehaald heb ik men doel bereikt
Ik sta soms op de barricades met een megafoon
Wij moeten gehoord worden en da meer dan ooit!”

Ik heb gestreden tegen haatdragende haatzaaiers,
Kinderen die maar al te vaak op straat slapen.
Waar gaat het naartoe in deze maatschappij
Waarom kunnen we niet gewoon meer verdraagzaam zijn

Vraag ik mij af, want ook ik leef kwetsbaar
Terwijl ik kwaliteiten bezit waardoor ik sterk sta
Ik werd vaak benadeeld wegens anders zijn
Waarvoor men zelfbeeld steeds weer wankel blijft

Ben op bezoek geweest bij kabinet en schepenen
In de hoop om iets in deze wereld te verbeteren
Dit betekent dat ik wel degelijk iets waard ben
Omdat ik heel vaak de kern van de zaak ken

Politisierend werken is men specialiteit
Omdat ik het niet eens ben met Dit antibeleid
Kwetsbare groepen worden steeds maar weer benadeeld
Waarvoor dat ik dit waarneem maar ook men verhaal deel

4

DIY-KIT VOOR POLITISERENDE ACTIES

Marte Ingels, Shinya Xuan, Tina De Gendt, Bart
Van Bouchaute, Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

GEEN KIND OP STRAAT

Dat in Vlaanderen al vele jaren een **wooncrisis** heerst, is een open deur intrappen. Omdat er te weinig sociale woningen zijn (en dus veel te lange wachtlijsten), zijn mensen met een laag inkomen aangewezen op het laagste segment van de private huurmarkt. Daar is de concurrentie enorm, zijn de huurprijzen hoog en is de woonkwaliteit laag. Dakloosheid is voor een aantal gezinnen een triest gevolg van dit maatschappelijke probleem.

Ook in 2017 was dit al zo in Gent. Op een bepaald moment verloren een aantal gezinnen hun woning. Noodgedwongen overnachtten ze in het stadspark, om niet meer los te raken uit een vicieuze cirkel van dakloosheid, sofasurfen, tijdelijke huisvesting, nachtopvang en weer dakloosheid. Half augustus 2017 sloegen een aantal jeugdwerkers alarm in het Forum Jeugdwerkerswerk. Daar, rond de tafel met een aantal andere organisaties en met stedelijke diensten zoals de Jeugddienst, kwam men snel tot de conclusie dat er iets moest gebeuren.

Een van de betrokken organisaties was **Jong Gent in Actie (JGIA)**, een werking voor 14- tot 26-jarigen die deel uitmaakt van de Beweging van Mensen met Laag Inkomen en Kinderen. Zij bieden jongeren een plek waar leuke activiteiten

plaatsvinden, maar waar jeugdwerkers ook een luisterend oor bieden. Op hun beurt engageren jongeren zich om ervaringen van armoede en uitsluiting te delen en er samen wat mee te doen.

“ Wonen was al enkele jaren ons centraal thema. We hadden dus al wel wat inzicht opgebouwd in de problematiek. Maar als je dan samen een activiteit doet en je hoort jongeren zeggen dat ze de voorbije nacht weer op zoek moesten naar een slaapplek en dat het uiteindelijk een bankje in het park werd, dan weet je het wel. Hiermee moesten we wel naar buiten komen. Gelukkig zaten er in ons overleg een aantal mensen die kaas gegeten hadden van actievoeren. Zo is alles vrij snel van onderuit gegroeid. Onze jongeren zagen het meteen zitten om op die kar te springen. Sommigen gingen zelfs geregeld mee naar de overlegvergaderingen en koppelden dan terug naar onze groep.

THISKA, TRAJECTBEGELEIDER JGIA

Er ontstond een dynamiek en andere partners sloten zich aan, zoals de Huurdersbond, armoede-organisaties, sociaal-artistisch werk, een vakbond en een grote welzijnsorganisatie. Op minder dan twee maanden tijd ging het van een interne bespreking naar een **publieke actie** met heel wat **media-aandacht**. Concreet bestond de actie uit een protestmars met een afsluiter onder de stadshal in Gent. De actievoerders gingen er in gesprek met voorbijgangers, maar ook met beleidsmakers. “We zien dit als een wake-up call”, antwoordde de Gentse schepen voor Wonen, die een korte toespraak gaf. “Bedankt om ons deze spiegel voor te houden”, zei de OCMW-voorzitter.

Jong Gent in Actie kreeg binnen dit proces een centrale rol, in elke fase van het proces. Door mee te vergaderen en te brainstormen en door hun creativiteit te tonen waren de jongeren **mede-eigenaar** van de actie. Hun woonervaringen werden in het persbericht verwerkt. Kinderen liepen vooraan, met zelf geschilderde slogans en spandoeken. Jongeren bouwden een ‘favela’ onder de stadshal en speelden muziek. Daaruit ontstond een sambaband die sindsdien al op heel wat acties voor de sfeer heeft gezorgd.

Uiteindelijk leidde dit alles tot een grotere betrokkenheid van grote welzijnsorganisaties en tot de oprichting van een Taskforce Wonen op Gents niveau. Bovendien groeide de wooncrisis uit tot het dominante **campagnethema tijdens de lokale verkiezingen** van 2018. In het nieuwe Gentse bestuursakkoord werd negentig miljoen euro opzijgezet voor een betere aanpak.

“Achteraf bekeken hadden we toch het gevoel dat we iets betekend hebben. Die Taskforce Wonen is er gekomen, oef toch iets. Er zijn na de verkiezingen budgetten gekomen voor de nieuwe

schepen van Wonen. Vandaag of morgen ga ik een brief schrijven naar haar om te zien dat ze onze doelgroep daar zeker in meeneemt. Want ik zie als trajectbegeleider zoveel dingen, en dat frustriert mij. Hoe onze jongeren moeten leven, hoe is dat mogelijk?

THISKA, TRAJECTBEGELEIDER JGIA

Maart 2021. Aanleiding voor een nieuwe actie is de eerste, wetenschappelijk uitgevoerde **‘daklozentelling’** in België. Gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting verzamelden onderzoekers van de universiteiten van Leuven en Luik dak- en thuisloosheidscijfers in de steden Luik, Aarlen, Gent en de provincie Limburg. De meest opvallende resultaten: 1) de cijfers liggen hoger dan verwacht (in Gent telden 37 sociale organisaties samen 1873 thuislozen) en 2) daar zijn veel kinderen en jongeren bij (in Gent maar liefst 404).

“Na de bekendmaking van die cijfers was de verontwaardiging groot en is het Gentse netwerk opnieuw in gang geschoten. Met als resultaat een actie onder de stadshal, waarbij we met maquettes de woonproblematiek nog eens in beeld brachten. Als Jong Gent in Actie hebben we deelgenomen, maar veel minder actief dan bij vorige acties. Wij voelen dat onze jongeren het thema beu zijn. Ze hebben daar jarenlang keihard rond gewerkt en zijn er nu op uitgekeken.

ANDREAS, GROEPSWERKER JGIA

www.bmlk.be/jong-gent-in-actie

EEN DAK BOVEN HUN HOOFD IS WAT HEN ECHT BEZIGHOUDT

“ Het moet een jaar of 5 geleden zijn, we vertrokken met Betonne Jeugd op weekend. Een aantal gasten zaten in de nachtopvang, we moesten dus afspraken maken dat ze daar hun bed niet kwijt waren. Tijdens dat weekend is het besef gegroeid: dit is wat een flink deel van onze jongeren echt bezighoudt: een dak boven hun hoofd.

MARCO, JEUGDWERKER BETONNE JEUGD

Sindsdien heeft Betonne Jeugd, een Antwerpse jeugdwerking die ook lid is van het Netwerk tegen Armoede, rond **dak- en thuisloosheid** heel wat expertise opgebouwd.

“ Wanneer de VRT voor een reportage een dakloze jongere zoekt, dan weten ze ons te vinden. Zo zien wij ook onze job: de stem van dakloze jongeren vertolken in onze samenleving. Of beter: hen zelf hun

verhaal laten vertellen. Want de echte expertise zit bij hen.

ROELAND, BETONNE JEUGD

Om de problematiek beter in kaart te brengen, lieten de jeugdwerkers van Betonne Jeugd de jongeren met elkaar en met externe experts in gesprek gaan. Waar zitten de oorzaken? Wat moet er veranderen? Conclusie: het is een **maatschappelijk probleem** met heel veel hoeken en kanten, van problematische thuissituaties tot falende hulpverlening. Sofasurfen is soms een tijdelijke oplossing, maar het netwerk raakt snel uitgeput, het is vaak 'voor wat hoort wat' en wie een tijdje zo leeft zonder referentieadres, verliest langzaam zijn rechten. Maar ook de 'binnenkant' is heel belangrijk: gevoelens van onveiligheid, gebrek aan toekomstperspectief, zelfmoordgedachten en jongeren die tussen oudere daklozen belanden en zich afvragen of ze ooit ook zo zullen worden ...

Betonne Jeugd trekt mee aan de kar van Mind the Gap, een platform van het brede, Antwerpse sociaal werk dat zich laat inspireren door A Way Home, een Canadese beweging die thuisloosheid bij jongvolwassenen wil voorkomen. Dit doen ze door mensen en organisaties samen te brengen, door activiteiten op te zetten die elkaar wederzijds versterken en door gezamenlijke en continue communicatie. Binnen dergelijke platforms wordt ook geschreven aan **aanbevelingen**, die op kabinetten van schepenen of ministers verdedigd worden. Wanneer het kan, zijn het niet de jeugdwer-

kers van Betonne Jeugd, maar de jongeren zelf die hun verhaal doen.

Straatacties bleven beperkt tot het aankleden van een aantal standbeelden als daklozen, tijdens de World Homeless Day van 2020. Maar op een bepaald moment kwam het idee van een **kortfilm** op tafel, op basis van verhalen uit het leven van Betonne Jeugd geplukt. Inmiddels groeide het project uit tot een veel langere film met vier verhaallijnen, door de jongeren zelf geschreven en geacteerd, maar professioneel geregisseerd en ingeblikt. Wanneer de montage klaar is, hoopt heel Betonne Jeugd een breed publiek te doen stilstaan bij het thema.

“ Het thema thuisloosheid leeft, en daar zitten wij toch voor iets tussen. De eerste stap hier in Antwerpen was de opening van het inloophuis Jump, een initiatief van Mind the Gap met steun van de stad. Het is een laagdrempelige ontmoetingsplek waar jongeren met een moeilijke thuissituatie terecht kunnen voor een babbel, advies of doorverwijzing naar verdere hulpverlening. De volgende stap is een deftige nachtopvang voor dakloze jongeren, zodat zij niet meer tussen de volwassen daklozen terechtkomen. Dat moet een plek worden die laagdrempelig is, veiliger en warmer dan de bestaande nachtopvang, op maat van jongeren, met hulpverlening die ter plekke komt.

MARCO, BETONNE JEUGD

“ Is zo’n nachtopvang voor jongeren het einddoel? Natuurlijk niet. Wat wij willen is dat er geen dakloze jongeren meer zijn in Antwerpen. Maar daar zullen we nog wel even mee bezig zijn. Intussen denken we na over meer structurele oplossingen: een huurplafond, housing first projecten of meer preventieprojecten. Zoals informatiecampagnes op school, leerkrachten opleiden om signalen op te vangen, enz... En af en toe dromen we wel eens over alternatieven. Een boerderij buiten de stad om met een aantal jongeren te wonen en werken, een camping, ...

ROELAND, BETONNE JEUGD

De wooncrisis gaat niet bepaald de goede kant uit. Het beleid faalt, armoede- en dakloosheidscijfers schieten omhoog, huur- en verkoopprijzen stijgen en voor velen zal het nog harder worden

als de energieprijzen zo hoog blijven. Ook de discriminatie op de woonmarkt groeit.

“ Het is heel frustrerend als je haast kan voorspellen dat het voor sommige van onze jongeren gaat foutlopen. Hun budget is te klein, vooroordelen over hun gedrag te groot om een kans te maken. Hoe wij er dan de moed in houden om rond dit thema te werken? Omdat wij met vijf jeugdwerkers al lang een goed team vormen. Omdat we met elkaar kunnen pingpongen. En bij Betonne Jeugd zijn jongeren naast dakloos ook jong. Dat is wat ze hier kunnen zijn.”

MARCO, BETONNE JEUGD

www.betonnejeugd.be

VIJF ESSENTIËLE VRAGEN (EN EEN AANZET TOT ANTWOORDEN)

De voorbeelden van **JGIA** en **Betonne Jeugd** zijn een mooi opstapje om het even te hebben over de manier waarop je een politiserend proces best aanpakt. Tutorials zal je daar op YouTube niet over vinden, dus zetten wij hier een aantal belangrijke stappen op een rijtje, gekoppeld aan een reeks vragen. Met vooraf toch deze disclaimer: in realiteit loopt politiserend werk zelden in vooraf uitgetekende stapjes. Het wordt dus toch een DIY, met veel actie en reactie, improviseren en omgaan met tegenslagen.

VRAAG VOORAF IS ER EEN VERTROUWENSRELATIE?

Voor het opzetten van een politiserende actie samen met jongeren – en voor politiserend werk tout court – is er één voorwaarde. Geen randvoorwaarde maar een grondvoorwaarde. Zonder dat geen politiserend werk. Hier komt ze: er moet een vertrouwensrelatie zijn tussen jongeren en hun professionele begeleiders. Een **veilig klimaat**. Zonder vertrouwen zullen jeugdwerkers weinig signalen opvangen, zonder vertrouwen kan je moeilijk samen met jongeren publieke acties opzetten.

Omdat dit zo belangrijk is, wijden we er een apart hoofdstuk aan: van safe naar brave.

VRAAG 1 IS ER EEN KWESTIE? IS ER SPRAKE VAN COLLECTIEF ONRECHT?

Als jeugdwerker ben je ongetwijfeld al geconfronteerd met jongeren die met hun muizenissen bij jou komen. Vaak persoonlijke voorvallen, maar soms zitten er ook heuse verhalen van achterstelling, miskennis of discriminatie achter. Economische, culturele of politieke onrechtvaardigheden, om nog een laatste keer de terminologie van Fraser te gebruiken. Wat doe je daar dan mee, als jeugdwerker?

Er zijn verschillende opties. Je kan de kwestie laten liggen, of je kan op zoek gaan naar individuele oplossingen voor de verzuchtingen. Maar je kan dus ook doen zoals de jeugdwerkers van **JGIA** en **Betonne Jeugd**. Of zoals de **studenten** aan de Britse universiteit rond discriminatie deden of de **KAJ-jongeren** rond interimwerk: de verhalen verbinden en samen met de jongeren – collectief dus – op zoek gaan naar wat er mee kan gebeuren.

Toen het CAW onlangs aan Betonne Jeugd vroeg hoeveel van hun jongeren thuisloos zijn of risico lopen om het te worden, kwamen ze na een

optelsom op bijna de helft van de huidige groep. Veel collectiever kan het probleem niet zijn.

De keuze die je als jeugdwerker maakt wordt ongetwijfeld beïnvloed door een aantal factoren:

- Hoe kijk je naar je eigen rol als jeugdwerker? Eerder individuele hulpverlener of prioritair groepswerker?
- Welke ruimte heb je? Hoe kijken je collega's en je organisatie hiernaar? Word je hierin gestimuleerd of eerder afgeremd?
- Welke gedachten en gevoelens hebben de bovenhand? Een zeker fatalisme omdat de problemen al zo vaak gesignaleerd zijn? Of de verontwaardiging dat er echt iets moet gedaan worden met die verhalen?

In onze Hete hangijzers komen we op deze vragen terug.

VRAAG 2

WAT HEBBEN WIJ MET DEZE KWESTIE TE MAKEN?

WAT IS HET PROBLEEM JUIST?

Als het antwoord op de vorige stap een 'go' is, is het belangrijk om te komen tot een **correcte formulering** van het probleem. Waarover gaat het juist? Wat is de omvang van het probleem? Wat zijn oorzaken en wat zijn gevolgen? Welke oplossingen hebben anderen al voorgesteld en/of uitprobeerde?

En natuurlijk: wat is het belang van deze kwestie voor ons en hoever kan onze betrokkenheid gaan?

Bij die analyse kan je terugvallen op tal van hulpbronnen. Je kan achtergrondartikels of TV-programma's opzoeken en bespreken met de jongeren. Of je kan experts uitnodigen. Bij **Betonne Jeugd** gingen ze in hun 'denktank' het gesprek aan met Koen Hermans, één van de onderzoekers van

de KULeuven die betrokken was bij de dakloosheidstelling van de Koning Boudewijnstichting.

Daarnaast is het zeker interessant om op zoek te gaan naar ervaringen van andere organisaties uit het brede sociaal werk. Net omdat zij dicht bij de leefwereld staan van de mensen waar ze mee werken, hebben ze een bevoorrechte positie om problemen vast te stellen, te benoemen en zichtbaar te maken.

Een interessante denkoefening om de afweging rond betrokkenheid in te schatten zijn de **'zones van invloed'**:

- Wat is onze 'directe invloedssfeer'? Wat kunnen we zelf veranderen, vanuit onze eigen werking en acties?
- Wat is onze 'indirecte invloedssfeer'? Waar kunnen we invloed op uitoefenen door druk te zetten?
- Wat valt 'buiten onze invloedssfeer'? Welke kwestie kunnen we zichtbaar maken, maar zonder dat we ook maar enig idee hebben of onze bijdrage tot concrete verandering kan leiden?

VRAAG 3

GAAN WE PUBLIEK MET DEZE KWESTIE?

KIEZEN WE VOOR POLITISERING OF VOOR EEN ANDERE AANPAK?

Zoals we eerder al schreven, zijn er verschillende waardevolle manieren om als jeugdwerker of als jeugdwerkorganisatie een thema aan te kaarten. Je kan de verdediging van jouw jongeren opnemen en zelf naar diensten stappen om iets gedaan te krijgen. Of je kan 'lobbyen' achter de schermen en rechtstreeks naar beleidsmakers stappen. Om zaken te signaleren, hen informatie te bezorgen of hen voorstellen in te fluisteren.

Zijn jullie, jongeren én jeugdwerkers, er klaar voor om een politiserende actie op te zetten, goed wetende dat actie meestal ook reactie met zich meebrengt?

Maar dit noemen wij geen politisering.
Omdat het publieke forum niet opgezocht wordt.

Let op, het kan op bepaalde momenten heel zinvol zijn om niet te politiseren.

- Wanneer het niet de keuze is van de jongeren zelf.
- Omdat je al je energie nodig hebt voor individuele noden binnen je groep bijvoorbeeld.
- Of omdat je meer tijd nodig hebt om je verhaal sterk genoeg te maken. Zo hebben de jongeren van de **KAJ** een heel lange periode getuigenissen verzameld vooraleer met hun gebundelde eisen naar buiten te komen.
- Of omdat je wil vermijden met je kop tegen de muur te lopen, wanneer je bij de vorige vraag ontdekte dat er nauwelijks iets binnen je invloedssfeer ligt.

Uiteindelijk moet je natuurlijk wel **de knoop doorhakken**. Zijn jullie, jongeren én jeugdwerkers, er klaar voor om 'naar buiten' te stappen met de verzuchtingen? Om een politiserende actie op te zetten, goed wetende dat actie meestal ook reactie met zich meebrengt?

Over die mogelijke reacties meer in het hoofdstuk over macht en tegenmacht.

VRAAG 4 HOE GAAN WE DEZE KWESTIE POLITISEREN? WAT? WIE? WAARTOE? HOE?

WAT?

Ga je in de eerste plaats een bepaald onrecht zichtbaar maken? Of doe je ook voorstellen om de problematiek vooruit te helpen? Of begin je zelf met een kleinschalige, alternatieve oplossing?

WIE?

Ga je als groep of organisatie alleen aan de slag? Of ga je op zoek naar medestanders?

Ongetwijfeld zijn er ook andere organisaties met dezelfde thematiek bezig. Bondgenootschappen kunnen dus heel zinvol zijn. Zonder het netwerk Mind the Gap zou het voor **Betonne Jeugd** onmogelijk zijn om te komen tot een inloophuis of een nachtopvang voor jongeren. Zonder het brede netwerk van Gentse sociale organisaties zou Jong Gent in Actie nooit de manifestatie **Geen kind op straat** kunnen realiseren hebben. Zonder coalitie tussen elf Antwerpse jeugdwerkingen geen **J100**. "Als collectief wegen we harder op het beleid van de stad dan als individuele organisatie. We lopen minder kans om tegen elkaar uitgespeeld te worden en zijn beter beschermd tegen mogelijke 'verdeel en heers' strategieën", aldus Filip van de J100.

Al brengen bondgenootschappen ook altijd vragende mee. Zelfs als je hetzelfde standpunt deelt, zit niet iedereen inhoudelijk en/of strategisch op dezelfde lijn. Er zijn afspraken nodig over de manier waarop beslissingen genomen worden, over taakverdeling, ... Maar een breder platform geeft vanzelfsprekend meer slagkracht, zeker als je weerstand verwacht zodra je publiek gaat.

WAARTOE?

Welk doel hoop je te bereiken?

- Welke haalbare doelen wil je op **korte termijn** nastreven?
- Zijn er **langetermijndoelen** waarvan je weet dat ze er niet meteen gaan komen, maar die je wel in het vizier wil houden?
- Je kan ook stilstaan bij wat je **minimaal** wil bereiken om van een geslaagde actie te spreken.
- Of bij wat 'in een ideale wereld' de **maximale** uitkomst zou kunnen zijn.

De Taskforce Wonen was een minimaal kortetermijndoel waar de actievoerders van **Geen kind op straat** het belang van inzagen. Maar de daklozentelling van 2021 en de 404 Gentse kinderen op straat bewijzen dat de meeste langetermijndoelen nog lang niet gehaald zijn, integendeel.

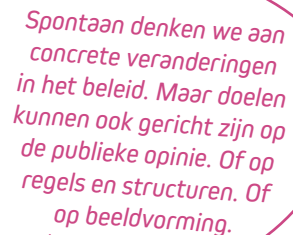
Hetzelfde verhaal bij **Betonne Jeugd**. Het inloophuis en de nachtopvang voor jongeren zijn minimale doelen waar ze nu vol hun schouders achter zetten. Maar het einddoel is geen dakloze jongeren meer in Antwerpen en dat zal meer structurele ingrepen vragen van de Vlaamse en stedelijke overheden.

Spontaan denken we bij het formuleren van doelen aan **concrete veranderingen** in het beleid, of het nu gaat om een overheid of een instelling, lokaal of nationaal. Maar doelen kunnen ook gericht zijn op medeburgers en de publieke opinie. Of op regels en structuren. Of op beeldvorming. Ze kunnen zeer lokaal zijn, of zeer globaal zoals bij de klimaatcrisis.

Het zwartboek rond **interimwerk** waarmee de KAJ-jongeren naar beleidsmakers en naar de media gestapt zijn, is een goed voorbeeld. Het proces startte met talloze individuele gesprekken

tussen jeugdwerkers en interimjongeren waarin de vanzelfsprekendheid van wat hen overkwam en de zelfverwijten werden doorbroken. Toen ze nadachten aan wie ze in eerste instantie hun verhaal wilden doen, kozen ze – een beetje verrassend voor de jeugdwerkers – voor hun ouders en vrienden.

Politiserende processen zijn vaak gelaagder dan 'veranderingen eisen van het beleid'. Doelen dus ook.

Spontaan denken we aan concrete veranderingen in het beleid. Maar doelen kunnen ook gericht zijn op de publieke opinie. Of op regels en structuren. Of op beeldvorming.

HOE?

Dat hier vele opties open liggen, las je al eerder in het hoofdstuk 'Op de bres! Maar hoe?'.

- Kies je voor een lange aanloop van **bewustmaking**, zoals de **KAJ-jongeren**?
- Wil je vooral de kwestie **zichtbaar maken**? En dus een breder publiek bewustmaken van de thematiek, zoals **Betonne Jeugd** wil doen met de realisatie van een film?
- Ga je **verandering eisen**, zoals JGIA deed met hun actie **Geen kind op straat**?
- Of wil je ook '**verandering doen**', zoals de jongeren in Menen die zelf **fitnessstoestellen** gingen bouwen?

Verandering eisen kan ook nog op heel veel manieren: je kan vooral de **dialogo** opzoeken, of je kan – voorzichtig of resoluut – de **confrontatie** aangaan. Professionals en organisaties hebben

vaak de neiging eerst te bekijken of dialoog iets kan opleveren, terwijl jongeren uit ongeduld misschien eerder voor de tweede optie zullen kiezen. Maar ook dan zijn er nog grote verschillen: een 'brave' petitie of een 'stoutere' manifestatie? Een open brief in lokale media of een sit-in voor het stadhuis? Of een hashtag op sociale media?

Vaak wisselen dialoog en confrontatie elkaar af. Met hun straatactie en alle media-aandacht zetten de actievoerders van **Geen kind op straat** het conflict meteen op scherp. De woonproblematiek werd op die manier een centraal thema bij de gemeenteraadsverkiezingen. Maar die fase werd gevolgd door overleg met de stad en een fase van dialoog in de Taskforce Wonen. Dit voorbeeld toont hoe macht opbouwen meestal niet op één moment door één activiteit gebeurt, maar vaak het resultaat is van een lang proces waarin politiserende acties afwisselen met stappen onder de radar.

Een vraag die hier ook steevast opduikt is de volgende: wat met **media**?

Ongetwijfeld heb je zelf **eigen (sociale) media** om je actie te versterken. Een website, facebook, instagram, TikTok, enz...

Daarnaast kan je **externe media** aanspreken. Vroeger ging dat over kranten, radio en televisie, die een persbericht kregen in de hoop dat ze de actie wat aandacht gaven. Vandaag zijn de opties ook hier natuurlijk veel breder. Eens je er in slaagt viraal te gaan, ben je vertrokken. In het hoofdstuk over online activisme zagen we mooie voorbeelden van de kracht van een **hashtag**.

VRAAG 5 HOE HOUDEN WE JONGEREN AAN HET STUUR?

“ Het is een moeilijk evenwicht. Als ik eerlijk ben, heb je soms momenten van 'nu moet ik hier iets doen', 'nu ga ik wat sturen'.

ELLEN, VZW JONG

Deze uitspraak van de begeleidster van het project **Onzichtbaarheid** vat samen hoe moeilijk het is om jongeren bij elke fase van het politiserend proces te betrekken en tegelijk het doel niet uit het oog te verliezen. We kunnen wel degelijk spreken van een delicate evenwichtsoefening.

Bij elk van vorige vragen hoort dus nog een extra vraag:

- De aanzet en het gevoel van onrecht kwamen misschien wel van de jongeren (stap 1),
- maar lukt het om de problemen niet te formuleren 'voor' hen, maar 'samen met' hen (vraag 2)? Zijn ze inhoudelijk betrokken bij de analyse van het probleem?
- Staan ze er helemaal achter om publiek te gaan, goed wetende dat actie mogelijk ook tot negatieve reacties kan leiden (vraag 3)? Wat is voor hen haalbaar en veilig?
- Welke rol spelen ze in de concrete uitvoering (vraag 4)?

Zeker als je met een **brede coalitie** werkt, is het niet evident om jongeren een centrale plaats te geven. **Geen kind op straat** werd een actie gedragen door heel wat sociale organisaties. Hoewel dat betekende dat er heel wat vergaderd moest worden, probeerde Jong Gent in Actie haar jongeren zo maximaal mogelijk te betrekken. Als het kon door iemand uit de groep mee te

nemen naar de vergadering, als het niet kon door achteraf uitvoerig terug te koppelen.

Verderop in dit boek lees je een verhaal uit Gerardsbergen, **Niet zo chill met de politie**. Op een bepaald moment was de jeugdopbouwwerker gedwongen om het proces volledig in handen te nemen. De politie wilde enkel met hem in gesprek gaan. Toch bleef hij bij elke stap de jongeren opzoeken om hen te vertellen wat er gezegd was en hun mening te vragen.

Tijdens een **J100-top** zijn het de jongeren zelf die het woord nemen. Zodra er gekozen is wie gaat spreken, wordt een voorbereidingstraject van 3 of

4 momenten opgezet. Alles wordt overlopen: wat ze willen weten, welke vragen ze willen stellen, ...

Bijkomend aandachtspunt: hoe zorg je ervoor dat jongeren en kinderen uitdrukkelijk zelf in beeld blijven, zelfs als er tijdens een publieke actie mogelijk **camera's** gaan zijn? Kan iemand van hen het woord nemen? De pers te woord staan? Hoe bereid je hen daarop voor? Hoe bescherm je hen achteraf, bijvoorbeeld op sociale media?

Bij de actie **Geen kind op straat** werd de keuze gemaakt om kinderen en jongeren vooraan te laten lopen tijdens de manifestatie, maar werd de trajectbegeleidster van JGIA aangewezen als woordvoester.

“ Vroeger was ik een onzeker meisje. Ik stond niet sterk in mijn schoenen. Maar door deel te nemen aan de J100, durf ik nu te praten. Ik durf zelfs met politici te spreken en ze tegen te spreken. Dat is belangrijk, want politici kennen onze leefwereld en onze problemen niet. Vroeger spraken ze over ons, over de jeugd van tegenwoordig, over hangjongeren. Dankzij de J100 praten ze nu soms met ons. Dat is een belangrijke stap.

FATIHA, DEELNEEMSTER J100

“ In de J100 kunnen we thema's bespreken waar we alle dagen mee worden geconfronteerd, maar waar op school geen ruimte voor is. Denk aan drugs, etnisch profileren of de plek van meisjes in de publieke ruimte. Op de J100 kunnen we ons hart luchten. Ik heb er geleerd om duidelijk te maken waar ik voor sta en waar ik voor wil staan. De J100 is superleuk, maar het is niet om te lachen. Sommige onderwerpen moeten echt worden besproken. Ik zet me al lang in voor jongeren in de stad en de J100 geeft me veel kansen. Ik hoop dat het project nog 100 jaar blijft bestaan want sommige onderwerpen zoals racisme zullen nooit weggaan. Ik hoop dat mijn kinderen en kleinkinderen er ook hun frustraties kunnen uiten.

HAFSA, DEELNEEMSTER J100

OP ZOEK NAAR MIGRATIE-ERFGOED

We voegen nog een extra voorbeeld toe waarbij jongeren helemaal aan het stuur zitten. Sinds 2020 liggen Turkse muziekcassettes uit de jaren 70 en 80 tentoongesteld in een vitrinekast van het **Gentse Stadsmuseum STAM**. Ze zijn de allereerste maar meteen ook de enige objecten die getuigen over de migratiebewegingen die de stad mee getekend heeft. Vandaag hebben 4 op 10 Gentenaars een migratieachtergrond.

“Dit klopt niet”, was de reactie van Ercan Cesmeli, oprichter van de Turks-Gentse zelforganisatie Burgerplicht tijdens een rondleiding. Erkenning van migratie in erfgoed is geen kwestie van tegemoetkoming, maar van democratie. Als het STAM zich wil profileren als een ‘broedplaats voor democratie’ en een forum voor discussie over het verleden, moet er wat veranderen. Als het de bedoeling is het collectief geheugen van alle Gentenaars een plek te geven, dan horen daar ook verhalen en objecten over migratie bij. Dat gaat over erkenning en representatie.

Vrijwilligers van Burgerplicht discussieerden verder, samen met medewerkers van het museum. Wat meteen opviel was dat heel wat jongeren erg gemotiveerd waren om mee denken, maar tegelijk ook erg zoekende naar hun eigen migratieverleden. Op zoek naar ‘Verborgen Stadsgechiedenissen’ voor een ander STAM-project had migratiehistorica Tina de Gendt dezelfde ervaring met Turkse jongeren.

“ Ik wil nu de vragen beantwoord zien waar ik heel mijn jeugd mee geworsteld heb, zodat mijn kinderen ze niet meer hoeven te stellen. Waarom ben ik hier geboren? Hoe zijn mijn grootouders hier terecht gekomen?

JONGERE MET TURKSE ACHTERGROND

De neuzen wezen in dezelfde richting en de tijd was rijp voor een traject met jongeren. Met als einddoel een volwaardige plek voor **migratie-erfgoed** in een zaal van het STAM. Musea hebben tal van ‘participatieve instrumenten’ om samen te werken met ‘doelgroepen’, van toolkits tot gast-curatorschap. Maar uit vrees voor een gebrek aan eigenaarschap van de jongeren kozen de museummedewerkers voor de ‘**onderhandelingsmethode**’ die historica Tina De Gendt ook al toepaste in haar project.

“ Wat is migratie-erfgoed? Er is geen kader en er zijn nauwelijks experts. Het is aan de jongeren om betekenissen te geven aan objecten. Er zijn discussiemomenten tussen jongeren onderling en met een stuurgroep. Objecten kunnen van kast 1 (aangeleverd door jongeren) doorschuiven naar kast 2 (ter discussie) en tenslotte kast 3 (zeker op te nemen).

We evalueren samen en kijken of dit geheel het grotere verhaal kan vertellen.

COÖRDINATOR ERFGOEDCEL GENT

Het belang van echte erkenning kan moeilijk overschat worden in dit verhaal. Heel wat jongeren met migratieachtergrond groeien op met het gevoel geen vat te hebben op hun toekomst. Welke plek mogen zij hebben in onze samenleving? Met deze en andere prangende vragen over identiteitsvorming gaan jongerenwerkers elke dag aan de slag. Een zaal met migratie-erfgoed lijkt misschien niet veel, maar voor duizenden jongeren die er jaarlijks in schoolverband naartoe gaan om

over ‘hun geschiedenis’ te leren, is de boodschap wel duidelijk: je bent geen anomalie, je bent niet alleen en je bent niet de eerste. Dit museum is er niet alleen voor jou, het is ook over en van jou.

Inmiddels staat het team voor het allereerste traject klaar: de jongeren van jeugdhuis Posküder zijn aanzet. Als eersten zullen zij mee bepalen wat migratie-erfgoed wordt. Dit is symbolisch enorm belangrijk. **Het traject loopt met hen, en niet over hen.** Hun noden, dromen en visies krijgen een plek.

In het oog te houden: zaal 9 van het STAM.

www.stamgent.be/nl_be/nieuws/migratiemusea-muziek-en-cassettes

5

**VAN SAFE
NAAR
BRAVE**

Denoix Kerger, Eri Park, Bart Van Bouchaute,
Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

Met deradicalisering als uitgangspunt ondermijnen we de fundering van ons werk.

BOYCOT DERADICALISERING

Politisering met en door jongeren vereist een vertrouwensrelatie, zo kondigden we al in vorig hoofdstuk aan. Maar wat betekent dat, een veilig klimaat? En hoe creëer je zoiets?

Laten we even starten met het omgekeerde. Enkele jaren geleden, toen Europa geconfronteerd werd met terreuraanslagen door radicale moslims, hadden Europese overheden de mond vol van het begrip ‘deradicalisering’. Om te vermijden dat in Europa geboren jongeren nog naar Syrië zouden trekken of aanslagen zouden plegen, was preventieve actie nodig. Jongeren die dreigden te radicaliseren, moesten ‘gederadicaliseerd’ worden. Het jeugdwerkprogramma werd aangeschreven. Projecten die via positieve identiteitsontwikkeling radicalisering bij jongeren tegen zouden gaan, konden subsidies krijgen. Aan organisaties werd gevraagd om aan te tonen dat er in hun buurten en wijken radicalisering aanwezig was.

Uit De Marge vzw en andere jongerenorganisaties **weigerden** op die projectoproep in te gaan. Met de volgende verantwoording:

“ Vertrouwen en confidentialiteit zijn twee van de basisprincipes waarop het jeugdwerk steunt. Kunnen jongeren jeugdwerkingen nog vertrouwen, wanneer ze worden gefinancierd omdat de overheid de doelgroep beschouwt als mogelijk radicaliserende jongeren? Bovendien hebben jeugdwerkers discretieplicht ten aanzien van de kinderen en jongeren met wie ze werken, wat in deze oproep zo goed als geschonden wordt. Tot welk soort jeugdwerk worden we aangezet, met deze focus? Wij werken met jongeren vanuit hun sterktes en talenten. Op die momenten ontstaat vaak een vertrouwensband. Die band stelt ons in staat om jongeren ook op andere levensdomeinen te ondersteunen: armoede, schooluitval, jongerenwerkloosheid of omgaan met superdiversiteit.

Anders geformuleerd: met deradicalisering als uitgangspunt ondermijnen we de **fundering** van ons werk, een vertrouwensrelatie, een veilig klimaat. Kortom, een safe space. Een statement van het jeugdwerk dat kon tellen.

EEN PLEK OM TE CHILLEN EN NOG VEEL MEER

Enkele jaren geleden werkte de jonge Antwerpse Saïda in de jeugdhulpverlening. Op een bepaald moment gaf ze haar job op omwille van een **droom**.

“ Ik droomde van een huis waar jongeren kunnen binnenlopen zonder enige drempel. Een huis dat de hele dag open is. Ze hoeven ook geen reden te hebben om binnen te lopen, gewoon een plek om te chillen... En dan komt het wel hé. Want van zodra je ergens binnenkomt en het klikt, er is vertrouwen, dan komt de hulpvraag wel.”

Samen met jongeren en andere jeugdwerkers organiseerde ze een driedaagse brainstorm. Daar groeide het idee van een **multifunctionele plek**.

“ Een plek waar we gaan studeren. Een plek waar we ons kunnen terugtrekken als het thuis niet goed gaat. Een plek waar we met onze vrienden samenkomen omdat het thuis niet kan. Een plek waar we iemand in vertrouwen kunnen nemen als we het moeilijk hebben. Een plek waar allerlei activiteiten hun plek kunnen vinden en iedereen initiatief kan nemen. Een toegankelijk huis, met professionele begeleiders en hulpverleners, aanwezig en aanspreek-

baar. Een plek waar altijd geluisterd wordt zonder te beoordelen, waar altijd hoop is en perspectief wordt gezocht. Gebaseerd op één oersterk fundament: vertrouwen en nabijheid. Kortom, een plek om te chillen en nog veel meer.

Intussen is die plek er, in een huis in Antwerpen. De jongeren doopten die nieuwe multifunctionele plek 'Safe Space vzw'. Het huis draait op heel wat vrijwilligers, maar is inmiddels ook 1 van de 30 **Overkophuizen** in Vlaanderen. Dit zijn laagdrempelige inloophuizen die gefinancierd worden met de opbrengsten van de campagne Rode Neuzen Dag.

Intussen telt de organisatie medewerkers met diverse achtergronden en specialisaties, maar iedereen staat samen mee in voor de initiatieven. De psychologe doet niet enkel aan individuele hulpverlening, maar staat ook mee in voor het organiseren en begeleiden van activiteiten. Zo ziet ze de jongeren functioneren en bouwt ze op een laagdrempelige manier een vertrouwensrelatie op. In de organisatie is nog nooit een sollicitatiegesprek doorgegaan. Alle medewerkers zijn ooit als jongere het huis binnengestapt. Iedereen staat ook samen in voor de activiteiten: de coördinator, de medewerkers, de jongeren die mee brainstormden en aan de wieg van de organisatie stonden en de nieuwe kinderen en jongeren die binnenlopen.

Een aantal jongeren zijn ook als **'sleuteldragers'** mee verantwoordelijk voor het openen, sluiten en beheren van het gebouw. "Dat is al wel eens misgelopen", erkent Saïda, "maar ik zie dat als leermomenten op weg naar burgerzin en sociaal engagement, ik heb zijn sleutel niet afgenomen en die jongere is nu onze strengste sleuteldrager ..."

Jongeren en kinderen puzzelen mee aan de planning en brengen nieuwe ideeën aan. Medewerkers zoeken verbreding via sport, dans, muziek, theater of slam poetry en zorgen voor een aanbod rond vaardigheden zoals het afnemen van interviews, het werken met camera's, het monteren van vlogs, ...

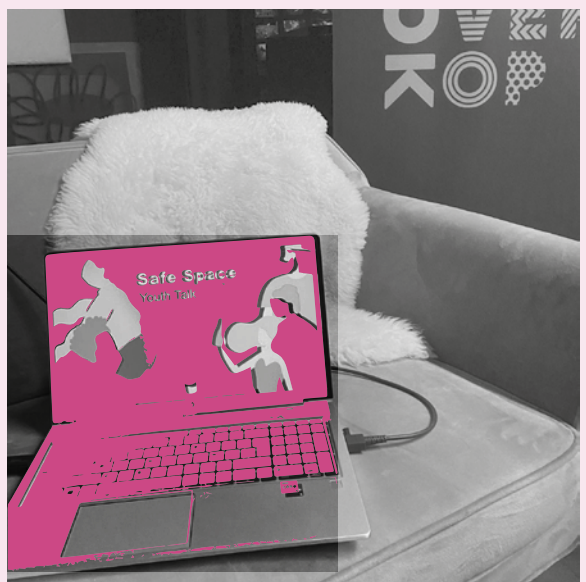
Elke vrijdag is er **praatcafé**. Medewerkers hebben mogelijke thema's in hun achterhoofd, maar meestal ontstaan spontane gesprekken. Thema's die oppoppen in het huis, zoals sexting, shaming of sociale druk.

Een keer per maand is er een **Youth Talk** waarbij ze iemand uitnodigen.

“Doorgaans zijn dat rolmodellen die praten over hun ervaringen. Over hoe ze hun kracht ontwikkeld hebben. Dat zorgt voor prikkelende en prangende vragen. Op die manier worden stigma's doorbroken en jongeren gemotiveerd om zelf de handen uit de mouwen te steken.

Bij Safe Space vzw is er ook heel veel aandacht voor de ouders. Dat idee ontstond vanuit een vorming voor moeders van geradicaliseerde jongeren. Dat kan gaan om bemiddelen, maar moeders zijn soms ook welkom in het huis. Jongeren ervaren dat als iets positief, omdat ze merken dat hun ouders daardoor meer open staan voor hun perspectief.

www.safespacevzw.be

OEFENEN TIJDENS MEETINGPOINTS

WHA

Hoe organiseer je discussies met jongeren rond thema's die hen bezig houden? Bazzz is een organisatie die we eerder al bespraken en die jongeren een safe space wil bieden. Maar binnen die veilige plek moet volop plaats zijn voor gesprek en discussie.

“ Jongeren van Marokkaanse afkomst voeren vaak een strijd tegen sociale ongelijkheid en racisme, terwijl ze in hun eigen gemeenschap een emancipatiestrijd voeren voor meer individuele vrijheid. De identiteitsontwikkeling van deze jongeren is dus complex. Daarom hebben ze nood aan fora waar ze persoonlijke en maatschappelijke spanningen met elkaar kunnen bespreken, waar ze uiting kunnen geven aan hun mening en emoties zonder dat ze daarvoor veroordeeld worden.

LAMIA, COÖRDINATOR BAZZZ

Een methodiek daarvoor zijn **meetingpoints**.

- Eerst **verkennen** jongeren en hun begeleiders een thema via brainstormsessies. Voorbeelden zijn taboes, participatie, radicalisering en identiteit.
- Dan bepalen ze subthema's die allemaal leiden

tot een aantal **stellingen**. 'Jongens hebben meer vrijheid dan meisjes' of 'Te veel vrijheid leidt tot criminaliteit'.

- Vervolgens nodigen ze andere jongeren en buitenstaanders uit op een meetingpoint. De stellingen geven aanleiding tot **discussie**. Soms wordt ook gewerkt met filmpjes van jongeren die hun mening geven over de stellingen. De moderator kan externe experts het woord geven om iets te duiden.
- Een belangrijke invalshoek tijdens zo'n meetingpoint is de **toekomst**. Wie draagt de verantwoordelijkheid om de voorstellen uit de discussie te realiseren?

De kracht van een meetingpoint is de **laagdrempeiligheid**. De ruimte is vertrouwd, met zo weinig mogelijk associaties met schoolse omstandigheden. Een aantal jongeren zijn opgeleid als dialoogcoaches om het gesprek te bevorderen. De bedoeling is om zo veel mogelijk perspectieven te horen. Een andere opinie is geen aanval, maar een verrijking. Externe experts zijn bedoeld om extra perspectieven toe te voegen. Alles draait om uitgedaagd worden, kritisch leren denken, je mening op een duidelijke manier publiek te leren uiten en leren omgaan met andere ideeën.

In die zin zijn meetingpoints **veilige oefenmomenten** en echte safe spaces.

“ Dankzij de meetingpoints denk ik veel meer na over wie ik ben en wat ik wil. Ik durf in de klas al veel meer mijn eigen mening geven.

ERIKA, 17 JAAR

“ k kom naar de meetingpoints omdat ik met jongeren kan praten die mij ook begrijpen. Ik kan hier zeggen wat ik wil.

MOHAMED, 22 JAAR

“ Ik heb de meetingpoints leren kennen op een moment dat ik erg twijfelde over mijn toekomst in België. Ik sta vandaag veel positiever in het leven.

KAWTAR, 19 JAAR

www JCBZZZ.BE

VAN SAFE SPACES ...

Dat de Antwerpse jongeren van de **vzw Safe Space** voor die naam kozen is geen toeval. Het begrip kwam overgewaaid uit de Verenigde Staten, waar hij oorspronkelijk vooral onder zwarte universiteitsstudenten werd gebruikt. Voor hen was een safe space een 'veilige' plek waar ze onder elkaar konden samenkomen zonder geconfronteerd te worden met discriminerende opvattingen.

Intussen is de term ook in Europa gangbaar, onder meer in het jeugdwerk. Daar kreeg hij de betekenis van een ruimte waar een bepaalde groep kan samenzijn zonder de druk die ze elders ervaren. Het gaat dus over mensen die kenmerken, ervaringen of grieven delen en daarmee in een veilige omgeving aan de slag willen.

In die betekenis zijn safe spaces **niets nieuws**.

Het sociaal werk in Vlaanderen kent bijvoorbeeld een lange traditie van **vrouwengroepen en vrouwenhuizen**. Hetzelfde geldt voor meisjeswerkingen in het jeugdwerk. Er was nood aan een plek waar vrouwen en meisjes elkaar in een veilige omgeving konden ontmoeten en ervaringen konden uitwisselen zonder inmenging van mannen. Die 'verboden toegang voor jongens' gaf hen het gevoel dat ze vrijer konden spreken, nadenken en discussiëren.

Die nood is er vandaag nog. Al te vaak denken mensen dat gendergelijkheid helemaal gerealiseerd is. Dat dit soort 'aparte' **meisjeswerkingen** dus niet meer nodig zijn. De sociale realiteit spreekt dit tegen. Meisjes getuigen vandaag van

toenemende 'onveiligheid' in zeer diverse contexten: in het uitgangleven, de sport of het onderwijs. Ze vinden dat publieke ruimtes vaak meer ruimtes zijn voor jongens dan voor meisjes.

'Aparte' werkingen en organisaties had je ook in wat men vroeger de 'migrantensector' noemde. Denk maar aan de vele Marokkaanse, Turkse of Congoese **zelforganisaties** in onze steden. Al ongeveer twee decennia wil het Vlaamse inburgeringsbeleid daar vanaf. In een inclusieve samenleving hebben zij geen plaats meer, is de redenering.

Deze houding is vergelijkbaar met de soms negatieve kijk op aparte meisjeswerkingen vandaag. "Dat zal wel uitgevonden zijn door mensen met een migratie- of een moslimachtergrond", is de redenering. Terwijl de hierboven geschetste historie ons iets heel anders leert.

Net daarom is de nood aan meisjeswerkingen vandaag extra groot, volgens Uit De Marge vzw. Veel van de meisjes die zij bereiken zitten in verschillende 'hokjes' waardoor ze meervoudig discriminatie ervaren: als meisje, als moslima, als jongere. Anderen groeien nog eens op in armoede of zijn tienermoeder. Het is die optelsom die een safe space voor hen zo belangrijk maakt. Een eigen ruimte, met begeleidsters die ze vertrouwen.

... NAAR BRAVE SPACES

Laten we nog even verder gaan op de meisjeswerkingen in het jeugdwelzijnswerk. Want in de praktijk zijn die vandaag heel divers. Vaak gaat het over ontmoeten en zich amuseren. Maar even vaak draait het rond assertiever worden, zich bewust worden van de eigen capaciteiten en voor zichzelf opkomen. Gestimuleerd door de begeleidsters stellen de meisjes hun positie in de samenleving in vraag en denken ze na wat ze daaraan kunnen doen. Dat gebeurt via vormingen, thema-avonden of andere activiteiten.

Met als resultaat dat meisjes **wel in gesprek durven gaan** met hun ouders, leerkrachten of met jongens. Of met de schepen van Jeugd bijvoorbeeld, over de vraag waarom ze met een hoofdhoek wel een animatorcursus mogen volgen, maar geen speelpleinwerking mogen begeleiden.

Safe spaces zijn heel belangrijk, voor heel diverse groepen, maar roepen ook belangrijke vragen op.

Conclusie: safe spaces zijn heel belangrijk, voor heel diverse groepen: meisjes, jongeren, mensen die een bepaalde achtergrond delen. Het zijn plekken waar zij zichzelf kunnen zijn, beschermd tegen bedreigingen die ze ervaren, zoals discriminatie, seksisme, racisme of homofobie. Waar ze ervaringen kunnen delen, maar even goed hard kunnen discussiëren.

Maar daarnaast roepen deze safe spaces ook heel belangrijke vragen op. Dreigen het geen eilanden van gelijkgezinden te worden? Een vorm van terugplooiën op de eigen groep? Van terugtrekken uit het maatschappelijke debat? Zijn ze dan geen obstakel voor integratie, voor deelname aan de samenleving?

In de publicatie *De kracht van meisjeswerk!?* van Uit De Marge vzw worden vijf bouwstenen naar voor geschoven voor een sterke meisjeswerking:

- Een **veilige, open plek**
- waar **vertrouwen** heerst
- met ondersteuning bij **individuele hulpvragen**
- en kansen op **ontplooiing**
- en waar ook naar de **buitenwereld** wordt gekeken en structureel gewerkt wordt.

Anders gezegd: de kracht van een safe spaces is één belangrijke kant. Deuren mogen soms gesloten zijn. Maar niet altijd. Ze moeten ook openzwaaien. Een 'echte' safe space is daarnaast ook een springplank waar jongeren voldoende zelfvertrouwen opbouwen en moed putten om ... te springen. Dan wordt een safe space ook een brave space.

Om nog even in het Engels te blijven (nog steeds uit diezelfde publicatie): je vertrekt van de **power from within**, het aanboren van de eigen kwaliteiten binnen de veilige omgeving. Dan gebruik je de **power with**, steun van vriendinnen, maar ook ouders, familie, vrienden. Zo ontwikkel je een **power to**, de moed om je stem te laten horen en een rol op te nemen in de samenleving.

En zo zijn we bij politisering aanbeland. Ook 'aparte' brave spaces – meisjes- of andere werkingen – kunnen net vanuit hun veilige plek de moed putten om gedeelde ervaringen, bijvoorbeeld van seksisme of racisme, zichtbaar te maken en structurele drempels van het onrecht waar ze mee geconfronteerd worden aan te klagen.

We zagen dit al in vele verhalen. Uitgangspunten van het inloophuis van **Safe Space vzw** zijn veiligheid en laagdrempeligheid. Maar binnen die veiligheid ontstaat de ruimte om de deur weer open te gooien. Om het tijdens praatcafés en Youth Talks te hebben over maatschappelijke thema's die aanzetten tot nieuwe initiatieven.

Ook tijdens de **LostWords** van LostProject of de **meetingpoints** van Bazzz gaat het uiteindelijk over de confrontatie van de interne discussies met de buitenwereld. Wie draagt de verantwoordelijkheid om voorstellen ook gerealiseerd te krijgen? Wat is onze verantwoordelijkheid?

De **Droomhut** is bij uitstek een plek die eerst een safe space is (J100-meetings), om daarna een brave space te worden (J100-top, confrontatie met beleidsmakers).

Een 'echte' safe space is ook een springplank waar jongeren voldoende moed putten om ... te springen.

Een 'veilig klimaat' is van oudsher een kenmerk van jeugdwerk. Maar dat kan op verschillende manieren ingevuld worden.

JEUGDWERK WAS TOCH ALTIJD AL EEN SAFE SPACE?

Tiens, was het jeugdwerk niet altijd al bedoeld als een plek van en voor jongeren? Een plek waar zij regels, activiteiten, mogelijkheden en grenzen mee mogen bepalen? Was jeugdwerk niet altijd al een safe space?

Terechte vraag.

Een 'veilig klimaat' is van oudsher een kenmerk van jeugdwerk. Maar dat kan op verschillende manieren ingevuld worden.

- Het jeugdwerk als een veilige plek, weg van de maatschappij, waar jongeren in een beschermde omgeving zich amuseren, spelen, experimenteren en leren. **Safe space als een shelter**, beschermd tegen invloeden van buitenaf en beschermd tegen de onvoorspelbaarheid van hun eigen gedrag.

versus

- Het jeugdwerk als een veilige plek, waar jongeren ervaringen delen en kritisch leren denken. **Safe space als een labo**, waar ze als jonge burgers experimenteren met vormen van participatie. Daarvoor moeten de deuren van het labo geregeld opengegooid worden op de wereld.

Het eerste komt veel vaker voor en heeft de kenmerken van een safe space. Het tweede noemden vroeger de 'emancipatorische' benadering van jeugdwerk. Vandaag zouden we spreken van brave spaces, waarbinnen politiserend werken kan groeien.

Die tweede aanpak is niet altijd makkelijk, dat leerden we al uit de vele verhalen in dit boek. Er zijn veel obstakels, waarover we het in het hoofdstuk Hete hangijzers nog uitgebreider zullen hebben.

VAN DERADICALISERING NAAR POLITISERING

In het begin van dit hoofdstuk hadden we het over 'deradicalisering' en hoe jongerenorganisaties weigerden om binnen het door de overheid voorgestelde kader subsidies aan te vragen. Waar zij wel hun schouders onder willen zetten, zijn brave spaces. Jongeren moeten net ruimte krijgen om 'de moed te vinden' om aan de slag te gaan met hun gelaagde identiteit. Jeugdwerkers moeten aan hun kant staan en hen de ruimte geven om zich binnen hun safe space uit te spreken, soms op een manier die in de buitenwereld niet altijd mogelijk is. Tegelijk moeten jeugdwerkers hen ook ondersteunen en hen leren om hun ervaringen te verwoorden, zodat ze als jonge burgers kunnen participeren in de maatschappij.

Dat is een heel andere preventieaanpak. Van repressief naar positief, pedagogisch en politiserend.

DE ROL VAN JEUGDWERKERS IN BRAVE SPACES

Om van een safe space ook een brave space te maken waar politiserend werk mogelijk is, zijn er een aantal cruciale aandachtspunten voor jeugdwerkers en begeleiders van jongeren.

CHECK 1 IS ER GENOEG VERTROUWEN? BEN JIJ BETROUWBAAR?

Het is belangrijk om afspraken te maken over hoe er omgegaan wordt met al wat ter sprake komt in de safe space. Iedereen moet kunnen zeggen wat hij denkt zonder daarop aangevallen te worden. Dat vertrouwen moet er zijn tussen de jongeren, maar ook tussen jongeren en jeugdwerkers.

“**Vertrouwen is alles en moet van twee kanten komen.**

JONGERE VAN JONG GENT IN ACTIE

Heel belangrijk daarbij is dat de jongeren de jeugdwerker als betrouwbaar ervaren. Dit houdt sterk verband met de discretieplicht. Er mag geen misverstand bestaan over wat jonge mensen in alle discretie aan een betrouwbare begeleider kunnen toevertrouwen. Dat vertrouwen vormt de basis van de pedagogische relatie.

NABIJHEID

Nabijheid is essentieel als sociale professional. Pas als je een band hebt, kan je impact hebben op iemand. En die persoon op jou. Maar wat is nabijheid eigenlijk?

Het is een basishouding waarbij je met mensen in dialoog gaat, moeite doet om de stap naar hun leefwereld te zetten, er inzicht in probeert te krijgen en oprecht geïnteresseerd bent. Zo bouw je aan een stevige vertrouwensrelatie.

Uit De Marge vzw spreekt daarom vaak over **WaWaWa**:

- **Warmte** gaat over graag zien van de kinderen en jongeren met wie je werkt. Je vindt het plezierig om met hen te werken en samen plezier maken, maar hen ook een troostende schouder te bieden wanneer dat nodig is.

- **Waarheid** slaat op eerlijk zijn tegenover kinderen, jongeren en jezelf. Communiceer open, houd je aan afspraken, wees consequent. Waarheid gaat ook over jezelf accepteren, met al je sterktes en zwaktes, en dat ook tonen aan kinderen en jongeren. Pas dan kan je een voorbeeld zijn voor hen.
- **Waarden** gaat over je eigen waarden- en normenkader, en begrip hebben voor dat van anderen. Zo word je je bewust van verschillen en kan je in gesprek gaan met elkaar. Een aantal basiswaarden staan echter nooit ter discussie: de rechten van de mens, kinderrechten en het deontologische kader waarbinnen je werkt.

(Fleur Van Oyen, *Presentie: 'Alles begint met nabij zijn'*, in Sociaal.net)

CHECK 2

BEN JIJ ALERT GENOEG?

Jongeren delen niet zomaar hun verhalen. Daarvoor moeten jeugdwerkers een context creëren en moeten ze constant alert zijn voor **signalen**.

Zo besliste **Safe Space vzw** om tijdens de coronaperiode het huis – coronaproof – open te houden. Heel veel jongeren gaven immers aan dat ze nood hadden aan een plek buiten hun gezin, aan fysieke en mentale ruimte. Ook het feit dat alle professionals meedraaien in de dagdagelijkse werking, maakt dat ze meer kansen hebben om vertrouwen op te bouwen en signalen op te vangen. Jongeren zelf worden ook ingeschakeld om andere jongeren die het moeilijker hebben te volgen en ondersteunen, onder meer via WhatsAppgroepjes per leeftijd.

CHECK 3

BESCHOUW JIJ JONGEREN ALS GELIJKWAARDIG?

Gelijkwaardigheid is de sleutel voor het realiseren van veiligheid. Dit kan alleen door de jongeren ernstig te nemen en ze te laten meedenken en meebeslissen over de regels binnen de safe space, zoals we gezien hebben bij het verhaal van Saïda en **Safe Space vzw**.

Hetzelfde geldt voor de actievoerders van **Geen kind op straat**:

“ Jongeren staan niet boven ons, niet onder ons, maar naast ons! Zo veel mogelijk autonomie geven en zoveel mogelijk respect geven is het belangrijkste. Het is voor mij ook de enige manier om met jongeren te werken. Want dat is vaak net wat ze missen in het dagdagelijkse leven. Dat vinden ze hier en daarom werkt het.

THISKA,
TRAJECTBEGELEIDSTER VAN JONG GENT IN ACTIE

“ Gelijkwaardigheid hangt af van de mindset en de houding van de jeugdwerker. Jongeren merken meteen als iemand waarmee ze praten hun respect eist, alleen maar omdat hij ouder is. Daarom gaan ze vaak liever om met mensen die ze als ‘peers’ beschouwen, in plaats van met mensen die buiten en boven hun eigen wereld lijken te leven. Die groep kan breder zijn dan leeftijdsgenoten of vriendengroepen en een jeugdwerker kan daar zeker toe behoren. De houding die de jeugdwerker aanneemt, laat hen toe in te schatten in welke mate die te vertrouwen is en hen ernstig neemt.”

UIT HET ONDERZOEK VAN ERI PARK,
UNIVERSITY COLLEGE ROOSEVELDT

CHECK 4

STA JIJ AAN DE KANT VAN DE JONGEREN?

“ Jongeren moeten het gevoel hebben dat we samen aan het strijden zijn, dat we medestanders zijn.

THISKA,
TRAJECTBEGELEIDSTER VAN JONG GENT IN ACTIE

Het omgaan met jonge mensen in brave spaces vereist meer dan communicatieve vaardigheden. Het vraagt veel bredere competenties. Heb je aandacht voor ongelijkheden, uitsluiting en discriminatie? Is dit een standaardhouding die je **niet alleen in woorden, maar ook in daden** toont?

Jongeren die tegen onrecht aanlopen voelen zich vaak veilig bij volwassenen die voor hen **rolmodellen** zijn: mensen die net zo gepassioneerd zijn als zijzelf en hun overtuigingen en waarden delen. Iemand die actief is in een safe space omdat het nu eenmaal zijn job is, past daar niet in. Bij **Bazzz'Art** bijvoorbeeld zagen we hoe de theatermaker en de begeleider dezelfde achtergrond hadden als de deelnemende jongeren. Hoe ze echte rolmodellen werden naar wie de jongeren opkeken.

“ Stel jezelf de vraag: sta ik aan hun kant? En nog belangrijker: toon ik ook dat ik aan hun kant sta? Steun ik hen en moedig ik hen aan in de dingen die zij belangrijk vinden? Met een beeld: gebruik ik mijn lengte om hen te helpen bij de bovenste plank te komen?

UIT HET ONDERZOEK VAN ERI PARK,
UNIVERSITY COLLEGE ROOSEVELDT

Gelijkwaardigheid is de sleutel voor het realiseren van veiligheid. Dit kan alleen door de jongeren ernstig te nemen.

CHECK 5

BEN JE JE BEWUST VAN JE EIGEN BEVOORRECHTE POSITIE?

Want natuurlijk heb je 'meer lengte'. Vaak heb je een **andere, meer bevoorrechte achtergrond** dan de jongeren met wie je werkt. Zeker in het jeugdwereldwerk. Die bevoorrechte achtergrond is geen persoonlijk succes en ook niets om je schuldig over te voelen.

Maar het is belangrijk om je er bewust van te zijn dat je een voorsprong hebt. Soms wordt gedacht dat 'culturele' competenties – het inzicht dat verschillende mensen ook verschillende gewoontes, opvattingen en waarden hebben – genoeg zijn om hiermee om te gaan als jeugdwerker. Maar dat volstaat niet. Verschillende mensen en groepen hebben ook een structureel voor- of nadeel door hun achtergrond of positie.

In onderwijs kan dit bijvoorbeeld betekenen dat minderheden erg verschillende ervaringen hebben op school. Vaak worden die niet gezien als het gevolg van structurele discriminatie, maar toegeschreven aan culturele of persoonlijke verschillen. Het voorbeeld van de **Britse universiteit** illustreerde dit perfect.

Wanneer je jongeren begeleidt in hun strijd tegen onrecht, moet je je dus **bewust zijn** van je eigen positie en van de voorrechten of voordelen die je hierdoor geniet.

CHECK 6

ERVAAR JIJ ZELF JE WERK ALS EEN SAFE SPACE?

Het belang van een safe space geldt niet enkel voor jongeren, maar **ook voor jeugdwerkers**. Krijgen zij voldoende vertrouwen en steun van hun collega's en van de organisatie? Of staat de organisatie onder financiële, politieke of andere druk? Is er ruimte om uit te wisselen en van elkaar te leren?

NADENKEN OVER JE POSITIE

Heb jij al discriminatie ervaren? Hoe?

- Hebben je familie of vrienden al pijnlijke ervaringen met discriminatie? Praten ze daar openlijk met jou over? Hebben ze in jouw bijzijn gehuild toen ze hierover praatten?
- Nodig jij op een (verjaardags) feestje ook mensen met andere achtergronden uit?
- Volg je het nieuws wanneer het gaat over onrecht, racisme, seksisme, ...?
- Ben je buiten je werk ook betrokken bij de thema's die de jongeren waar je mee werkt belangrijk vinden? Steun je hen daarin?
- Zoja, is dit sinds je met hen begon te werken? Waar wil je nog meer over weten? Wat heb je van hen al geleerd?

Uit het onderzoek van Eri Park, University College Roosevelt

Vaak werk je als jeugdwerker ook samen met andere organisaties, leerkrachten of hulpverleners. Is daar voldoende uitwisseling en vertrouwen?

In de Hete hangijzers komen we hierop terug.

6

**MACHT
EN
TEGENMACHT**

Jan Naert, Bart Van Bouchaute,
Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

Tegenmacht opbouwen gebeurt meestal in een lang proces met veel verschillende stappen.

OP ZOEK NAAR KANTELMOMENTEN

Politisierend werken met jongeren is geen vanzelfsprekende opdracht. Onderweg duiken vele vragen op. Wat? Waarom? Hoe? Je hebt stevige pedagogische vaardigheden nodig om met een groep daarrond aan de slag te gaan. Bovendien moet je het tempo van de jongeren aanvoelen en samen met hen een andere toekomst leren verbeelden. Politiserend werken is een leerproces voor jongeren én jeugdwerkers.

Wat we nooit mogen vergeten, is dat politiseren ook gaat over machtsongelijkheid. De kwesties die jonge mensen publiek willen maken hangen onverbrekkelijk samen met onderliggende machtsverhoudingen. Vaak is het vanuit een minder machtige positie dat ze verandering eisen of een alternatief ontwikkelen. Ze verstoren het dominante discours en bestaande spelregels.

Bij het uitwerken van strategie en actievorm komt een nieuwe vraag centraal te staan: **“Hoe kunnen we die machtsverhoudingen doen kantelen?”**

Deze vraag staat natuurlijk niet los van een andere vraag waar we het al over hadden: kiezen we voor **dialogoog**? Of zoeken we de **confrontatie** op? Soms hebben mensen en organisaties een duidelijke voorkeur, soms verschuift hun opstelling in de loop van het proces. Eerst de confrontatie zoeken om een kwestie hoog op de agenda te krijgen, daarna de publieke

dialogoog voeren in de zoektocht naar een aanpak.

Tussen machtigen en machtelozen zijn vormen van **confrontatie** en **verzet** vaak een pure noodzaak. Hoewel conflict vaak als ‘afbrekend’ wordt weggezet en kritisch bevragen als niet-constructief, kan conflict net een beter evenwicht helpen opbouwen. Vaak zien we dat er pas na een fase van conflict toegewerkt kan worden naar een nieuw compromis dat meer tegemoetkomt aan de eisen.

Politisering gebeurt in elk geval niet in een machtsvrije ruimte.

Bij de actie **Geen kind op straat** zagen we een combinatie van verschillende strategieën. Met de manifestatie aan de stadshal zochten de organisaties de confrontatie op. Hun doel was op korte termijn het conflict op scherp zetten. Daarna volgde een fase van dialoog, met de oprichting van een Taskforce Wonen door de stad.

Tegenmacht opbouwen gebeurt meestal niet op één moment door één activiteit, maar in een lang proces met veel verschillende stappen. Machtsopbouw vraagt een veranderingsstrategie waarin politiserende acties en momenten worden afgewisseld met andere vormen van politiek handelen, zoals het lobbyen achter de schermen bij een schepen of het mee aan tafel schuiven voor een Taskforce.

MACHT IN VELE VORMEN

Het verhaal van macht is veel subtieler dan één systeem dat alles stuurt. Macht is een relatie tussen mensen en groepen, waarbij de ene het gedrag van de andere kan sturen. Macht kan dus vele vormen aannemen.

In onze maatschappij hebben bepaalde mensen en groepen een machtspositie verworven. We noemen dit **'structurele macht'**. We staan daar meestal niet bij stil, maar hun macht halen ze uit hun positie in ons sociaaleconomisch systeem. Zo zien we in de verhalen van **Betonne Jeugd** en **Geen kind op straat** hoe moeilijk jonge mensen met een laag inkomen onderdak vinden. Op de private huurmarkt is de concurrentie groot en trekken zij vaak aan het kortste eind. De sociale huurmarkt is te klein en kampt met ellenlange wachtlijsten. Verhuurders profiteren van die schaarste en van de gebrekkige controle op discriminatie. De machtsverhoudingen zijn scheefgetrokken. Alleen structurele veranderingen op de woningmarkt kunnen die weer rechttrekken.

Heel vaak denken wij bij macht aan **'repressieve macht'**. Wie machtig is kan anderen dwingen iets te doen of iets niet te doen. Denk aan straffende leerkrachten, een GAS-boete voor jongeren, het

oppakken van betogers of een blaam voor een werknemer. Die macht is duidelijk en zichtbaar.

Maar macht kan zich ook anders voordoen. In elke samenleving zijn er dingen die burgers 'normaal' vinden om te doen. Dat wordt nu eenmaal verwacht. De Franse denker Michel Foucault noemde dat **'normaliserende macht'**. Die macht is subtieler maar zeer werkzaam. Die macht komt niet vanuit één instituut, maar wordt overal gereproduceerd zonder dat we ons daarvan erg bewust zijn: op school, in het gezin, op TV, ... Net omdat die normaliserende macht niet opvalt, is ze veel sterker. Het zorgt voor vanzelfsprekende opvattingen over armoede, werkloosheid of wat van jongeren verwacht wordt.

Politiserende acties botsen soms met repressieve macht, maar nog vaker met normaliserende macht. Jongeren komen 'onverwacht' uit de hoek om hun plek op te eisen. Wat de maatschappij normaal vindt, vinden zij niet normaal.

Om vormen van structurele, repressieve of normaliserende macht te overwinnen, is het vaak nodig om krachten te bundelen. Om 'lotgenoten' samen te brengen. Om **'collectieve tegenmacht'** op te bouwen.

Om vormen van structurele, repressieve of normaliserende macht te overwinnen, is het vaak nodig om krachten te bundelen.

Waarom zouden mensen bereid zijn om de handen in elkaar te slaan? Eigenbelang speelt ongetwijfeld mee, maar lotsverbondenheid is vaak even belangrijk. 'Wij' tegen 'zij'. Al vraagt het vaak heel veel inspanningen om al die individuen samen te brengen, zoals het voorbeeld van de **KAJ-jongeren** ons leerde. In sommige sectoren zijn werknemers sterk georganiseerd in vakbonden en kunnen zij goede lonen en arbeidsvoorwaarden afdwingen. Maar voor jonge interimarbeiders is dit helemaal niet het geval. Pas na een geduldige opbouw van vele maanden slaagden ze erin om jongeren met hun verhalen samen te brengen. Om zo interimkantoren en beleidsmakers, maar ook vakbonden te overtuigen dat interieurwerk beter regels verdient.

Om macht op te bouwen heb je zogenaamde '**machtsbronnen**' nodig. Waaruit kan iemand macht putten?

- Uit zijn **positie**. Formeel (een ambt of een job) of informeel (gezag door ervaring of overtuigingskracht).
- Uit zijn **deskundigheid**. Kennis is macht, zowel inhoudelijke kennis als strategische kennis. Maar ook ervaring is een vorm van kennis.
- Uit zijn **organisatorische of financiële kracht**. Geld geeft macht. Maar een sterke groep vrijwilligers kan ook veel in beweging zetten.
- Uit zijn **relaties en netwerken**. Persoonlijke contacten kunnen deuren openen.
- Uit zijn **maatschappelijke steun**. De macht van het getal. Met een grote aanhang kan je meer.
- Uit zijn **media-aandacht**. Wie zijn eisen in de media krijgt of via sociale media viraal kan laten gaan, staat sterker.

De **J100** heeft geen formele positie, noch veel middelen. Ze halen hun kracht – hun tegenmacht – uit het netwerk van 11 jeugdwerkingen en 100 (of soms meer) jongeren. Collectief kunnen ze zich meer permitteren naar de (subsidiërende) overheid dan als kleine organisatie. De grote achterban en de media-aandacht helpen daarbij.

DE WIND VAN VOOR

Als je samen met jongeren bepaalde vormen van onrecht aanklaagt, dan schop je soms tegen de schenen van de bestaande macht. Vanzelfsprekend kan die dan gaan grommen. Overtuigd van hun kijk op de zaak, willen zij verandering niet zomaar laten gebeuren. En net zoals jij met jongeren nagedacht hebt over een strategie, zullen zij nadenken over een tegenstrategie. Het is belangrijk om daar bij stil te staan. Want dat kan gaan van **heel subtiele vormen van tegenwind** tot **ernstige vormen van agressie**. Of beide door elkaar.

Net zoals jij met jongeren nagedacht hebt over een strategie, zullen zij nadenken over een tegenstrategie.

Enkele voorbeelden van mogelijke reacties:

1 . “HET IS ALLEMAAL ZO ERNSTIG NIET.”

Nadat de jongeren van de wijk een brief schreven om het gebrek aan speelruimte aan te kaarten, volgde een gesprek met de bevoegde schepen. Daarin herhaalden de jongeren nog een keer dat ze niets te zeggen hebben over de invulling van het plein, dat ze altijd controles krijgen en dat hun vraag naar ruimte om te voetballen niet beluisterd werd. De schepen antwoordde dat er al veel is geïnvesteerd, dat er aandacht is voor jongeren in de stad en dat er elders alternatieven zijn om te voetballen.

Een klassieker is het **minimaliseren** van het probleem. De signalen van de jongeren worden niet serieus genomen en ze worden – al dan niet beleefd – afgescheept.

2 . “HET PROBLEEM LIGT BUITEN ONS.”

Door besparingen en herstructureringen dreigt ontslag voor enkele jeugdwerkers. Zij voeren actie en klagen het feit aan dat ze niet gehoord werden in de discussies over de besparingen. Het bestuur antwoordt dat zij er ook niets aan kunnen doen, de besparingen zijn een gevolg van het inkrimpen van overheidssubsidies.

Een tweede klassieker is het **doorschuiven van de hete aardappel**. De verantwoordelijkheid ligt niet bij hen, maar hogerop. Vaak is dit ook deels

waar. Zelden is er in complexe, sociale situaties één enkele verantwoordelijke aan te wijzen. Al zijn er wel altijd machtsverschillen aanwezig.

Stel dat de strijd in het voorbeeld feller wordt – er verschijnt een artikel in de pers bijvoorbeeld – dan kan de reactie zich ook meer gaan richten op de actievoerders zelf. “Jullie zijn niet redelijk, het is voor ons ook niet gemakkelijk.” Zo belanden we bij het volgende argument.

3 . “HET IS EEN HEEL COMPLEXE ZAAK.”

In de aanloop naar verkiezingen organiseert een jongerenorganisatie een actie rond etnisch profileren. Hun jongeren zijn het beu om bijna elke week pascontroles te ondergaan. Bij het aanklaarten van dit thema minimaliseert de schepen eerst het probleem, om daarna te melden dat men ermee bezig is, onder meer in de opleiding van politiemensen. Maar dat vergt tijd.

Een herkenbare strategie is het **spelen met ‘complexi-tijd’**. Dit kan op veel manieren: van ruis in het verhaal brengen tot allerlei verdragingsmanoeuvres. Men richt een werkgroep op en die zal het probleem analyseren. Terwijl de analyse volgens de actievoerders al lang gemaakt is. Vertragen kan een bijzonder sluipende strategie zijn, zeker voor groepen die al vaak het deksel op de neus kregen. Vertragen zorgt immers voor medeloosheid. Om je daartegen te wapenen, moet je als groep stevig in je schoenen staan. We komen er in onze Hete hangijzers op terug.

4 . “NU MOET JE ZWIJGEN!”

Bij de opmaak van een nieuw wijkplan worden buurtgroepen samengesteld. Maar het is moeilijk voor jongeren om aansluiting te vinden. Jeugdwerkers signaleren het probleem, maar de stad zet het proces verder met vaste ‘participatiegroepen’. Jongerenorganisaties werken daarop zelf enkele thema’s uit met kinderen en jongeren. Er is wel ruimte om die even op de inspraakmomenten te brengen, maar achteraf blijken die niet opgenomen in het wijkplan. Jeugdwerkers krijgen te horen dat er kans tot participatie was en dat het project nu in een nieuwe fase zit.

Een stevigere tegenstrategie is het **blokkeren of vastzetten van het debat**. Men sluit de deur. In heel wat gemeenten bestaan inspraaktrajecten, maar vaak zijn die gericht op mondige volwassen middenklassers, niet op maat van jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties.

5 . “JIJ BENT VERANTWOORDELIJK VOOR SCHADE, JE ZAL DE GEVOLGEN MOETEN DRAGEN.”

In de vorige punten ging het telkens om vormen van machtsmisbruik die we passief-agressief kunnen noemen. Ze gebruiken verdoken vormen van machtsontplooiing. Maar soms kan het **openlijk agressief** worden. Daarbij kan men zijn pijlen richten op de hele groep of op individuen. Als je als actievoerder afhankelijk bent van de andere partij voor subsidies, inkomen, werk of woonst, kan het agressieve manipulatie worden. Dreigementen bestaan immers in alle soorten, van een blaam of subsidies schrappen tot ontslag of juridische stappen.

Bewaar je energie voor het opbouwen van je groep en van jullie kennis en strategie.

TEGENGAS GEVEN

Enkele tips om stevig op je benen te blijven staan bij zoveel tegenwind:

1 . BEREID JE GOED VOOR.

Bedenk vooraf welke reacties je kan krijgen. Ga je aan tafel zitten, spreek dan goed af wat jullie strategie is, wie de woordvoerder is, welke tegenkanten je kan verwachten en hoe je die wil beantwoorden.

2 . LAAT JE NIET UIT ELKAAR SPELEN.

Zorg voor een goed forum om stevig te discussiëren over inhoud en strategie, maar sluit de rangen wanneer je in dialoog gaat met de tegenpartij.

3 . BEREID JE VOOR OP INDIVIDUELE INTIMIDATIE.

Ga niet in op reacties naar individuen, maar geef aan dat je dit zal meenemen naar de hele groep.

4 . VERBREED JE NETWERK.

Maak coalities met andere groepen of organisaties die rond dezelfde problematiek werken en op dezelfde lijn zitten. Zo creëer je een breder draagvlak voor de actie.

5 . COMMUNICEER ALTIJD HELDER.

Zorg ervoor dat je blijft communiceren over het doel van de actie, zowel intern als extern. Heldere communicatie is essentieel, zeker als het gaat om een lange opbouw van macht van onderuit. Denk erom dat je geen sprintje trekt, maar een marathon loopt.

6 . ZET ELKE KLEINE OVERWINNING IN DE VERF.

In je communicatie is het belangrijk te herhalen welke stappen al genomen zijn en wat die teweeggebracht hebben. Laat het goede gevoel van die momenten niet ondersneeuwen. Dat is belangrijk om mensen aan boord te houden, maar ook om nieuwe mensen mee te nemen in het verhaal.

7 . FOCUS OP DE INHOUD.

Vaak is de verleiding groot om je tegenstander te 'psychologiseren'. Om te focussen op zijn karakter of temperament. Dat heeft weinig zin en stuurt weg van de inhoud. Het is zelfs contraproductief omdat het figuren net in hun machtspositie legitimeert. Bewaar je energie voor het opbouwen van je groep en van jullie kennis en strategie.

8 . TEMPORISEER OF VERSNEL.

Probeer zicht te krijgen op het ritme van het proces. Soms is het belangrijk om te versnellen, bijvoorbeeld om de tegenpartij voor te zijn en zelf een alternatief te presenteren. Soms is het belangrijk om beducht te zijn voor opgelegde druk ("Dit moet nu beslist worden, dat werkt nu eenmaal zo"). Tijd kopen kan een strategie zijn die meerdere doelen dient. Enerzijds geeft het de kans om collectief te reageren en de groep niet uit elkaar te laten spelen. Tegelijk geeft het ook de kans om na te denken over de strategie en dus steviger een volgende stap te zetten.

7

HETE HANG- IJZERS

Charlotte Roelandt, Kato Van Hove, Jan Naert, Bart Van Bouchaute,
Reyhan Görgöz en Peter Cristiaensen

Politiseren vraagt lef.
Maar het vereist ook
ruimte in de organisatie
en de samenleving.

IS ER RUIMTE VOOR POLITISERING?

Goede jeugdwerkers staan dicht bij hun jongeren. Ze staan op de eerste rij om vormen van onrecht en discriminatie te zien. Doorgaans doen zij hun job met veel enthousiasme en willen zij ook geëngageerd met de grieven van jongeren aan de slag gaan.

Logische conclusie: zij zouden per definitie ruimte moeten maken om politiserend te gaan werken.

Zo evident is het natuurlijk niet. Niet iedereen deelt die visie. Niet iedereen voelt zich voldoende sterk om die avontuurlijke en hobbelige weg in te slaan. Niet iedereen voelt zich voldoende gesteund, opgeleid of ervaren. Politiseren vraagt lef.

En ja, het is aan jeugdwerkers om ruimte te creëren voor politiserend werk. Maar de verantwoordelijkheid ligt niet uitsluitend bij hen. Politiserend werken vraagt ook ruimte in de organisatie en de samenleving.

RUIMTE BIJ DE COLLEGA'S

De ondersteuning van de jeugdwerker start bij de collega's. Zij kunnen inhoudelijke kennis, methodische vaardigheden en emotionele steun bieden.

“ Ik koppel altijd terug naar mijn team. Ik zeg dan ook: mensen, ik heb nu echt het

gevoel dat het vastzit, alstublieft help mij, geef wat ideeën. Hoe kunnen we het terug op de rails krijgen?

ELLEN, VZW JONG,
BEGELEIDSTER NIEUWKOMERSWERKING NIEMO

Een ondersteunend team van collega's kan de zaak **vooruihelpen**, maar kan ook **afremmen** als het nodig is. Dit was het geval bij de **KAJ-interimactie**. Het team zorgde er voor dat de jeugdwerkers het nodige geduld bleven opbrengen om traag maar gestaag de actie op het tempo van de jongeren op te bouwen.

RUIMTE IN DE ORGANISATIE

Ruimte bij de collega's vraagt natuurlijk ook ruimte binnen de bredere organisatie. Interessante vraag: staat politiserend werken ingeschreven in de **missie** van de organisatie? En zo ja, wordt dit ook ondersteund met mensen en middelen?

Maar ook dan is steun niet altijd verzekerd. Soms blijft die ruimte beperkt door de behoedzaamheid van de organisatie om geen subsidies te verliezen. Of om de goede samenwerking met bepaalde instanties niet in gevaar te brengen. Of om de sympathie in de publieke opinie niet te verliezen.

RUIMTE BIJ PARTNERS

In het verhaal van **Geen kind op straat** zagen we hoe verschillende sociale organisaties de handen in elkaar sloegen. Outreachend werk en buurtwerk brachten dakloosheid beter in kaart. Jong Gent in Actie en de armoedebewegingen trokken de kar. Saamo (Samenlevingsopbouw) werkte op een dossier en persberichten. Mensen met actie-ervaring bereidden de manifestatie voor. Het klikte.

Bredere netwerken kunnen inhoudelijke of methodische **expertise** inbrengen en op die manier politiserend werk versterken. Het draagvlak in de samenleving of bij de overheid verbreedt. Maar netwerken kunnen ook vertragend of zelfs verlamdend werken als er inhoudelijke of strategische verschillen spelen.

RUIMTE IN DE SAMENLEVING

“ We zaten daar wel mee: gaat zo'n actie door de mensen gesmaakt worden? Zal dit voor wrijving of polarisering zorgen? En vooral: zullen onze jongeren niet nog negatiever bekeken worden?

THISKA,
TRAJECTBEGELEIDSTER
JONG GENT IN ACTIE

Voor heel wat groepen in de samenleving is het niet evident om met opinies naar buiten te komen. Zij vechten al tegen vooroordelen of discriminatie. Het risico bestaat dat je vooroordelen versterkt wanneer je publiek van je afbijt. Of dat

jongeren door vol in de wind te gaan staan, nog meer gestigmatiseerd worden en kansen verliezen. Dan moet je vanzelfsprekend de afweging maken of het dat wel waard is.

In het verhaal **Geen kind op straat** was de reactie gelukkig positief. Media en publieke opinie bleken gevoelig voor het schrijnende beeld van dakloze kinderen die moeten overnachten in parken of op sofa's.

RUIMTE BIJ BELEIDSMAKERS

Ook bij de Gentse beleidsmakers was er in deze case een luisterend oor. Maar dat is niet altijd zo. Politiseren betekent vaak de bestaande orde in vraag stellen. Sommige beleidsmakers hebben het daar moeilijk mee. Dan kan je de wind van voor krijgen en in een machtsstrijd belanden, zoals we al schreven. In dat geval kan het soms een strategische keuze zijn om niet (langer) 'publiek te gaan', maar wel 'achter de schermen' te lobbyen. Of om net wel (opnieuw) 'publiek te gaan', als je al lobbyend op een muur botst.

SAMENGEVAT: is er ruimte voor politisering? Niet altijd. Soms kan je die creëren of forceren, maar ook niet altijd. **Het belangrijkste is dat je je als jeugdwerker gesteund weet, enerzijds door de jongeren en anderzijds door je collega's en je organisatie.** Dat is de basis. Samen kan je de obstakels misschien wel overwinnen.

WAT ALS DE EIGEN ORGANISATIE IN HET VIZIER KOMT?

Inzetten op politisering doet ook iets met de positie van een organisatie. Zowel intern als extern zet dit zaken in beweging. Dat gaat van **bevraging van interne structuren tot het incasseren van druk van buitenaf**. Politisering serieus nemen vergt denkwerk hierover. Aan de hand van een praktijkvoorbeeld gaan we in op enkele uitdagingen.

VOORBEELD 1

Een jeugdorganisatie voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties wil de participatie van jongeren ernstig nemen en ze betrekken op alle niveaus. Dat zorgt ervoor dat ze zich steeds actiever opstellen en ook kritische punten agenderen. In een debat over politiserend werken op de algemene vergadering brengen jongeren een thema aan dat hen nauw aan het hart ligt. Veel van hen hebben een traject in de residentiële jeugdhulp. Ze geven aan dat ze in de voorziening helemaal geen inspraak hebben en dat een aantal regels voor hen moeilijk leefbaar zijn. We gaan hierover in gesprek en wisselen uit over regels in een organisatie. Door die aanpak en openheid krijgen jongeren zicht op alternatieve manieren van spreken en verhoudingen tussen jongeren en professionals. Terug in de voorziening ontstaat verzet. Ze gaan in tegen de regels en het conflict met de begeleiders loopt uit de hand. In de volgende dagen krijgt de organisatie een kwade telefoon van de voorziening met de boodschap dat de jeugdwerking jongeren tegen hen opzet. Bijgevolg stellen zij de samenwerking in vraag.

DE INTERNE STRUCTUREN VAN DE ORGANISATIE

Klassieke modellen van organisatieontwikkeling werken vaak top-down. De top beslist de contouren waarbinnen de basiswerkers kunnen bewegen. De keuze om jongeren te betrekken bij het bestuursniveau van een organisatie is geen evidente keuze. Het betekent loslaten van het gekende patroon en openstaan voor verrassingen. Het betekent aanpassen van vergadermodellen en vergadertaal.

Doorgaans is deze zoektocht een leerrijk proces voor iedereen. Zoals bij **Jong Gent in Actie**, waar de jongeren de hele tijd betrokken werden bij de beslissingen. Of zoals bij **Safe space vzw**, waar de jongeren de hele planning mee in handen nemen.

Maar het vergt engagement van alle betrokkenen. Een algemene vergadering samen met jongeren ziet er anders uit en brengt uitdagingen mee. Hoe gaan we om met het goedkeuren van jaarrekeningen? Is dit onderdeel van bespreking met hen? Waar liggen de grenzen van beslissingsbevoegdheden? Enz ...

Kortom, het zet de organisatie intern onder druk. Tegelijk zorgt die beweging voor enorm **zinnvolle processen** die heel breed verlopen. Bestuurders, medewerkers en jongeren leren elkaar kennen. Uit dialoog ontstaat visie. Jongeren krijgen kansen om te ervaren dat ze reële impact kunnen hebben. De organisatie wordt een deel van hen.

Wanneer jongeren met die ruimte binnen de organisatie gaan experimenteren, kan dit voor interne druk zorgen, maar ook voor druk daarbuiten.

Tegelijk zien we dat het essentieel is om voortdurend af te stemmen. Dat is een proces met veel **potentiële conflictstof**. Vaak is het ook een spanningsveld tussen denken en doen. Van “We zouden dat eigenlijk moeten doen” tot “Zouden we het wel doen? Zijn ze er wel klaar voor?”

EXTERNE DRUK TUSSEN ORGANISATIES

Wanneer jongeren met die ruimte binnen de organisatie gaan experimenteren, kan dit voor interne druk zorgen, maar ook voor druk daarbuiten. Zeker als jongeren in andere structuren hetzelfde verwachten. Het voorbeeld toont de complexiteit. De jongeren kaarten het klimaat in de voorziening aan. Maar de manier waarop is zo hevig en plots dat de voorziening, die sterk regel-georiënteerd is, de hakken in het zand zet. Zo komt de jeugdwerking in het vizier, als ‘aanstoker’ van het verzet. Dit zet de samenwerking onder spanning.

Gevolg: het vergt veel energie van de organisatie om het conflict te ontmijnen. Het effect was onvoorzien en vereist meer reflectie. Want door de jongerenactie was de organisatie geen neutrale derde meer, maar een **betrokken partij** die zich positioneert langs de kant van de jongeren en risico loopt.

VOORBEELD 2

Schepen en burgemeester vragen een jeugdwerkorganisatie om een nieuwe opdracht op te nemen in hun stad. De opdracht bestaat erin meer outreachend te werken op openbare pleinen om zo meer jongeren te bereiken die ‘storend gedrag stellen voor de omgeving’. Bij het doornemen van de vraag stelt de werking vast dat er ook controle en bijsturing op de pleinen verwacht wordt van de jeugdwerkers. Het team bespreekt de opdracht en besluit

dat ze in die vorm niet in overeenstemming is met de visie en missie van de organisatie. De burgemeester krijgt een grondig beargumenteed antwoord, maar reageert bijzonder boos. De jeugdwerking moet dit doen, ze werken immers met publiek geld. Wanneer de organisatie dit signaal opvangt, nodigen ze de burgemeester uit voor een gesprek.

EXTERNE DRUK VAN BELEIDSMAKERS

Organisaties in het middenveld zijn **financieel vaak afhankelijk** van subsidies van lokale besturen. Dit kan wegeen op de autonomie van een organisatie. Politiserend werk inschrijven in de missie van de organisatie is één zaak, extern ontstaat daardoor soms het beeld dat ze moeilijk te sturen zijn. Bovendien kan de externe druk ook tot interne verdeeldheid leiden.

In bovenstaand voorbeeld ontstaat interne discussie over de opdracht van de organisatie en van het jeugdwerk in het algemeen. Visie en missie zijn immers geen statisch iets! Het vervolgesprek met de burgemeester is belangrijk. Daar wordt de tijd genomen om concreet uit te leggen waar het probleem ligt en waarom het ingaan op deze vraag raakt aan **het fundament van het jeugdwerk**, dat start vanuit de positie van de jongeren zelf. De burgemeester eindigt het gesprek met de uitspraak:

“ Als ik het goed begrijp, dan betaal ik eigenlijk mijn eigen oppositie?”

We geven hem een stukje gelijk met de nuancerings:

“ Klopt ergens wel, alleen betaal jij niet, maar gaat het hier over de gemeenschap die betaalt voor een bijsturing van de macht.”

WAT ALS POLITISERING IN DE VERKEERDE RICHTING GAAT?

Politiseren is jonge mensen ondersteunen in het publiek uiten van grieven. Maar wat als die gericht zijn op de uitsluiting van anderen? Wat als jongeren de extremistische toer opgaan? Wat als dat leidt tot polarisatie en geweld?

GRENZEN AAN GRIEVEN?

Grievens over onrecht komen niet zomaar uit de lucht gevallen. Ze leven binnen een groep en kunnen ook subjectieve gevoelens als grondslag hebben. Het kunnen uiten van die grieven is essentieel in een democratie. Maar wat als jongeren willen opkomen tegen 'de vloedgolf aan vreemdelingen die onze manier van leven bedreigt', tegen 'vaccinatiepassen die onze vrijheid beknotten' of tegen 'de decadente westerse samenleving die ons vernedert'? Als je in een veilig klimaat ruimte wil maken voor het bespreekbaar maken van grieven – die vaak gepaard gaan met heftige gevoelens – dan is de vraag waar de grenzen liggen.

In een pedagogische context is die vraag niet altijd eenvoudig te beantwoorden. Die **grenzen** kunnen immers verschillen volgens:

- De pedagogische omgeving: is het een vertrouwde één-op-één situatie of een grote groepsbijeenkomst? Hoe strikt of ruim zijn de grenzen die de organisatie stelt?
- De doelgroep: hoe is de groep samengesteld? Hoe goed ken je de leden en hun gevoelighe-

den? Hoe veilig is het klimaat in de groep voor een fel debat?

- Het onderwerp: voor sommige onderwerpen zal er meer ruimte zijn voor controversiële uitspraken, voor andere minder.
- Het vertrouwen in het eigen kunnen om de discussie in goede banen te leiden.
- De al dan niet expliciete ethische uitgangspunten van de organisatie.

Daarom spreekt Maarten Van Alstein van het Vlaams Vredesinstituut liever van **pedagogische grensgebieden** dan van grenzen. We kunnen drie mogelijke grensgebieden onderscheiden:

1. Sociaal

Dit grensgebied wordt bepaald door de basis van onze democratie: vrijheid en gelijkheid. Als de fundamentele vrijheden en gelijke rechten van anderen uitdrukkelijk worden betwist, ontkend of gefnuikt, dan zitten we in een grensgebied. Racistische of homofobe uitspraken zijn duidelijke voorbeelden.

2. Wetenschappelijk

Als grieven gebaseerd zijn op valse informatie of schimmige complottheorieën die feitelijk niet kloppen, dan zitten we in een grensgebied. Sommige grieven binnen de antivaccersbeweging zijn hier duidelijke voorbeelden van.

Als je in een veilig klimaat ruimte wil maken voor het bespreekbaar maken van grieven, dan is de vraag waar de grenzen liggen.

3 . Pedagogisch

Deze veiligheid binnen een groep kent twee polen: de veiligheid om zich vrij te kunnen uiten zonder schrik voor negatieve gevolgen, en de veiligheid om niet gekwetst of vernederd te worden. Een typisch voorbeeld zijn grove uitlatingen die kwetsend zijn voor jongeren die tot die groep behoren.

In deze drie grensgebieden is een neutrale houding van de begeleider of jeugdwerker niet zo maar mogelijk. Haat zaaiende uitspraken vereisen een positionering. Dat kan leiden tot de noodzaak om repressief in te grijpen, iets wat jeugdwerkers vaak net willen vermijden en ook de organisatie in diskrediet kan brengen.

POLARISATIE VERMIJDEN?

Een kritiek op politiserend werken is dat het de polarisatie in de samenleving kan versterken. Een houding van 'wij tegenover zij (de politie, de moslims, ...)' kan leiden tot extremistische gedachten of zelfs daden.

- Een oplossing die we vaak terugvinden in de literatuur over depolarisering is **het versterken van de middenweg**.
- Wij stellen een andere oplossing voor. Een **zekere mate van polarisatie** op basis van tegengestelde standpunten is normaal en noodzakelijk in een levendige democratie.

Zo bekeken kan polarisatie **zinnig** zijn: pas als tegengestelde meningen zeer duidelijk aan het licht komen, kan dit leiden tot sociale verandering. Pas als mensen met een migratieachtergrond hard de strijd aangaan met ethnische profilering, kan de aandacht voor dagelijks racisme toenemen. Omgekeerd: als we in dergelijke situaties per definitie kiezen voor de rust van het midden, dan negeren we de onevenwichtige machtsverhoudingen tussen de twee polen. Wie dan op een assertieve manier de samenleving uitdaagt, is meteen een onruststoker. 'Depolarisering' kan dan gelijkstaan aan het monddood maken van activisten die opkomen tegen onrecht.

In het spoor van de Franse politiek filosofe Chantal Mouffe pleiten we dus voor een andere benadering. Voor **een beetje ruimte voor polarisatie**. Zij noemt dat 'agonisme'. Conflicten zijn volgens haar normaal en noodzakelijk in een levendige democratie. Elke samenleving kent onvermijdelijk tekorten, vormen van ongelijkheid en uitsluiting. Ook een samenleving die probeert om fatsoenlijk, eerlijk en rechtvaardig te zijn. Verschillende visies en belangen over oplossingen zullen er altijd zijn. Een democratie is nooit af, nooit perfect, en debat is nodig.

Conclusie: een democratie waarin iedereen het eens moet zijn met 'het grijze midden' is geen democratie. De samenleving in vraag stellen en probe-

ren te veranderen behoort tot de kern van een democratie. Vertaald naar ons verhaal: **politisierend werken behoort tot de kern van een democratie.**

Maar daarbij staan we wel voor een belangrijke uitdaging. Wij moeten ervoor zorgen dat die tegenstellingen niet leiden tot vormen van vijandschap tussen 'wij' en 'zij'. Tegengestelde visies en belangen mogen geen vrijgeleide zijn om van 'de anderen' vijanden te maken. Het zijn enkel 'tegenstanders', maar even goed vrije en gelijke burgers. Andere meningen en standpunten zijn altijd welkom, haat en ontmenselijking nooit.

Kortom: het probleem is niet de **politieke polarisatie** in de samenleving, want dat is normaal in een democratie. Het probleem is de **sociale polarisatie** en haat van 'wij' tegen 'zij'.

OMGAAN MET HAAT EN GEWELDDADIG EXTREMISME

Als het uiten van grieven bij jongeren omslaat in haat, als ze extremistische propaganda napraten of in contact staan met extremistische bewegingen, dan kan je niet langer enkel werken met de inhoud van hun verhaal. Dan is het belangrijk om te beseffen dat er verschillende motieven zijn waarom jonge mensen aangetrokken worden tot extremistische bewegingen. Motieven die sterk kunnen verschillen van jongere tot jongere.

Mogelijke adviezen zijn dan:

- Werk eerst aan een **vertrouwensrelatie** alvorens propaganda te confronteren.
- Leer meer over hun **motieven** om aan te leunen bij extremistische groepen. Wat maakt die aantrekkelijk voor hen?

Een beetje ruimte voor polarisatie is normaal en noodzakelijk in een levendige democratie.

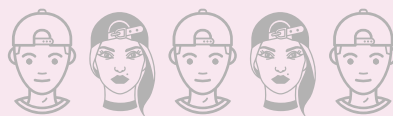
- Creëer een **extremismevrije omgeving** waar ze de kans krijgen hun gevoelens te uiten tegen leeftijdsgenoten die niet onder extremistische invloeden staan.
- Maak duidelijk dat het de **ideologie** is die je verwerpt en niet de jongeren.
- Ontwikkel strategieën om hen te ondersteunen en hen **positieve sociale alternatieven** te bieden.

Een voorbeeld hiervan is het **'acceptatie-gebaseerd jeugdwerk'** met extreemrechtse jongeren in Duitsland. In Bremen richt een team van jeugdwerkers zich specifiek op jongeren die rechts georiënteerd of extreem racistisch gedrag vertonen. De projectaanpak omvat werken met cliënten, individuele hulp, ouderbetrokkenheid en gemeenschapswerk.

Het centrale uitgangspunt is de noodzaak om vertrouwensrelaties op te bouwen. Enkel op die manier krijg je jongeren zover dat ze gaan nadenken over problematische argumenten. Of dat ze de aangeboden alternatieven van deelname aan peergroepen op school of in de wijk ernstig nemen. Sinds kort gaat het project ook aan de slag met jongeren die kwetsbaar worden beschouwd voor jihadistisch gedachtengoed.

www.VAJA-BREMEN.DE

NIET ZO CHILL MET DE POLITIE

In Geraardsbergen zagen enkele jongeren het station als de ideale plek om te chillen met vrienden. Zelf zagen ze daar geen graten in. Maar aangejaagd door negatieve reacties van voorbijgangers en door een peiling over het veiligheidsgevoel dacht de gemeente daar anders over. **Politiepatrouilles** kwamen steeds frequenter de jongeren controleren. Tijdens gesprekken met hen ving Samuel, jeugdopbouwwerker, op dat ze het gevoel kregen dat ze oneerlijk werden behandeld. Dat ze niet meer gewenst waren op hun geliefkoosde plek. Telkens de politie hen in het vizier kreeg, voelden ze zich onveilig. Eén keer was de jeugdopbouwwerker getuige van zo'n heftige controle.

Hij besloot om samen met de jongeren dit probleem aan te pakken. Aan de hangplek bij het station hing hij **drie affiches** omhoog met vragen die polsten naar de ervaringen en belevingen van de jongeren.

“ Voor mij was dat eigenlijk een manier om informeel aan te geven: nu starten we met iets, wie wil meedoen?”

Waar hij echter geen rekening mee hield: op camerabeelden zag de politie alles gebeuren. Meteen werd een patrouille uitgestuurd. Die onverwachte tegenslag betekende meteen de doodssteek van de actie nog voor ze begonnen was.

De burgemeester riep de opbouwwerker op het matje en het project werd in de kiem gesmoord. In de openbaarheid samen met deze jongeren

werken aan een betere dialoog met de politie bleek geen optie meer.

In dit verhaal werd het verhoopte resultaat, een dialoog tussen jongeren en politie, niet gehaald. De politiediensten gingen in gesprek met de jeugdwerker, maar niet met de betrokken jongeren zelf. De jeugdwerker kon enkel nog achter de schermen lobbyen voor een billijk politieoptreden en een betere relatie tussen jongeren en politie.

De opbouwwerker bleef de jongeren wel opzoeken om terug te koppelen wat er gezegd werd. Hij bleef hen ook raadplegen rond de stappen die hij zou nemen. Met enig resultaat: na verloop van tijd was er **wel degelijk verbetering** te merken in de relatie tussen politie en jongeren.

Vaak geloven mensen dat politiserend werken pas geslaagd is als er een structurele verandering in het beleid is bereikt. Pas als de inzet tot resultaat heeft geleid, kunnen we spreken van succes. Maar is dit wel zo? Wanneer is een politiserend project geslaagd?

“ Uiteindelijk had het project wel een grote waarde. Het liep snel mis, maar daarom was het niet per se slecht voor hen. Zij halen er wel iets uit. In de zin van ‘we worden toch serieuzer genomen, wij hebben dat hier bereikt’.

SAMUEL, JEUGDOPBOUWERKER
GERAARDSBERGEN

WANNEER IS EEN POLITISEREND PROJECT GESLAAGD?

“ Wij staan daar vaak van te kijken, hoeveel energie onze jeugdwerkers blijven hebben. Dat verdient respect. Ook al is het resultaat beperkt, ze blijven met volle zin verder doen. Zelf worden wij soms wel eens moedeloos van al die gesprekken met de schepen over diversiteit en armoede. Het is onze taak om dat soort gesprekken op de agenda krijgen, maar resultaten zijn niet altijd zichtbaar. Het leidt vaak tot discussies. Zijn we duidelijk genoeg? Zijn we niet te braaf? In onze signaalnota's en onze jaarverslagen schrijven we al zo lang hetzelfde. Een pijnlijke vaststelling. Hoe hard moeten we op tafel slaan om gehoord te worden?

PATRICK EN NORA (VZW JONG)

Politiseren is geen straatje dat je inslaat met de zekerheid het gehoopte einddoel te bereiken. Af en toe lijkt het misschien eerder op een straatje zonder einde. Bijgevolg is een zeer zinvolle vraag: “Wat is ‘succes’ in politiserend werken?”

Is politiserend werken pas geslaagd als er een structurele **verandering** is bereikt? Als je kortetermijndoelen gerealiseerd zijn? Of als je langetermijndoelen bereikt zijn?

Of kunnen resultaten ook elders liggen? Is je groep hechter geworden? Is je werking sterker geworden? Hebben de jongeren **meer zelfvertrouwen** om op te komen voor hun mening? Zijn ze fier op wat ze gedaan hebben?

We botsen hier op de klassieke spanning tussen proces en resultaat.

- **Een succesvol proces** is een proces waarin jongeren zich gehoord en gezien voelen. Een proces waaruit ze erkenning en fierheid halen.
- **Een succesvol resultaat** is een andere zaak. Dat hangt in belangrijke mate van externe factoren af. Jongeren en jeugdwerkers verrichten soms sisyfus-werk met hun politiserend werk, altijd opnieuw de problemen van hun doelgroep zichtbaar maken. Maar dat betekent niet dat ze aan de knoppen zitten en zomaar resultaten kunnen boeken.

Jongeren en zeker jongeren in een kwetsbare positie groeien op in een samenleving waar ze vaak aan de zijkant staan. Fatalisme sluipt dan snel om de hoek. **Bij jongeren, maar ook bij jeugdwerkers.**

MAAR HOE DOORBREEK JE FATALISME?

Makkelijk is dat nooit, maar politiseren is vaak een poging om het wel te doen. Enthousiast ergens voor gaan, en tegelijk toch realistisch zijn.

Bij de actie **Geen kind op straat** werden de verwachtingen bewust niet te hoog gelegd door de begeleiders. De wooncrisis zal immers niet snel

Is politiserend werken pas geslaagd als er een structurele verandering is bereikt? Of kunnen resultaten ook elders liggen?

opgelost zijn. Gehoord worden en erkenning krijgen zou al een succes zijn. Maar om de dynamiek in de groep te houden was het wel belangrijk om kleine tussentijdse stappen als ‘succesjes’ te koesteren en te vieren. Dat steeds meer organisaties zich bij de actie aansloten en hun expertise inbrachten bijvoorbeeld. De ene inhoudelijk, de andere organisatorisch. Of dat er al snel concrete plannen kwamen om op straat te komen.

Even was er een serieuze tegenslag: een sleep-in werd niet toegestaan. Maar de dynamiek bleef overeind en er werd snel geschakeld naar een nieuw plan: een manifestatie door de stad. Uiteindelijk kwam er met de Taskforce Wonen iets uit de bus waar ze echt trots op konden zijn. Een kortetermijndoel werd gerealiseerd. Al beseften iedereen dat het langetermijndoel – geen kinderen meer die op straat moeten slapen en een oplossing voor de wooncrisis – nog even ver weg waren. Wat de daklozentelling enkele jaren later bevestigde ...

Studenten Sociaal Werk die in het kader van hun bachelorproject deze actie onderzochten, schreven daarover: “De jongeren zelf zien dit wellicht niet zo sterk, maar ons viel op hoe trots ze hun verhaal vertelden. Ze kregen erkenning in hun menszijn en er werd naar hen geluisterd.”

WANNEER IS EEN POLITISEREND PROCES AFGEROND?

Vaak is er geen welomlijnd einde. Belangrijk is om een sterke fase van politisering, een sterke actie of activiteit, af te ronden en samen met jon-

geren een balans op te maken. Politisering is niet iets wat je als jeugdwerkorganisatie altijd op een even intensieve manier volhoudt. Het is normaal dat het komt ‘met momenten’ en in fasen van meer en minder intensiteit.

EEN GEREEDSCHAPSKIST OM AAN DE SLAG TE GAAN

Het internet staat vol met ‘tools’. Ook om te gaan politiseren. Uit De Marge vzw heeft een aantal van die methodieken samengebracht in een trajectboekje. Daarin proberen ze ‘de ruwbouw van de weg van signaal tot actie’ te vatten. Van *agitate* via *educate* tot *organize*. Het boekje wil handvaten bieden om op een gestructureerde manier van probleemstelling tot actie te komen, met een groep jongeren uit het jeugdwelzijnswerk. De inspiratie voor deze bundel werd gehaald in de wereld van de vredes- en andere activisten en bij jeugdwelzijnswerkingen die al veel langer sterk politiserend werk leveren.

Je kan het downloaden via

[www.uitdemarge.be/
POLITISEREND-WERKEN](http://www.uitdemarge.be/politiserend-werken)

GEZOCHT

JEUGDWERKER (M/V/X)
MET GOESTING VOOR
POLITISEREND WERK

© J100

WIJ VRAGEN DAT

- je vertrouwen hebt in jongeren.
- je met hen een band wil creëren, waardoor zij jou ook gaan vertrouwen.
- je inzicht hebt in hun leefwereld.
- je inzicht hebt in mechanismen van sociale uitsluiting.
- je luistert naar hun verhalen.
- je de energie hebt om daarmee aan de slag te gaan.
- je de stem van jongeren luid wil laten klinken om die uitsluiting te bestrijden.

- je jongeren een veilige plek biedt.
- je samen op hun tempo werkt. Ze staan naast je en zijn jouw medestanders.
- je vanuit hun noden, behoeften en belangen vertrekt.
- je hen altijd blijft motiveren. Soms moet je verwachtingen temperen.
- je altijd in gesprek blijft gaan met hen, in groep of individueel.
- je steeds een respectvolle en positieve houding aanneemt.

WIJ BIEDEN

- een uitdagende job.
- collega's die je ondersteunen.
- een complementair en divers team.
- een organisatie die ervoor kiest om de stem van jongeren luid te laten klinken.

REFERENTIELIJST

Interessante achtergrondlectuur die wij gebruikten voor dit boek:

Boone, K., Roets, G. en Roose R. (2019). *Sociaal werk als armoedebestrijder. Een participatieve benadering*. Uitgeverij Gompel&Svacina.

Debruyne, P. en Van Bouchaute, B. (2021). *Als sociaal werk wil bouwen aan een betere wereld, mag ze het grotere plaatje niet vergeten*. Sociaal.net. <https://sociaal.net/achtergrond/prefiguratieve-politiek/>

Debruyne, P., Van Bouchaute, B en Naert, J. (2021, 8 september). *Politisering: terug van weggeweest, ook in het sociaal werk*. Lavamedia. <https://lavamedia.be/politisering-terug-van-weggeweest-ook-in-het-sociaal-werk/>

Cheba, L. en Setta, Y. (2018, 20 september). *Aan de slag met meetingpoints! Jongeren met migratieroots praten over hete hangijzers*. Sociaal.net. <https://sociaal.net/achtergrond/meetingpoints/>

De Corte, J., Hermans, K., Raeymaeckers, P. en Van Bouchaute, B. (2022). *De vele invullingen van politisering in het sociaal werk*. In: Socius, *Publiek gaan! Politiserend handelen in het sociaal werk*. Garant.

Fraser, N. (2005). Reframing justice in a globalizing world. *New Left Review*, 36, 69-88.

Ingels, M., Kemel, J., Roelandt, C., Träger, B., Van Hove, K., Xuan, S. en Van Bouchaute, B. (2020). *Ceci n'est pas normal*. Bachelorproject Arteveldehogeschool. www.getup-standup.be.

Fraser, N. (2008). Abnormal justice. *Critical Inquiry*, 34(3), 393-422.

Kastit, I., Vankeerberghen, T. en Van Oyen, F. (2021). *De kracht van meisjeswerk*. Uit De Marge vzw. <https://www.uitdemarge.be/webshop/de-kracht-van-meisjeswerk-boek/>

Mouffe, C. (2005). *Over het politieke*. Kampen: Klement.

Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the world politically*. London: Verso Books.

Ponzoni, E. en Kaulingfreks, F. (2021, maart). *Inclusief wijkgericht werken heeft 'ontregelende gesprekken' in gewaagde ruimtes nodig*. Gepubliceerd in *Pedagogiek*, 40 (3), maart 2021, p. 337 – 345. <https://doi.org/10.5117/PED2020.3.005.PONZ>

Rancière, J. (1995). *On the Shores of Politics*. London: Verso.

Rancière, J. (1998). *Disagreement: Politics and Philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Uit De Marge vzw, "Diversiteit binnen je team – FUSION TEAMS",
<https://www.uitdemarge.be/diversiteit-binnen-je-team-fusion-teams/>

Van Alstein, M. (2017). *Omgaan met controverse en polarisatie in de klas*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut.

Van Bouchaute, B., Vanhove, T., Görgöz, R., Debaene, R. & Kerger, D. (2018). *Deradicalisering als uitdaging voor het jeugdwelzijnswerk. Syntheserapport Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek 2016-2017: 'Preventie van radicalisering via positieve identiteitsontwikkeling in jeugd-welzijnswerk'*. Gent: Arteveldehogeschool. <https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/preventie-van-radicalisering-positieve-identiteitsontwikkeling-jeugdwellzijnwerk-en-onderwijs>

Van Bouchaute, B. en Debaene, R. (2019, 19 maart) *Is het sociaal werk te weinig luis in de pels?* Sociaal.net.
<https://sociaal.net/achtergrond/politiserend-sociaal-werk/>

Van Bouchaute, B. en Van Pelt, M. (2021). *Wanneer kun je politiserend werken. Inspiratie uit Vlaanderen*.

In: De Brabander, R., Kaulingfreks, F. en Ham, M. *Sociaal weerwerk. Maatschappelijke betrokkenheid in zorg en welzijn*. Van Gennep.

Van Bouchaute, B. en Vanderhulst, N. (2022) *Publiek gaan. Handlingskader voor politisering in het sociaal werk*. In: Socius, *Publiek gaan! Politiserend handelen in het sociaal werk*. Garant.

Van Oyen, F. (2020, 26 februari). *Presentie: 'Alles begint met nabij zijn'*. Sociaal.net.
<https://sociaal.net/achtergrond/presentie-alles-begint-met-nabij-zijn>.

Interreg

2 Seas Mers Zeeën

ORPHEUS

European Regional Development Fund

Het project ORPHEUS wil experimenteren met alternatieve vormen van (offline en online) preventie van gewelddadig extremisme bij jongeren.

Centraal in die aanpak staan safe spaces, waarin jongeren werken rond thema's die hen bezighouden en ondersteund worden in het uiten van grieven. Ze zijn zo ingericht dat ze professionals in staat stellen om positief aan de slag te gaan en in plaats van repressief te reageren een pedagogische ondersteuning te bieden.

Eenzijds zijn het besloten ruimtes waar een lab is ingericht voor leerervaringen, met een vrijheid van meningsuiting die in de buitenwereld niet altijd mogelijk is. Anderzijds zijn die veilige ruimtes ook verbonden met die buitenwereld. In die zin is het lab nooit helemaal gesloten. Alle conflicten in de samenleving kunnen gewoon opduiken in de veilige ruimte en jongeren gaan ermee aan de slag.

Vanuit die labs is het een kleine stap om die grieven ook publiek te maken in praktijken van politisering met en door jongeren.

Het project ontwikkelt offline en online safe spaces voor en met jongeren. Er zijn video's en een training ontwikkeld voor hen. Voor begeleiders zijn er ook trainingen uitgewerkt over het versterken van veiligheid in safe spaces, omgaan met controversiële kwesties, online geletterdheid en cybercriminaliteit, jeugdcultuur en politisering.

Dit praktijkboek is gekoppeld aan extra online materiaal voor begeleiders en een manual voor hun trainers.

Meer info

www.orpheusproject.eu

Deelnemende partners

